

...ctigalib...

ita fuit determinat...

¶ Adde que dixi. s. deci. ij. An ... pa... ... gitur soluere ... filio: possit in suas legitimā im- putare: dic φ qn̄ filius hʒ peculiū in dubio vide- tur soluisse de illo peculio etiā in aduēticijs ar. l. nesenni⁹. ff. de nego. gest. ⁊ l. post mortē. ⁊ ibi bar. ff. q̄n ex fac. tu. ⁊ l. cū post. §. i. ⁊ ibi bar. ff. d admi. tu. Si vero filius nullū peculium habeat nec pater statim coartaē ad soluendū dictā con dēnationē: ⁊ tn̄ si soluit videē in dubio soluere ex cā pietatis: maxime qn̄ erat carceratus: vl' qn̄ in defectū pene pecuniarie pena erat corpalis. vt no. p bar. in. l. sticho. ff. de pecu. leg. ⁊ qd̄ not. bal. in. l. si. C. de neg. gest. Et ideo ꝺm bar. nō re- petit a filio: nec filius cōputat in suā partē arg. l. i. cū ibi no. per gl. bar. ⁊ doc. C. de neg. gest. qd̄ verius esse tenet. Ang. are. insti. de actio. §. actio nes autē. vi. colū.

Questio. cxxij.

¶ Item fuit quesitū: Si fuit ꝯctū cū ali quo monacho vl' cōuerso: vel cū aliquo religioso an eidē solui possit ... id qd̄ rōne

... repitur phibit⁹. ite q... ...estic⁹ vxori. Itē qꝛ cessant rōnes pro... pter quas vxor cōtra vir... tes... ...ari nō potest. in. l. ij. C. de testi. per cy.

¶ Adde hic que posui supra. iij. decisione vbi si milis est decisio.

¶ Questio. cxxiij.

¶ Item fuit quesitū: an religiosus sim plex possit cōstitui pcu. sine auctoritate supioris. cōclusū fuit φ nō: nisi p vtili tate monasterij: ⁊ tūc de suis supioris li cētia. vt no. inno. i. c. cū. J. ⁊ a. de re iud.

¶ Idē siccu. ibidē. Adijciens post eundē inno. φ etiā p vtilitate abbatis poterit religiosus cō stitui pcura. puta si abbas est accusat⁹ vel cōtra eū inquirit. ⁊ idē dicit in alijs negocijs abbatis vt in electōe ipsius ⁊ similib⁹ qꝛ in hoc vertitur vtilitas monaste... ij vt bon⁹ abbas pficiaē ⁊ pre fect⁹ defendaē. Et p hāc rationē dicit id... inno. vt possit ꝯstitui p laico patrono vel ... ...e vel magno defensore siue vtili amico ... ...rij. ⁊ idem ibidē ⁊ siccul. qua videas. q... ...oc.

[illegible]
ratificatus. [illegible] fuit q̄ no [illegible]
lz.ff.de iudi.cū ibi no.rōne ratificantis
nō al's.hoc intellige in preiudiciū ipsi⁹
ratificātis.secus quo ad suū cōmoduz.
vt.l.si tutor.C.in qui.cau. in integ.resti.
non est necessa.⁊ ibi Cy.

Nota hic quod sepe euenit lugduni: vt scias obuiare calidis hominibus.

¶ Et ibi per bar.bal.⁊ sali. Adde vnū q̄ ego in curia parlamēti [illegible] vidi seruari q̄ si dn̄s sciuit [illegible] sua agi per [illegible] videt ratificare q̄ nō phibuit.⁊ ad hoc vidi alleg.per dn̄m Bernar.laureti primū presidentē:no. In nocē.in.c.ex parte decani.de rescrip.vbi plus dicit q̄ ista taciturnitas est quoddaz mandatū.ff. rem ra.ha.l.quo eū post prin.vbi tex.⁊ glo.dicunt nō improbare ratificationi pai esse; quaz no.refert.Bal.in alleg.l.si tutor.

¶ Questio. cxxvi.

¶ Item fuit quesitū:si cleric⁹ solut⁹ obligauit se soluere titio cētū cert[is] termīs: ⁊ si nō soluerit ī dictis termīs voluit cōpelli p curias tpales tholose ⁊ p rigorē ipsaruz:an valebit obligatio quo ad cu

[illegible] egit faciunt etiā no.p collec.in.c.pposuisti.de fo.cōpe.sup ver.ligitime circa principiū. Intellige qñ egit actione iniuriaruz parte pñte:secus si absēn.vel legitime impedito.vt.l.si vnus.§.filiusfa.ff.de iniur.⁊ per Specul.in titu. de acto.§.sed quid si filiusfa.⁊ ver.sed pone.

¶ Quo ad principalem questionē adde specul. in ti.de iniur.§.i.ver.vtrū actio perpetuet. Adde q̄ decisio hmōi pcedit in actione iniuriaruz pretoria in qua nō admittit agens post annuz continuū inchoandū vel cōputandū a tempore irrogate iniur.nisi prius lis fuerit cōtestata ita no.do.de Ro.deci.cclxiiij.ciuilis aūt actio que descendit quādo crimē punitur per.l. corneliā. qd est in tribus casibus vt.l.lex cornelia.ff.de iniur.scz cū quis fuit vapulatus aut pcussus aut domus sua introita est pperua sicut alie actōes ciuiles.vt.l.ij.C.de cōsti.pecul.⁊ ita tenuerunt mar. Oldof.iaco.de ra.cy.bald.Joh.fab.⁊ Salice.in.l.si nō conuicij.C.de iniur.⁊ ita cauet.j.deci.cxl.q.itē fuit quesitū an actio iniur.⁊c.quā

multa bona dicit in hac materia.

¶ Et in.c.vnico.de sindi.et in.c.ex parte de postula.et in cle.religiosus.de procu.in cle.cum ibi no.per doc.et glo.quis collec.te neat ab expresso in.c.nostra de procu.quod processus agitatus cum tali religioso teneat nisi excipiatur.partem primam tenet spec. in tit.de acto.§.i.ver.quid si monachus et collec.in.c.intelleximus.de iudi.

¶ Idem glo.paul.zenze.Ioh.de imol.et franc. de zaba.in alleg.cle.religiosus.Adde quod de mandato episcopi potest monachus constitui procur. secundum Inno.et siccul.vbi.s.alleg.c.qui vere.xvi.q.i.quinimmo contra voluntatem epi et abbatis possunt denunciare malum prelatum.et ad hoc procur.constituere:vt pz.ij.q.vij.c.quapropter.Quinetiam pro prosecutione cuiuslibet negocij in quo plures monachi agendo vel defendendo admittuntur:potest vnus vel plures ex his pro se negocium prosequi et constitui procura.ab alijs nomine eorundem.et hec probatur secundum Inno.in.c.cum olim.de accusa.et ad hoc tex.iuncta glo.in verbo consorte.in alleg. clementi.religiosus.

a ¶ Teneat.An autem religiosi possint esse testes in testamento vel codicilli. vide dnm guy.q.ccc xxvij. Et quid in contractibus et qualiter debent iurare.vide eundem.q.lxv.

¶ Questio.cxxv.

¶ Item fuit quesitum: an talis religiosus sic constitutus procurator possit substituere si habuerit facultatem substituendi.conclusum fuit quod non:per dictam cle.religiosus.in cle.

¶ Vbi ....

rias temporales et rigores. Loquimur ... non:quia clericus in laicum et de consensu epi cedere non potest.vt in.c.significasti.de fo.compe.et.c.si diligenti.eo.titu.

¶ Adde rota.deci.ccccccccxl.in antiquis vel pluribus rationibus probat no.non valere consuetudinem anglicanam:qua rex habet iurisdi.in cleri.solutos in actionibus ciuilibus etiam personalibus more bel. criminalibus vbi agitur ciuiliter. Tamen secundum stilum curie parlamenti si eps vel alius clericus est obligatus per litteras sua manuali signo signatas vel sua propria manu scriptas vel suo sigillo sigillatas:et est adornatus in curia secu.licet actio sit mere personalis tenebitur confiteri vel negare scripturam huiusmodi:et si illam recognouerit tenebitur deponere summam in cedula contentam termino sibi prefixo:alioquin lapso termino ad soluendam summam condemnabitur et fiet executio per explectationes sue temporalitatis. Et si esset personaliter obligatus ad vires alicuius sigilli non fiet executio nisi esset hypotheca:quo casu in curia secülari in hypothecaria concluderet quinimmo si clericus se immisceat administrationi prophane:et vocetur in curia laicali pro ratione reddenda tenebitur in causa procedere et se defendere. Quo autem iure defendi possit huiusmodi stilus in presentiarum memoria non mihi seruit:sed istos inter alios casus descriptos in stilo allega. exorbitationes a iuris communis dispositione tolerari oportet.

¶ Questio.cxxvij.

¶ Item fuit questitum si filiusfamilias egit actione iniuriarum sine consensu patris ...

ff.de dã.infec.q si filius haberet peculiũ ꝑfecti ciũ cũ expressa ptãte donãdi ⁊ dispensandi tale peculiũ nõ põt publicare.⁊ sensit bar.in.d.§.si devectigalib⁹.⁊ idẽ bar.in.l.i.ff.de bo.dã.⁊ bal. in.l.executorẽ.xij.col.C.de execu.rei iud.⁊guil. de cung.i.d.§.sed vtrũ.⁊ sali.in.d.l.si filius.Nelus tangis hmõi materiã in suo tractatu banni toꝝ in.ij.tpe post bannũ perfectũ in.xxv.q.vbi idẽ.Nelus transit cũ opi.bar.in.d.§.si de vectigalib⁹.in peculio ꝑfecticio ⁊ adiecticio:sed in peculio castrensi expsse determinat cõtrariũ.⁊ clare ibidẽ loquit ⁊ dicit opinionẽ ang.veriorez q tenuit in.d.si filius.q peculiũ castrẽse censeat esse publicatũ veruntñ.Albe.de rosa.in.iij.parte statutoꝝ.q.xij.tenet q peculiũ castrense non veniat in publicatõe bonoꝝ.⁊ idẽ dicit in.d.l.si filius.Adde q si bona patris sint publicata an peculiũ ꝑfecticiũ filij cẽseat esse publicatũ.⁊ dic q nõ.gl.in.l.i.ff.de bo.dã.⁊ in.d.§.vtrũ.⁊ doct. vbi.s̃.de quo p Nelũ vbi.s̃.in.xxvij.q.vñ gl.in c.satis ꝑuersuz.l.distin.dicit q si pater crimẽ lese maiestatis ꝯmiserit fili⁹ nõ ꝑpterea priuabitur prebenda vel bñficio eccl'iastico.idẽ imol. in.l.cũ filius.ff.de verb ob.ang.are.vbi.s̃.⁊ ceteri doc.in alleg.§.si de vectigalibus.

¶ Questio.cxxi.

¶ Itez fuit quesitũ: Si filius fuerit cõdẽnatus i iudicio:an fiet executio in peculio.Cõclusuz fuit q sic.si est peculiuz

[...]ctus debet.Cõclusuz fuit q sic.si in tali ꝯctu fiẽdo nõ interuenit factũ abbatis vel alicuius supioris ita intelligit.l. qd seru⁹.ff.sol.⁊ no.p ia.de ra.⁊ bar.Si vo in tali cõtractu interuenit factũ ipsius prelati:tũc dictis monacho vel religioso solui nõ põt ita intelligit.l.eum qui.§.qui sibi.ff.de verb.ob.scdm bart. vbi presentẽ distinetionez ponit.

¶ Et ideo dicit bar.in.l.siun⁹.i.rñ.ff.de pac.⁊ in l.filius.C.eo.ti.q si monachus mutuat vel deponit pecuniã ⁊ ei restituat sine licentia abbatis debitor vel depositarius liberat.ita tenent. bal.bar.⁊ sali.in alleg.l.filius.Idẽ bar.in.d.§. q sibi.vbi dicit idẽ in ꝑcura.nam si qs pecuniã mutuo accepisset a ꝑcuratore vel cũ eo aliter cõtraxisset:nullo actu dñi interueniẽte posset procuratori soluere.arg.expressum in dicta.l.qd seruus.Sz qñ interueniẽte actu dñi:puta qr actio nẽ iã quesitã dño deduxit in iudiciũ.⁊ fecit reuz condemnari non potest procura.solui.l.hoc iure.ff.de solutio.cum simili.

¶ Questio.cxxiij.

¶ Item fuit quesitũ:an mater vel matus alicui⁹ femine possit p partẽ ipsius femine aduersam ꝯ ipsam testẽ ꝑduci: de matre fuit cõclusuz q nõ.per.l.partẽ C.de testi.vna cũ gl.sibi/no.⁊ p glo.

IOSEPHI
STEPHANI VALENTINI EPISCOPI VESTANI
DE OSCVLATIONE PEDVM ROMANI PONTIFICIS
AD S. D. N. SIXTVM V. P. O. M.

Adiecta eiusdem Auctoris disputatione de Coronatione, & Leuatione, seu Portatione Papæ.

Omnia nunc ex repetita prælectione, multis ex partibus locupletata & aucta, & ab Hæreticorum calumnijs, pluribus argumentis, Patrum testimonijs, & traditione defensa.

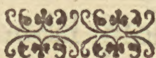

ROMAE, Ex Officina Marci Antonij Muretti, & Iacobi Brianzæ Bibliopolarum. 1588.

Ex auctoritate Superiorum.

SIXTO QVINTO PONT. OPT. MAX.

EDIDERAM ab hinc annis vndecim B.P. librum hunc satis per exiguũ, nec satis meis euigilatum cogitationibus, licet in eum quicquid ex variis ac melioris notæ auctoribus colligere potui, laboriosè contuleram. Sed cum beneficiorum tuorum ma-

gnitudine, in eam quam nec ſperare, nedum quidem cogitare poteram dignitatem, euectus fuiſſem; cœpi interim, per otium quod augurabar, hæc ipſa accuratius multo perpendere, & quam turpiſsime hæretici, ſumma aduerſus nos diſſenſione certarent, copioſius demonſtrare. Contigit autem mihi quod haud ſcio, an nemini, vt per integrum fere biennium ob incertos euentus valetudinis, alioſq; labores & incommoda, quæ libenter pro Chriſto pertuli, a toto ſtudiorum genere diſiungerer. Nunc vero paululum recreatus, & B. V. beneficio ſtudiis reſtitutus, iterum animum ad veterem cogitationem deduxi, & quicquid reliquum erat huius iam inchoati operis, hic Romæ abſolui. Optarem nunc quidem maxime, mihi eadem contigiſſe, quæ generoſis animis &

ab ſtudiorum cogitatione relaxatis ac liberis, plerumq; euenire ſolent. Qui nouis auſibus excitati, ac veluti per inertiam, interdum ad veritatis ſtudium acrius eriguntur: Haud profecto agris abſimiles, qui cum multos annos inculti ac derelicti quieſcunt, vberiores fruges efferunt. Quod facile te auctore B. P. fieri poſſe arbitror; cum in tuis maximis curis, huic etiam cogitationi inuigiles, vt veſtris Typis, veterum Patrum monumenta, ex manuſcriptis exemplaribus inſignis Bibliothecæ Vaticanæ, quæ Sixti IIII. tui prædeceſſoris diligentia omniũ librorũ mirabili copia ſtructa eſt, nunc vero tua liberalitate in cõmodiorem locum ſplendide commutata, & magno librorũ numero ornata & aucta; quam emendatiſsime prodeant: vt quæ in illa tamquam in Theſauris ſcientia-

rum omnium recondita latebant, tuo beneficio ad totius orbis vtilitatem excudantur. Vale Romæ Idibus Martii. M.D.LXXXVIII.

Sanctitatis Vestræ

humillimus seruus

Iosephus Episcopus Vestan.

LECTORI.

VIRTVTIS præmium ab illis quos docuerat, exoptabat Thales Miletius quod virtutis est propriũ, quodq; dignum est viri sapiẽtis grauitate, atque constantia. Satis, inquit, mihi mercedis fuerit, si id quod à me didiscisti, cum proferre ad quospiam cœperis, tibi non adscіueris, sed eius inuenti me potius quam teipsum, aut alium auctorem prædicaueris. Pulchra quidem merces, sed haud scio an nunc eam ab hominibus huius temporis impetrare potuisset. Dicam quod res est, vt liberaliter cum eis agam, qui in controuersiam veritatem ipsam vocare voluerũt. Nemo est qui ignoret, à me ab hinc vndecim annis huius argumenti librum excogitatum, & inuentum fuisse. Qui cum rei nouitate, &

operis varietate delectaret, primum Venetijs, deinde Coloniæ apud Maternum Cholinum, iterum Venetijs inter tractatuum volumina, meo nomine æditus fuit. Et vt ſolent parentes ſuos partus non expoſitos, ſed domi natos tueri; ſic ipſe quamplures huius rei cauſa velitationes exercui, aduerſus multos diſceptaui, multorum etiam conſultationibus ſatisfeci, nihil denique omiſi, & ſtudij, & operis, vt eos qui hanc à maioribus traditam conſuetudinem inimice inſectabantur, verbo, & ſcripto repellerem. Interim cum Sixti V. beneficio Epiſcopus Veſtanus renunciarer, vt Bochini, aliorumq; improbitati reſponderem, coactus ſum iterum, ex repetita prælectione, cauſam apud eos agere, qui nulla animi perturbatione, ſed veritatis ſtudio ducebantur. Quæ dum Vrbe abſens agerem, neſcio qui ſibi paululum liberius blandientes, & nomine, & titulo delectati, quæ à me multis laboribus exhauſta; & diligenti ſtudio, multorumq; auctorum relectione conquiſita fuerant, ſibi adſcribunt: & licet non eadem facie, eodem tamen titulo, eiſdemq; ſententijs & rationibus vtuntur pro ſuis. Quod libenter planè pertuli, illud tamen non æquo animo, cum hoc ſcribendi genere, & ſcripta, & auctores violari viderentur. Accedit huc, quæ olim minus emendate typographi incuria ædita erant, illos quoque inemendate, vt facile criminis reos agnoſceres, in ſua ſcripta tranſtuliſſe. Omitto alios qui lon-

longas de hac re digreſſiones ſuis ſcriptis adiunxerunt, & ne dum quidem ſententias, verum etiam verba, ſuppreſſo tamen meo nomine typis mandarunt. Sed quid facies his hominibus? ſic mores ſunt, ſic conſuetudo: neſcio tamen an bonis artibus conquiſita. In hoc tamen libenter gaudeo, eandem veritatem à multis confirmari; nouis optarem rationibus, quæ ſi non ſuppetunt, gaudeo tamen ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem, Romanæ Eccleſiæ dignitatem extolli. Vale.

Elen-

ELENCHVS CAPITVM.

cur

Index

INDEX LIBRORVM

Quorum opera ad aliquid euertendum, vel confirmandum vſus eſt Auctor.

Ber-

Ful-

M. Tu-

M

M. Tulius Cicero.
Martialis.
Martinus Polonus.
Marianus Scotus.
Matthæus Blaſtares.
Maximus Taurinenſis.
Metaphraſtes.
Micrologus.

N

Nicolaus Primus.
Nicolaus Neapoleos.
Nicephorus Calliſtus.
Nicephorus Gregora.
Nicetas.
Nicena Synod. 1. & 2.
Non. Marcellus.
Nonnus Ponopolites.

O

Optatus Mileuitanus.
Origenes.
Ordo Romanus.
Otho Friſingenſis.

P

Paulus Diaconus.
Paulus Aemilius.
Paulinus Nolanus.
Paſchalis Epiſtolæ.
Panegyrici incerti.
Petronius Arbiter.
Petrus Damianus.
Platina.
Plinius.
Plautus.
Plutarchus.
Philaſtrius.
Philo Hebræus.
Pontius Diaconus.
Pontificale Romanũ.
Pollux.
Pomponius Lætus.
Photius Patriarcha.
Pij I. Epiſtola.
Prochorus.
Pratum ſpirituale.
Prateius.
Procopius.
Proſper.
Prudentius.

Q

Quintus Curtius.
Quintilianus.

R

Rabanus Maurus.

Rab-

IOSEPHI
STEPHANI VALENTINI
DOCTORIS THEOLOGI
DE
OSCVLATIONE PEDVM
ROMANI PONTIFICIS
QVAM VETERES ADORATIONEM
APPELLARVNT.

CAP. I.

Quid Adorationis nomine apud populos significatum fuerit, apud quos ea viguit consuetudo, vt alij manus, nonnulli pectus, multi principũ pedes ad adoscula retulerint.

DORATIONIS vetustissima apud omnes gentes consuetudo extitit, qua quisq. honoris gratia, capite demisso, corpore dextrouersum circumacto, dextram manum labijs admouebat. Quem morem Plinius lib. 28. cap. 2. expressit his verbis: *Adorando dexteram ad oscula referimus, totum corpus circumagimus, quod in læuam fecisse Galliæ religiosius credunt.* Apuleius Afer

A Apo-

Apologia 1. *Si fanum,* inquit, *aliquod prætereat, nefas habet adorandi gratia, manū labijs admouere.* Et in Asino lib. 4. *Multi admiratione stupidi & admouentes oribus suis dexteram, priori digito in erectum pollicem residente, vt ipsam prorsus Deam Venerem religiosis adorationibus venerabantur.* Eandem consuetudinem Minutius Felix in Octauio comprobauit: *Cæcilius,* inquit, *simulachro Serapis denotato, manum ori admouens, osculum labijs pressit.* Hieronymus Apologia 1. aduersus Ruffinum, de expositione eius loci, *apprehēdite disciplinam* נשקו *ait, & vt verbum de verbo interpreter* καταφιλήσατε, *idest, deosculamini dicitur; quod ego nolens transferre putidè, sensum magis secutus sum, vt dicerem, adorate: quia enim qui adorant solent deosculari manum, & capita submittere: quod*
Iob 31. *se Iob elementis fecisse negat, dicens: Si vidi Solem cum fulgeret, & Lunam incedentem clare, & lætatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo, quæ iniquitas maxima est, & negatio contra Deum altissimum: Et Hebræi iuxta linguæ suę proprietatem, deosculationem pro veneratione ponunt.* Hæc Hieronymus. Qua dicendi consuetudine adductus vulgatus interpres, locum lib. 3. Reg. cap. 19. ita reddidit: *Derelinquā in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt incuruata ante Baal, & omne os quod non adorauerit eum osculans manum.* Quæ cum inter omnes nostri corporis partes maximum in agendo, & operando diuinitatis specimen referat; ideo Ædesius, apud Eunapium Sardianum, suam lę-

uam manum osculis venerabatur, quod in ea oraculum diuinitatis inscriptum inuenisset.

Sed cum hic osculãdi ritus in sacris tantũ peragendis, more maiorũ maxime apud veteres seruaretur, paulatim tamen cœpit in communem hominum consuetudinem, moremq. deduci. olim enim inter salutandum, honoris causa, *oscula manu reddebantur*, vt ait Plinius in Panegyrico, *& oscula delibata digitis, ad os referebantur*, vt ex eo corporis gestu constaret, teste Suetonio in Octauio cap. 94 illuc omnia nostra desideria referri. Sed vt obiter moneam, ex hac corporis circumductione, quę inter adorandum adhibebatur, exacta adorationis etymologia deducta est; cum illud proprie adorari dicatur, apud grauissimos auctores, quod ad os, cultus gratia admouetur, vel refertur ad oscula. Quemadmodum etiam & orarium, quasi ori admoueretur, dictum fuit a Prudentio hymno 1. Peristeph.

Hic sui dat pignus oris, vt ferunt orarium.

Apud Græcos etiam προσκυνεῖν, osculari, seu venerari significat, vt Eustatius lib. 4. Odysseæ, & magnum Græcæ linguæ Etymologicum explicauit his verbis. προσκυνῶ συζυγίας πρώτης. ἐκ τῆς περὶ προθέσεως, καὶ τοῦ κυνῶ. τοῦτο παρὰ τὸ κύω τὸ φιλῶ, est inquit adorare seu venerari consociationis initium, ideoq. deducitur προσκυνῶ a propositione περὶ & verbo κύω, id est, osculor & veneror. Æmilius Probus in Conone, cum Persarum consuetudinem descripsisset, eadem communi ac peruulgari vocis significatione vsus est. *Necesse est*, inquit, *si in*

cõspectu veneris, venerari te Regem, quod προσκυνεῖν *illi vocant.* sed diffusius Tharasius Patriarcha Cõstantinopolitanus epist. ad Constantinum & Irenem hanc vocem explicauit, cuius verba ex synodo Nicęna tanquam ex certissimis tabulis referã: *Sunt,* inquit, *imagines adorandę, hoc est, exosculandæ et amandæ, id enim significat iuxta antiquam verbi græci proprietatem. Nam* προσκυνεῖν *adorare & amplecti & amare significat; præpositio autem* πρὸς *intentionem denotat desiderij, quo ad amplexum et amorem vehementiorem ferimur. Illud enim quod quis amat, etiam* προσκυνεῖ*, hoc est, amplectitur, et quod adorat siue amplectitur, nempe* προσκυνεῖ*, hoc etiam amat. Testatur id sane humanę naturæ propẽsio, qua erga amicos affecti sumus. Sic enim inter duos res agitur, vt mutuo occursantes, se osculis prosequantur. Non solum autem apud Græcos hæc loquendi ratio in vsu est, sed in diuina quoque scriptura idem annotare licet. In libris enim Regum scriptum est,* 1. Reg. 20. *Dauid surrexit, & cecidit in faciem suam, et adorauit ter Ionatam, et osculatus est eum.* hæc Tharasius. Latini vero auctores osculum, basium & suauium ita distinguunt, vt osculum officij, basium amoris, suauium voluptatis censeatur, vt ait Donatus in Eunucho Terentij.

Ergo vt iam, huius vocis explicata significatione, reliqua prosequamur; veteres non solum suas manus osculis premebant, sed etiam clarissimorum virorum pectora & capita, honoris & obsequij gratia osculabantur, vt auctor est Plutarchus in vita M. Bruti: *Assidentem,* inquit, C.

Cæsa-

Cæsarem cinxerunt officij studio, omnes vna orantes manusq. eius tangentes, qui pectus & caput deoscu labantur. Ammianus lib.28. *ex Senatoribus quosdam salutari pectoribus oppositis cœpisse, & osculanda capita in modum taurorum minantium obliquantes obtulisse, commemorat.* Ambrosius lib.de Tobia cap.7. *Tu oscularis caput amplectens genua, et quasi ceruus sagittæ toxico ictus paululum procedens; tanquam victus veneno procumbis.* Sidonius Apollinaris lib.1.epist. ad Montium, eiusdem cõsuetudinis meminit: *Atque etiam num chlamydibus induebamur, cum mihi Consul ad pectus, præfectorij ad manus cadere.* Et paulo post: *Sed cum mihi sic satisfactum est, vt pectori meo, pro reatu eius tot potestatum dignitatumq. columina et iura submitterentur.* Præterea Eunapius Sardianus in vita Proaeresij, omnes ad eius pectus lambendum, vt fieri solebat imaginibus, accessisse; aut ad pedes & manus corruisse, narrat. Hunc etiam morem Christianis familiarem ac tritum fuisse, apud Nicephorũ lib.5.cap.3.legimus. Leonides enim Origenis pater, sępe pectus pueri nudatum, cum veneratione osculabatur. Abbates præterea cum discedebant ab his, quibuscum erat summa cõsuetudo, suis inuicẽ pectoribus exosculatis multis cum lachrymis diuellebantur, vt ait Leontius episcopus in vita sancti Symeonis Stulti.

Sed vt vlterius progrediamur, manibus & pedibus osculum figere, ad genua etiam accidere, & ante pedes procumbere, apud exteras nationes in vsu fuit maximo, apud Romanos cum Vrbem

Consules habuere, non ita; crescente tamen paulatim imperio, honores quoque augeri, & peregrini mores inferri cœperunt. De singulis dicã, vt apertius huius instituti ratio constet.

Primum igitur apud Græcos, subditi populi Principum virorum dexteras osculari, pedes amplecti soliti erãt, vt Euripides in Hecuba retulit.

Ἀγάμεμνον ἱκετεύω σε τῶν γονάτων
καὶ σοῦ γενείου δεξιᾶς τ' εὐδαίμονος.

id est, Agamemnon supplex ad tua genua accedo, & per tuum mentum te oro, & per tuam dexteram beatam. Homerus,

χερσὶν Ἀχιλλῆ λάβε γούνατα καὶ κύσε χεῖρας.

Achillis genua comprehendit, et osculatus est manus. Plautus in rudente cum transmarinos mores describeret:

Nunc tibi amplectimur genua, egentes opum:
Manus mihi date, exurgite a genibus ambo.

Petronius Arbiter in satyra: *Seruus nobis dispoliatus procubuit ante pedes, & rogare cœpit, vt se pænæ eriperemus*: Et paulo post: *Infelicissimus puer tangebat vtriusque genua cum fletu, petebatq. suppliciter, ne sanguine mutuo pollueremus familiaritatis clarissimæ sacra.*

Q. Curtius lib. 3. & 6. Plutarchus in Temistocle. & li. de fortuna Alexãdri.

Ad hæc Plutarchus Perseam Regem magna belli contentione terra mariq. superatum, se ad pedes Æmilij submisisse, & genua amplexum fuisse testatur; quod etiam in vita Magni Pompeij retulit. Qua de re apud Persas cum hæc consuetudo a priscis illis temporibus deducta, in communi vsu versaretur, ideo Alexander Macedo ne

for-

formam inuerteret speciemque dominij, illam peræque ac persica omnia ornamenta, retinuit; vt in reliquas prouincias sibi subiectas induceret. Parthi etiam cum Reges suos dominos dicerent, eos pedum osculis venerabantur: vt ait Martialis lib. 10.

Ad Parthos procul ite pileatos,
Et turpes, humilesq. supplicesq.
Fictorum sola basiate Regum.

Romani tamen florente Repub. paucis, & quidē clarissimis viris, manuum osculationem detulere, solumq. Catonem minorem dignum esse existimarunt, quem hoc honore & cultu prosequerentur; vt Plutarchus in vita Catonis est auctor: *Expleta,* inquit, *militia Catonis, non votis eum neq. præconijs, sed lachrymis complexum prosecuti sunt: sternentes in via qua pergebant vestes, quæ vix paucis Imperatoribus illius temporis præstabant Romani milites.* hæc ille. Sed cum imperiū in vnius dominationem cecidisset, & opibus & dignitate Imperatores extollerentur, tunc quoque variis honoribus aucti sunt. *C. Caligula Pompeio Pœno absoluto, gratiasq. agenti, porrexit ad osculandum sinistrum pedem auro & margaritis ornatum: cum suos pigros,* idest, *tardos pedes,* vt ait Seneca lib. 2. de beneficijs cap. 12. prius in os Senatoris ingessisset. Zonaras tom 2. agens de eodem Caligula, cæteris senatoribus aut manum aut pedem porrexisse osculandum, commemorat. Tacitus de Nerone lib. 15. *Agere gratias Dijs, ornare lauro domum, genua ipsius obuolui, et dexteram osculis* *In Caij vita.*

 fati-

fatigare. & lib. 17. *Otho protendens*, ait, *manus adorare, vulgum iacere oscula, et omnia pro dominatione.* Multos vero milites manus & pedes iacentis Othonis osculatos, fortissimumq. virum prædicasse, testatur Suetonius cap. 12.

Zonaras tom. 2.

Traianum deinde Imperatorem, Decebalus Dacorum rex ad illius pedes procumbens, adorauit. Hadrianus, vt auctor est Spartianus, genua sibi osculari passus est. Antoninus adorari voluit, vt ait Lampridius, regum more Persarum. Maximinus iunior, vt narrat Capitolinus, manũ porrigebat, & genua sibi osculari patiebatur, quandoq. etiam pedes, quod nunquam passus est senior Maximinus. Tandem Diocletianus cum imperij dignitatẽ extulisset, eamq. maximis opibus præsidijsq. firmasset, adorandi consuetudinẽ in communem Romanorum vsum induxit; De quo Eutropius lib. 9. *Diligentissimus*, ait, *& solertissimus princeps et qui imperio Romano primus regiæ consuetudinis formam magis quam Romanæ libertatis inuexit, adorari se iussit, cum ante eum cuncti salutarentur; ornamenta etiam gemmarum, vestibus calciamentisq. addidit: nam prius imperij insigne in purpurea chlamyde tantum erat, reliquaq. communia*. Pomponius factum hoc expressit apertius. *Diocletianus post triumphum de Persis actum, adorari voluit, pedesq. sibi osculari, auro et argento calciamenta exornans*. Sed licet hæc vera sint, & multorum hominum auctoritate cõprobata, Ammian. tamẽ Marcellinus lib. 15. hãc cõsuetudinem non ad Diocletianum, sed potius

Paulus Diacon⁹ in historia.

ad

ad Syluanum retulit; qui contra Constantium arma in Gallias intulerat, de quo, ita ait: *Primus extero ritu et regio more instituit adorari, cum semper antea ad similitudinem iudicum salutatos principes legerimus.* Et paulo post. *Susceptus tamen idem dux leniter adactusq, inclinante negotio ipso, ceruices adorare solemniter anhelantes, celsius purpuram.*

CAP. II.

Ioannes Cuspinianus Diocletiani exemplo adorationē pedum Romanis Pontificibus delatam affirmat, eāq. temere impugnat.

Ed Ioannes Cuspinianus hereticus, qui Imperatorum res gestas copiose descripsit, vt omnē calumniandi ansam arriperet, sicuti Diocletiano hoc factum vitio vertit, ita etiam Romanis Pontificibus in maximo ponit crimine. Contendit primum nuda simplicique verborum narratione, Pontificem Romanum hunc morem a Diocletiano acceptum, in cōmunem vsum Christianorum perduxisse; deinde vt tyrannicum con suetudiniq. ecclesiæ aduersum improbat. Quem errorem cum multi huius hominis audacia temere

mere imbiberint, in primo disputationis cōgressu ex eorum animis eripiendum duxi, vt hoc euerso leui argumento, cætera quæ inde sequuntur, suo loco refellamus.

Mos igitur communi populorum consensione, omnium quoque ætate comprobatus, tyrannidis nota condemnari non potest: cum illum dux natura defendat. Quod longa exemplorum serie, & grauissimorum hominum fide & auctoritate perspicitur. Primum enim subditos populos ad pedes Principum, cum ab illis opem auxiliumq. petebāt, supplices iacuisse; satis aperte colligitur ex vi verbi παντιβολεῖν quo vtitur Pollux: significat enim παρὰ τὸ αὐτῶν πόδας βάλλεσθαι, hoc est, sese abijcere, vel ad pedes procumbere; vt ex hac inopi & infirma supplicantum specie principum animi ad misericordiam flecterentur. Quod M. Tullius in oratio. pro P. Sestio, & sexcentis alijs in locis copiose descripsit. At vero cum tantum non priscis illis temporibus, sed sæpe quoque labentibus sæculis hæc adorandi cōsuetudo viguisset; indicium & quasi tessera fuit imperij: vt Eunapius in vita Ædesij narrat, clam a Constantio submissos homines ad Ablabium, qui in genua procumbentes, vt mos est apud Romanos in salutando & renunciando Imperatore, ipsi persuaderent ad imperij habenas admotū fuisse. Qua de re qui se adorari patiebantur capitales erant, cum imperij insignia sibi arrogare viderentur. Ex his tamen solus Præfectus pretorio extra culpam noxamq. erat, cum reuerentia sui magistra-

tus, adoratione coleretur, vt ait Cassiodorus li. 6. form. 3. *Ingressus*, inquit, *palatiũ nostra cõsuetudine frequenter adoratur, & tale officium morem videtur soluere, quod alios potuit accusare*. Præterea Britannio magister equitum in Pannonia anno CCCXXIII. a militibus Imperator renũtiatus, mox ad pedes Cõstantij supplicis habitu miserabiliter est prouolutus, vt in gratiam cum Imperatore rediret, vt Zonaras tom. 3. testatur his verbis: *Cum Britannio regia insignia exuisset, plebeio habitu pedes Imperatoris tenuit*. Ad hæc Valentinianum, vt ait Ammianus lib. 30. Sarmatarum legatio pedibus illius prostrata exorabat, vt propitius ac lenis veniret. Inde ad Theodosium Augustum intuendum, adorandumq. omnes populos properasse, refert Pacatus in panegyrico; cum hac adorandi consuetudine principes colerentur.

Nicephorus lib. 9. c. 32.

Quę cum ab omnibus populis constantissime seruaretur, maxime tamen a militibus Populi Romani, dum illis militiæ sacramentum deferebatur: *Iurant autem per Deum, per Christum*, vt ait Vegetius lib. 2. cap. 5. *per Spiritum Sanctum, et per maiestatem Imperatoris, quæ secundum Deũ generi humano diligenda est, et colenda. Nam Imperatori, cum Augusti nomen accepit, tanquam præsenti, et corporali Deo fidelis est præstanda deuotio, et impendendus peruigil famulatus. Deo enim vel priuatus vel militans seruit, cum fideliter eum diligit, qui Deo regnat auctore*. Hæc Vegetius Christianus, qui Valentiniano Imperatori opus suum inscripsit.

Vnde

Vnde factum arbitror, vt qui muneris, militiæq; vacationem impetrabant, ex maiorum consuetudine ad sacram purpuram adorandam, id est, ad principis numen acciderent, cum purpura eodem cum rege honore coleretur; vt dicit S. Ioannes Damascenus lib. 3. cap. 8. & 32. & lib. 4. cap. 12. & S. Augustinus Serm. 58. de verbis Domini. Quod etiam satis liquido ex Cassadoro lib. 11. variarum epist. 18. constat his verbis: *Amplectenda est promotionum grata solemnitas, quę benemeritorum soluit excubias, quia tyronibus conceditur spes laboris, dum vicissitudo fuerit reddita veteranis. Et ideo Antianum, qui prætorianis inculpabiliter paruisse perhibetur obsequijs, inter tribunos, et notarios ad adorandos aspectus properet principales; vt iuxta consuetudinem præsentatus, spectabilitatis decoraretur insignibus.* Et epist. 20. eiusdem lib. Theodoro Primiscrinio militaribus laboribus egregie perfuncto ita rescribitur. *Quapropter spectabilitatis honore suffultus, inter tribunos et notarios venerandam purpuram adoraturus accede, vt per sacros aspectus principis tuæ subsistat firmitas dignitatis.* Et epist. 31. de Primicerio agens: *Et ideo quoniam Vrbicus Primiceriatus sui noscitur tempora peregisse, inter domesticos et protectores sacram purpuram adoraturus accidat, vt reuerendis clarificatus aspectibus, militaribus excubijs se gaudeat liberatum.* Ad purpuram vero osculandam admitti, honoris loco tribuebatur, vt ex C. Theod. lib. 12. l. 10. . Cuiacius lib. 12. de domesticis & protectoribus l. 1. demon-

demonſtrauit. Accidere vero ad adorandum, nihil aliud eſt quàm ad pedes alicuius procumbere, vel ad manus oſculandas ruere; vt ex Iulio Capitolino in Maximini vita colligitur: *Suſpicatus*, inquit, *barbarus ſe notum eſſe Principi, ad pedes Imperatoris equitantis accidit, vt V. M. S.* habent codices. Et paulo poſt: *Maximinus ſub homine impuriſsimo*, loquitur de Heliogabalo, *nunquam ad manum eius accidit, nunquam illum ſalutauit*. Preterea illi qui bello capti atq; ſeruati fuerãt, ad victoris principis numen adorandum deducebantur, vt legimus apud Zonaram in vita Iuſtiniani Auguſti. Qui cum triumphum de Gelimerio, qui totam Africam occupauerat, deportaret; Gelimerius iuſſus eſt Imperatorem de more venerari, atq; illius pedibus prouolui: vt idẽ Zonaras eſt auctor his verbis: *Deuentum erat ad Imperatoris conſpectum, tunc Beliſarius Gelimerio perſuadet, vt humi procumbat, et ita adorationem Imperatori deferat. facit ille vt iubebatur lachrymis oppletus, procumbit et ipſe Bellizarius, vt oſtenderet Gelimerio eum id facere iuſſum, non vt captiuum, ſed quia moris ſit adorari Imperatorem Romanorum, eiuſq; calamitatem ſubleuaret.* Diogenes quoque Baſilatius Græcorum Imperator bello ſubactus, vt Axano Sultano ſeruitutis munus expleret, anno M.LXIX. ad eius pedes humi ſupplex iacuit. Apud Bulgaros in ſumma reipublicæ perturbatione, cum quidam Aluſianum Aaronis regis filium de facie agnouiſſet, poſtratus viri pedes amplectitur: vt cæteros edoceret

tom. 3.

adeſ-

adesse Regij generis hominem, ad quem regni hęreditas perueniret: vt apud Zonaram in vita Michaelis Paphlagonis legimus.

Ergo quis non videt hanc consuetudinem populorum consensione comprobatam, quasi naturę auctoritate defendi? Quis non sentit tantã aduersus principes fuisse hominum propensionem, vt nisi illos tãquam publicos parentes summo studio venerarentur, aliquid de eorum summa dignitate detrahi, aut imminui existimarẽt? Quamobrem licet aliquis imperatoria maiestate insolenter abusus, temere se Deum iactauerit, aut incredibili armatus audacia, osculum pedũ tanquam diuinum honorem sibi arrogauerit: eius quidem improbitas & dementia culpanda est, non tamen improbanda populi consuetudo, quæ cum omnium consensione & auctoritate recipitur, quasi naturæ vocibus comprobatur, vt vix ab ea homines audeant recedere. Quod plane his exemplis ostendam.

Gellius li.2.c.2

Furius Camillus ob rerum magnitudinẽ summos spiritus extulerat, qui cum de Veientibus triumpharet, ausus est vnus, nullo maiorum exẽplo, curru quatuor equis iniunctis, euehi: quo Deorum patrem summum numen deduci, fictis fabulis memorię prodebatur. Qua de re exulceratis populorum animis, putabatur tyrannice diuinitatem affectasse. Mox tamen cum ob propagatum Imperium iram populus cohibuisset, omnes qui post illum triumphum duxerunt, eam consuetudinem à Camillo inductam, nulla tyranni-

Plutarchus in eius vita.

rannidis suspicione seruarunt. Sic etiam M. Antonium cum diadema capiti Cęsaris imponeret, aduersabatur populus; postquam in vnius dominatum Respublica cessit, omnium acclamatione, regium diadema principi defertur. Idem sane de pedum osculis & adorantium ritu dici posse non inficior. Nam cum hic honor ab omnibus habitus sit amplissimus, tametsi Diocletianus, vt ait M. Aurelius Cassiodorus in chronico, nescio quam de se opinionem diuinitatis concipiens, eo inconsulte vsus fuerit; tamen remota prorsus omni insolentia, omnes post illum Imperatores, qui ad summum dignitatis culmen sublati sunt, eo quidem absque aliqua nota & iniuria ornari, imagines quoque eorum in summa veneratione absque aliqua gentium superstitione, haberi cœperunt. Licet enim nobis multa cum gentibus communia sint, *vsusque quarundam rerum*, vt ait Augustinus lib. 2. contra Faustum cap. 23. *similis videatur nobis esse cũ gentibus, sicuti cibi et potus, tectorum et vestium: tamen longe aliter his rebus vtitur, qui ad alium finem vsum earum refert, et aliter qui ex his Deo gratias agit, de quo praua et falsa non credit.* Quod de Imperatorum statuis sequenti capite demonstrabo. *M. T. philip. 2*

C A P. III.

Imperatores non solum adoratos, sed illorum quoq. imagines apud omnes Christianos maximopere cultas fuisse.

VARE vt facilius Cuspiniani sententiam impugnemus, operæpretium me facturum arbitror, si ex ritu veterum quo Imperatorum imagines colebantur, hanc adorandi consuetudinem apud omnes receptam ostendam. Primum igitur cum esset in optimos principes omnium propensio voluntatum, non solum eos populi coluerunt, sed illorum quoq. imagines fictas pictasq. publica constituta lege, sine ambitioso fastigio, adorarunt. Quod in Codice Theodosiano lib. 15. tit. 4. a Theodosio Imperatore Christiano sancitum fuit his verbis: *Si quando nostræ statuæ vel imagines erigentur, seu diebus, ut adsolet, festis, siue communibus, adsit Iudex sine adorationis ambitioso fastigio; ut ornamentum diei, uel loco et nostræ recordationi sui probet accessisse præsentiam. Ludis quoq. simulacra proposita, tantum in animis concurrentium, mentisq. secretis nostrum numen et laudes uigere demonstrent;*

exce-

excedens cultura hominum dignitatumq. superno numini reseruetur. Ex qua lege apertè deducitur, vt Imperatoris statua esset, id est, collocaretur, & erigeretur, vt Quintilianus in præfatione lib. 7. loquitur, nunquam Theodosium eximios honores exegisse, qui soli Deo deferuntur, vt Diocletianus inscitissime exigebat; sed illos, qui tantæ maiestati digni censebantur, quales erant populares plausus, itemq. honores amplissimi, quibus Principum imagines excipiebãtur, in eis maxime prouincijs, in quas Imperator alioqui proficisci non poterat: vt idem Theodosius l. 1. C. publicæ lætitiæ, meminit his verbis: *Si sacros vultus biantibus forte populis inferimus, hoc sine immodico precio excipi præcipimus*. Excipiebantur vero indictis publicis ludis, itemq. coronis, quibus illorum capita ornabantur, vt Ambrosius serm. 10. in psalm. 118. docet.

Hæ vero imagines ea de caussa sacrę dicebantur, vt inde Imperatorum maiestas apertius significari posset. *Sic sacras Principis aures, sacros afflatus, sacrum responsum*, Capitolinus in Opilio Macrino, & Lampridius in Alexandro, & Ausonius in Panegyrico, *Sacrarium Imperialis oraculi*, appellarunt; licet antea Tiberius apud Tranquillũ cap. 25. hęc verba tanqu aliãena respuerit. Ecclesiastici vero auctores vetustissimi, has Imperatorum imagines laureatas, vel lauratas nominarunt. Quidquid enim ab Imperiali iussione proficiscebatur, quod populis maximã lætitiam faceret, lauratum dicitur; vt apud Lam-

pridium in Alexandro, *Tabellæ lauratæ*, id est, sacræ, & apud Capitolinum in Maximino, *Litteræ laureatæ*, quæ ingenti lætitia populum afficiebant; ita vt eius caussa per omnes aras & templa gratię redderentur.

Ergo hæ laureatæ imagines transmittebantur ad Vrbes, vt illas non solum maximo cultu exciperent, sed etiam vna cum eis per loca religiosa, sacraq. gratias agerent: vt in actis synodi secundæ Nicęnę habetur. *Laurata & iconas, quæ mittuntur ad ciuitates, vel regiones, obuij adorant populi, cum cereis & incensis; non cera persusam tabulam, sed Imperatorem honorantes*: quod etiam S. Chrysostomus in parabola sementis affirmauit, vt in act. 2. eiusdem synodi legimus. Has vero imagines in ecclesiam inferri solitas, vt earum aspectu Imperatores fausta populi deprecatione colerentur, Socrates in historia trip. lib. 2. c. 18. Optatus Miliuitanus lib. 3. & Paulus Diaconus lib. 11. c. 1. testatur his verbis. *Venit icona Phocæ & Leontiæ Aug. & acclamatum est in Lateranis, & Basilica Iulij ab omni clero & senatu. Exaudi Christe, Phocæ & Leontiæ Aug. vita. Tunc iussit ipsum icona D. Beatissimus & apostolicus Gregorius Papa reponi in oratorio Sācti Cæsarij martyris, iuxta palatium.* Sic cubiti formam, quæ denotat crementum aquæ Niliaci, non ad Serapidis templum, sed in ecclesiam deferri sanciuit Imperator Constantinus, vt lib. 1. Tripar. cap. 9. lib. 2. cap. 18. constat.

Igitur Principes cum in precio suas imagines haberi

haberi voluissent, eas non solum a Gentibus, sed ab omnibus quoq. Christianis honorari voluerunt, cum scirent pessimos quoq. magistratus, vt ait B. Stephanus Bostrorũ Episcopus, à Christianis submisse adoratos. Apud quos cum consuetudo obtinuisset, vt omnes pro salute Reipublicæ, & Imperatorũ incolumitate rogarent, vt ait Arnobius li. 4. nunquã quidẽ ab eo veteri more recesserunt; licet Traiani Imperatoris, qui suã imaginem cum simulachris Deorum adorãdam exhibebat; vt ait Plinius lib. 10. epist. 100. & Iuliani perfidi fraudes detestati fuerint; quas sub hac adorationis specie, per summam malitiam occultabant.

Act. 2. synodi.

Sed libet huius rei caussa S. Gregorij Nazianzeni in oratione 1. in Iulianũ referre verba, vt aperte Christianorũ morem in adorandis Imperatorũ imaginibus indicemus. *Imperialibus*, inquit, *legibus sancitum est, haud quidem scio, an apud omnes alios homines, qui imperio subsunt, apud Romanos tamen studiosissime seruatum, vt publicis statuis Imperatores ornentur. Neq. enim coronæ, & diademata, & purpuræ nitor, & memorabiles leges, & tributa, & subditorum multitudo ad approbandum gratulandumq. imperium sufficiunt; sed adorationem quoq. accedere necesse est, vt augustiores appareant, parũq. habent ipsi adorari, nisi idem quoq. sibi in imaginibus picturisq. præstetur, quo cumulatior sit ipsis, perfectiorq. veneratio. His porro imaginibus Imperatorum, alij aliud quoddam appingi gaudent quidam clarissimas vrbes dona afferentes,*

alij victorias caput corona cingentes, nonnulli Magistratus adorantes, & præfectorum tesseris exornantes. Sunt qui ferarum iugulationes, alij barbarorum edomitorum, & ad pedes prouolutorum, vel trucidatorum varias multiplicesq. figuras. Quid autem comminiscitur Iulianus, et quam firmioribus Christianis fraudem nectit? Nimirum quemadmodum cibis admiscentur venena, ita hic vsitatis Imperatorũ honoribus impietatem admiscere instituit; legesq. Romanorum, cum Idolorum adoratione coniungere. Ac proinde cum dæmones velut alias quasdam consuetas picturas suis imaginibus adiunxisset, tum demum populis & ciuitatibus illas imagines proponebat, vt nulla omnino ratione vitari hoc malum posset, sed aut cum Imperatorum honore, dæmonum honor coniungeretur, aut horum fuga & repudiatione Imperatores afficerentur contumelia. Hanc fraudem atq. istud callide excogitatum impietatis laqueum pauci ex his, qui pietate et prudentia maiores erant, effugerunt; qui etiam prudentiæ luerant pœnas, hoc quidem pretextu, quasi Imperatoris honorem perfide violassent. Hæc ibi. Hãc vero fraudem vitio dat Gregorius Iuliano, non quia consuetudinem legemq. Romanorum improbet, cum esset omnium fere populorum consensione sancita; sed quia parum laudis sit Imperatori, ex insidijs, contra incautos & improuidos agere. Priuato enim homini astute & callide moliri, concedi fortasse potuisset; Imperatori, qui vi & potentia superari non potest, vitio est, conatus suos, vulpecularum more, malis artibus

occul-

occultare. Vnde S. Anastasius in serm. de sabbato, imagines Regum iuste coli, & qui eas temere violant, aut ignominia afficiunt, grauiter puniri debere, testatur. Quod S. Chrysostomus oratione in Peluim, & in parabola sementis, & S Symeon Stilites epist. 5. ad Iustinum Imperatorem, & alij Patres actione 2. & 4. & 6. synodi secundæ Nicenæ docuerunt.

In adorandis tamen imaginibus eam omnes populi consuetudinem obseruarunt, vt non tantum manus, sed etiam pedes ore contingerent. Quod Cicero oratione 2. in Verrem affirmauit, cum ad Deorum pietatẽ hortaretur, his verbis: *In precibus et gratulationibus, non solum id simulachrum venerari, sed etiam osculari debemus.* Lucretius quoq. ex hoc veteri osculandi more imaginum manus exesas, atq. osculis detritas affirmat: *Lib. 1.*

Signa manus dextras ostendunt attenuari
Sæpe salutantum tactu, propterq. meantum.

Gifanius in hunc locum.

Ad signorum vero pedes more maiorum oscula referri, A. Prudentius, vt in vetustissima consuetudine grauissimos auctores aduocemus, meminit multis in locis; in Apotheosi his verbis:

Perfidus ille Deo, quamuis non perfidus Vrbi,
Augustum caput ante pedes curuare Mineruæ
Fictilis, et soleas Iunonis lambere, plantis
Herculis aduolui, genua curuare Dianę,
Quin et Apollineo frontem submittere gypso.

& lib. 1. contra Symmachum.

Impressis silicem labijs, puerilia vota

Fudit, opesq. sibi cæca de rupe poposcit.

& paulo post, veterũ sacrificandi ritum exponẽs:

Post trabeã & eburnam aquilã cellamq. curulẽ,
Cernuaq. ora senex barbatus, et oscula figit
Cruribus ænipedum, si fas est credere equorum.

Sed apud Eunapium Sardianum, imaginum pectus lambere & osculari, amicitiæ symbolum erat, cum in eo tanquam in sacrario illius iura recondantur; vt Symmachus lib. 4. epist. 42. & Seneca lib. 6. de beneficijs, cap. 34. docuerunt.

CAP. IIII.

Ex Esaiæ oraculis facile colligi posse, multa ex gentium consuetudine in ecclesiam, ad eius amplitudinem indicandam, fuisse translata.

GITVR cum iam aperte constet, adorandi consuetudinem, non solum apud omnes gentes viguisse, sed etiam a Christianis religiose seruatam; operæpretium erit demonstrare, nihil hinc tyrannicum in Christi ecclesiam inductum, neq. regium præter ius fasque, vt calumniantur desertores, a Romanis Pontificibus vsurpatum.

patum. Quod facile fieri posse arbitror, si prius ostendam multa quæ ex gentium more consuetudineq. descendunt, absq tyrannidis nota, in ecclesiam illata & inducta fuisse. Quæ omnia cum ex multis Esaiæ locis colliguntur, tum vero maxime ex cap.60. vbi multa de summo cultu, viris ecclesiasticis deferendo, prædixit; multas etiam populorum diuitias, potentiam, opes amplissimas, aliaq. sexcenta enumerauit, quibus ecclesiæ dignitas illustrari, & quasi externis quibusdã opibus firmari posset. Sed locum Esaiæ in medium adferamus, vt quantum Romana ecclesia dignitatis assecuta sit, apertius constet. *Pro eo quod fuisti derelicta, et odio habita, et non erat qui per te transiret, ponam te in superbiam sæculorum, gaudium in generatione et generationem, et suges lac gentium, et mamilla Regum lactaberis.* Septuaginta viri, qui spiritum domini imbiberunt, vt externum ecclesiæ splendorem ostenderent, pro mamilla, diuitias transtulerunt, πλοῦτον τῶν βασιλέων φάγεσαι, idest, *diuitias Regum comedes*; quasi prædixissent, ecclesiam adeo ex gentium & Regum opibus ornandam, vt eius sacerdotes, qui populos ad salutem instituunt; externo quodam Regum splendore honestari deberent. Quod plane ex fructuum oblationibus; prædijs, muneribus amplissimis, regijsq. donarijs, quibus locupletata fuit ecclesia, Procopius in huius loci explicatione, teste experientia comprobauit: *Sunt*, inquit, *nonnulli qui ista, et quæ deinceps, ad gentium munera, ad donaria, ad re-* Cap. 60

gia demensa, et stipendia, quibus hucusq. eorum liberalitate fruuntur, qui rerum potiuntur, referri arbitrentur. Et paulo post: *Alij secundum historiã, diuitias illas quas in ecclesia Reges Deo obtulerunt, significari volunt; per quem ipsa ab illis immunis et libera suoq. iterum imperio restituitur*. Hæc tamen omnia Procopius ex S. Cyrillo collegit, qui eadem a maioribus mutuatus est, vt ipsemet est auctor: *Alij*, inquit, *existimant his verbis velle demonstrare prophetã sacerdotes cumulandos esse fructuum oblationibus, ac regijs donarijs gentium, idq. verum esse ostendit ipsa rerum experientia*. Robertus monachus Benedictinus, qui vt testis & comes Gothefridi, historiã belli sacri conscripsit, lib. 3. hanc eãdem Esaię sententiam ad opes quibus ornabatur ecclesia, post captam Nicæam vrbem amplissimam transtulit: *Superbia*, inquit, *sæculorum nobilitas est virorum illustrium, mamilla diuitiæ, quæ nobilitas mamilla regum pascitur; cum ei mundana potestas subijcitur, et inde habet gaudium, et lętitiam, non tantum in hac generatione præsenti, sed futura generatione sæculorum*.

Sed non solum id sacerdotes assecuti sunt, vt regia mamilla, idest opibus regijs perfruerentur, sed etiam alia multo maiora & ampliora, quæ illos in maximum dignitatis gradum extulerunt; vt Esaias cap. 61. prædixit his verbis: *Vos sacerdotes Dei vocabimini, ministri Dei nostri dicetur vobis, fortitudinem gentium comedetis, et in gloria eorum superbietis, pro confusione vestra duplici, et robore laudabunt partem eorum, et propter hoc*

in terra

in terra sua duplicia possidebunt. Fortitudinem gentium, honorem spectatissimorum hominũ; qui ex gentibus vocati sunt, intelligit Cyrillus & Procopius; ex quorum plane diuitijs & honoribus quos populi ex maris opibus in ecclesiam inferebant; illa omnibus admirationi fuit. Aquila fortitudinem τὴν εὐπορίαν, id est, *abundantiam*, maximamq. opum vim transtulit; cum ecclesiã nõ solum vberrimis facultatibus locupletari, sed etiam duplicato præmio, vt solent militares armorum doctores, teste Vegetio lib. 1. cap. 13. remunerari, omniq. ornamentorum genere illustrari deberet, vt inde spectatorum animi ad illius admirationem & cultum traducerentur. Quod plane ex eiusdem Aquilę expositione satis in aperto est: nam vbi habet noster interpres *in gloria eorum superbietis*, ille καὶ ἐν δόξῃ αὐτῶν πορφύραν ἐνδύσεσθαι, reddidit, id est, *de gloria earum, nempe gentium, purpura vestiemini*, *vt insigne regij splendoris*, vt interpretatur Hieronymus, *in ecclesia ostenderet*.

Ex quibus verbis aperte constat, non tam regũ opes amplissimas, quam etiam omnia illorum ornamenta, quibus apud populos auctoritatem retinent; merito in ecclesiam fuisse translata; vt illa Esaiæ prædictio vera foret, *et Reges ministrabunt tibi*. cuius rei hoc maximum est argumentum, quod cum olim purpura summi esset splendoris, vt ait Plutarchus in problematibus Romanis, solosq. reges ornarent, eorumq. dignitatem augeret; nunc eadem sacerdotes exornet, & ma

xime Episcopos Romanos, qui primam ac principem in ecclesia dignitatem gerunt. Fuisse vero hoc vestis purpurę genus Pontificibus Romanis familiare, ex actis S. Marcellini Papæ colligitur; vbi ex vestis purpureæ mutatione comprobatum est, Pontificem maximum reiecta sacerdotali purpura, ac cocco indutum, id est, imperiali chlamyde ostro rubenti, vel vt alij legũt coa, id est, bõbycino & tenui ornatu, vt illum Diocletianus irrideret, tura Dijs adoleuisse. Quod satis aperte hæc synodi verba testantur: *Dixit Marcellinus, quo die? respondit vnus illorum, et dixit: Quo die exuisti purpuram, et induisti coccum, et gaudebat super te Diocletianus.* Et quod inde excurrit.

Præterea a Constantino Magno, sacerdotes imperialia ornamenta, trabeasq. aureas assecuti sunt; & præsertim Macharius Episcopus Hierosolymitanus, qui ab optimo principe vestem Imperij insignem auro sericoq. contextam accepit, vt ea circumamictus, vt ait Ruffinus lib. 10. c. 7. & 8. ministerium sacri baptismatis adimpleret. Eodem etiam tempore Diaconi ad Ecclesię ministerium indumentis regalibus, & pectoralibus tunicis, siue manicis tamen vtebantur; vt ex detecta illa ioculari contra Cæsarem Gallum conspiratione perspicimus: cui cum indicatum esset, vt ait Ammianus lib. 14. indumentum regale, incertum cuius vsibus paratum, apud Tyrum quẽdam occultatum fuisse, adhibita quæstione, tandem Marus quidam Diaconus Christianus inductus,

ctus, & in discrimen vitæ vexatus, nihil contra principem fateri compulsus est. Hoc vero ornamenti genus a nostris, nescio an proprie, cōmuni tamen voce Dalmatica dicitur, a quo Cōmodus Imperator apud Lampridium Dalmaticatus dictus est: erat enim Dalmatica vestis alba, coccineis quibusdam virgulis distincta, vt Isidorus lib. 19. originum, & Albinus Flaccus Alcuinus lib. de diuinis officijs, docuerunt. Indumētum vero illud regale, de quo Ammianus, colobium fuit, licet ex Eutychiani decreto, quo institutum est, martyrem sepeliri non posse sine dalmatica & colobio purpurato, vt Martinus Polonus testatur, hæc parum diuersa esse videantur.

Ad hęc, Episcopi qui plebiū ductores existunt, ornamentum senatorium siue regale, hoc est, latum clauum purpureum in pectus demissum, deferebant. Quod S. Pius Papa I. episto. 2. ad Iustum, colobium nominat his verbis: *Tu vero apud senatoriam vrbem Viënensem eius loco a fratribus constitutus, et colobio Episcoporum vestitus, vide vt ministerium quod accepisti in Domino impleas*. Erat vero colobium genus vestis, quo Episcopi tanquam senatores & magistri disciplinæ publicæ, vtebantur l. 1. C. Theod. de habitu, quo vti oportebat intra vrbem. In qua quidem significatione, a lato clauo nō differt, vt docet Acron in Horatium, his verbis. *Latum clauum purpurum, dicit quod in pectore distenditur senatorum, Græci vocant* κολοβίωνα Latum clauum ita describit Petronius Arbiter in satyra. *Pallio coc-*

cineo ad rasum incluserat caput, circaq oneratas ve ste ceruices laticlauiam immiserat mappam, fimbrijs hinc atq. illinc pendentibus. Quem vsum hodie quoque retinent ecclesiastici principes, inicientes vesti a ceruice ad pectus indumentum ex purpura, vel pellibus pretiosis muris pontici, vel alijs dum in publicum prodeunt. Erat praeterea aliud colobij genus, quod Glossarium subiculam vocat, quo B Iacobus Apostolus & alij vtebantur; lineum quidem & simplex, longe tamē ab hoc nostro diuersum, vt Cassianus lib. 1. de habitu monachorum cap. 5. docuit.

Cuiacinus li. 12 obser. capit 39. P. poite, lib. 1. capit. 16.

Sed inter alia Episcoporū insignia, birri quoq. enumerantur, quibus episcopi ornari solebant, vt Pontianus Diaconus in vita B. Cypriani testatur. Hos vero birros sericos fuisse, Zonaras & Theodorus Balsamon in Gangrensi cōcilio, can. 12 docuerunt, vt habetur 30. dist. cap. si quis virorum; quos etiam ornamentis rigentes ac pretiosos, Seuerus Sulpitius lib. 3. de vita S. Martini appellauit. *Clericus sculpit ostia, pingit armaria, respuit vestem grossiorem, iam indumentum molle desiderat. Atq. haec charis viduis ac familiaribus mandat tributa virginibus, illa vt birrum rigentem, haec vt fluentem texat lacernam*. S. Augustinus li. 2. de vita clericorū: *Offeratur*, inquit, *mihi verbi gratia birrum pretiosum, forte decet Episcopum, sed non Augustinum*. Hic tamen vestitus a Gallis originem duxerat, vt Vopiscus in Carino. *Donati Atrebatici birri petiti, donati, birri Canusini*. Ad quos fortasse Hieronymus lib. 2.

aduer-

aduerſus Iouinianum, videtur ſpectaſſe. *Nunc lineis, & ſericis veſtibus, vt Atrebatum et Laodiceæ indumentis ornatus, incedis*. Nec diuerſus eſt ab hoc ornatu birrorum, ille quem Caſſianus de habitu monachorum cap. 7. exagitat; cum pretia birrorum, a monachis qui tenuem ac ſimplicem vitam ſequuntur, aliena ſint.

Ex quibus omnibus factum arbitror, vt qui in eccleſia publicam perſonam ſuſtinerent, quandoque pretioſioribus & ornatioribus veſtibus, abſq. iactantia tamen & voluptate vſi fuerint; tũ vt ſui muneris gloriam, tum etiam vt cultus diuini excellentiam oſtenderent. Quod S. Thomas ſcholæ doctor & princeps 2. 2. q. 169. art. 2. ad 2. & Theodorus Balſamon in ſynodo Gangrenſi docuerunt: *Canon*, inquit Theodorus, *illos qui negligunt eos, qui birros ſeu ex ſerico veſtes contextas propter profeſſionis honorem, non propter mollitiem, uel arrogantiam deferunt; anathemati ſubijcit*. Solet enim dignitas & publica perſona ex amictu conijci, ne illi qui publico magiſtratu funguntur, ob viles & abiectas veſtes in plebis neglectum, quæ res externas admiratur, vt Philopœmeni accidit, incurrant. Quare merito apud Græcos factum eſt, vt qui publica munera gererent, veſtium ornatu diſtinguerentur, vt in libro officiorum palatij Imperatorum, quẽ manu ſcriptum habeo græce, ſtatutum eſt. Decet enim magiſtratus a plebe diſcerni, non ſolũ moribus, ſed etiam externis ornamentis, quæ ſæpe venerationẽ in animos ſpectatorũ inducũt.

Plutarcus in eius vita.

Enim-

Enimuero cum plebs pullata semper incederet, vt ait Quintilianus lib. 2. inst. orat. cap. 13. & lib. 6. cap. 5. decuit episcopos tanquam publicos magistratus, ab illa aliquo insigni ornatu distingui, vt ex eo, muneris ac personæ dignitas cõstare posset. Qui licet apud Græcos pœnitentiæ caussà vilis & atratus esset, omnes enim episcopi pullati incedebant, vt 21. q. 4. cap. omnis iactantia: Sisinius tamen primus eam vestẽ abiecit, vt ait Nicephorus lib. 12. cap. 36. candidam induit, Christi exemplo, qui in transfiguratione veste cãdida niueaq. resplenduit. *V*estis enim albæ nitor, vt ait Tertullianus de resurrectione carnis, libertatem significat, ac propterea serui alba veste induti manumittebantur. Quod plane fuit in caussa, cur ego existimem ea vsos fuisse episcopos, vt seipsos omnino a rerum terrenarũ contagione solutos ac liberos ostenderent.

Quare variatæ vestes siue virgatæ, iure ipsis prohibitæ fuere, id est, synthesis toga, de qua sę
Lib. 10. pe Martialis, quæ variorum colorum ornamentis distinguebatur; siue auratæ peragendæ, barbarico opere, filorum aureorum in textura distinctæ, vt C. de vestibus holosericis l. 1. & 4. cum alienę a modestia & puritate sacerdotali viderent.

Ergo vt e diuerticulo redeamus, si sacerdotes ex Aquilæ interpretatione, ex gentium opibus purpureo ornamento vti debent; iure profecto omnes alios honores sibi vendicare poterũt, qui ab huiusmodi ornamẽtis proficiscuntur. Hoc.n. ornatus genere minores gentium magistratus a

maio-

maioribus diſtingui, Plutarchus in problematibus Romanis affirmauit. Atq. hoc ſolo nomine Tribunatum plebis quod purpuram nō geſtaret, inter magiſtratus non enumerari, multi itemq. grauiſſimi homines docuerunt. Quare cum ſacerdotes purpura, ex Aquilæ interpretatione, ornari debeant, profecto ſuo iure omnibus alijs honoribus vti potuerunt, qui maioribus gentium magiſtratibus competebant. *P. Manut. in Q. Fra.*

Hinc factum eſt, vt ſacerdotale munus, quod eſt omnium maximum in Romano Pontifice, tēpore Silueſtri, Damaſi, & Innocentij primi, in externum dominatum & ſplēdorem progreſſum fuerit, vt Socrates lib.7.cap.11.eſt auctor, & nos paulo inferius demonſtrabimus. Quo etiam tēpore idē in alijs eccleſijs accidiſſe compertū habeo, cum Ioannes Chryſoſtomus, vt ait Nicephorus lib. 12. cap. 36. maximo comitatu & ſplendore ornatus incederet. In Alexandrina quoq. Eccleſia S. Cyrillum epiſcopatum ſumma cum pompa & egregio faſtu ſuſcepiſſe, ait Nicephorus li.14. cap.14. vt exinde ſæcularia negocia ad eum publice referrentur: de quo a nobis plura lib. primo de poteſtate coactiua pertractata ſunt.

Hunc tamen ſplēdorem externum, qui ex muneris dignitate deſcendit, epiſcopi primum proprio iure adepti ſunt, deinde Regum beneficentia vberius aſſequuti. Nam cum Reges, teſte Herodiano lib.3. anteambulonum ſeruitio vterentur, tum vt populum ſubmouerent, tum vel maxime, vt quacunq. iter facturus eſſet Imperator,

denun-

denuntiarent populo, ne in proximo loco consisteret: sic episcopi ob summam muneris dignitatem seruorum grege stipari debuere, non modo vt muneris magnitudinem præseferrent, verum etiam vt secum bonorum operum testes adducerent. Si enim sacerdotes Augurales publicis seruis vtebantur, quos Suetonius lib. de claris Grammaticis agens de Cor. Epicadio, Calatores appellat, id est, δημοσίους δούλους, vt quotidiana illa veterum glossaria testantur; nonne & episcopi, qui illis multo maiorẽ in populo dignitatem gerunt, vti debuerunt?

Præterea, si Imperatorum splendor, ornamenta purpurea, corona, & alia huiusmodi, quæ in sacerdotes translata, vel ipsis cõmunicata censentur, ab Innocentio III. serm. de S. Siluestro, sacerdotibus iure conueniunt; mirumne cuipiam erit, si illum adorãdi cultum, quem subditi populi Romanis principibus exhibebãt, nos Romano Pontifici, omnium principum patri & moderatori defferimus?

Quod plane fuit in caussa, cur Constantinus beatæ memoriæ Imperator, magna animi pietate adductus, illum honorem, quo Principes colebantur, multis itemq. grauioribus caussis, Romano Pontifici defferri constituit, his verbis: καὶ ὥσπερ ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἡμῶν εἰς τὴν γῆν σέβεται καὶ τιμᾶται, οὕτω θεσπίζομεν σέβεσθαι καὶ τιμᾶσθαι οὕτω τὴν ἁγίαν τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίαν, hoc est, *& quemadmodum Imperialis maiestas in terris adoratur et colitur, sic Romanam ecclesiam coli & adorari de-*

cer-

cernimus. Quod etiam Prudentius lib. 1. contra Symmachum Constantini, & aliorum Imperatorum pietatem erga ecclesiam eleganter expressit:

Deniq. pro meritis terrestribus æqua rependens
Munera, sacricolis summos impertit honores
Dux bonus, & certare sinit cum laude suorũ.

Istud idem Leo IX. epist. aduersus præsumptionem Michaelis cap. 13. demonstrauit. *Iustũ quippe est, vt ibi gentes pro Christi nominis confessione colla flectãt, vbi eorum doctor S. Paulus Apostolus pro Christo extenso collo martyrio coronatus est. Ac ibi proni & humi strati cælestis Regis Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi famulentur officio, vbi superbi terreni Regis seruiebant imperio.* Ergo æquum profectò erit, vt ibi gentes oscula pedibus Romani Pontificis inferant, vbi olim Imperatoribus imprimebant. Idem quoq. alio tamen instituto, Paschalis II. in concilio Lateranen. omnibus Patribus acclamantibus confirmauit, vt omnem errorem ab illorum animis eriperet, qui temere existimabant has omnes sæculares dignitates, vi quadam, ab Ecclesia vsurpatas fuisse: *Ecclesia*, inquit, *primitiua tẽpore martyrũ floruit apud Deũ, & non apud homines; sed deinde conuersi Reges, Imperatores, & Romani Principes, matrem suam ecclesiam sicuti boni filij honestauerunt, conferendo ecclesiæ Dei prædia, et allodia, sæculares quoq. honores, et dignitates, Regalia quoque iura & insignia, quemadmodum Constantinus et cæteri fideles, et tunc cœpit Ecclesia Dei florere* *Apud Vrspergensem*

tam apud Deum, quam apud homines. Constat igitur, nihil sibi temere arrogasse Pontificem, vt cóuiciantur hæretici, nihil præter ius fasq. vendicasse, cum primum ex sui muneris dignitate, deinde principum largitione, hunc cultum & amplitudinem assecutus fuerit.

Sed quoniam iam satis rationibus & exemplis hinc inde collectis, contra Ioannem Cuspinianum contẽdimus: reliquum erit, hunc verissimis, itemq. certissimis scripturæ sacræ tabulis contẽdere, hunc adorandi morem ex sacrorum librorum auctoritate, & sanctissimorum hominum imitatione deductum.

CAP. V.

Ex varijs prophetarum vaticinijs comprobari Romanis Pontificibus pedũ oscula deferẽda.

RIMVM igitur Esaias c. 49. cum ecclesiæ dignitatem maximis laudibus efferret, huius cultus & adorationis meminit his verbis: *Et erunt Reges nutrices tui et Reginæ nutrices tuæ, vultu in terram demisso adorabunt te, et puluerem pedum tuorũ lingent.* Hunc locũ omnium Patrũ iudicio atq. consensu Procopius Gazeus de ecclesiæ cultu interpretatus est: *Nutritios* inquit *Reges et Reginas*

ginas nutrices fore Propheta significat; immo et ipsa gentium imperia, distributis demensis in pauperes, nutritiorum more ecclesiæ subseruitura. Vehemens quoque sollicitudo nutricum gloriam concilliat, qui genu flexo in ecclesia frontem terræ alliidunt, puluerem delingere gestientes. Ex quibus verbis liquido constat, hunc in ecclesia ab initio morem seruatum fuisse, vt omnes inter adorãdum, cultus gratia, terram fronte contingerent. Quod Eusebius in catena græca psalmorum aperte demonstrauit, super illis verbis: *Et adorabunt omnes pingues terræ: Genu, inquit, flectentes in ecclesia Dei significauit propheta, in qua flexis genibus, demissa in terram fronte, gentes adorare consueuerunt.* Psal. 21 & S. August. psal. 43. *Quisquis ita humiliatur ut genua figat adhuc habet quo humilietur; quisquis autem sic humiliatur vt hæreat in terra uẽter eius, ultra quo humilietur non habet.* vt Amalarius lib. 1. de ecclesiasticis officijs, c. 14 adorãdi, prosternendiq. consuetudinẽ, in ecclesia vigere collegit. Ego vero hanc consuetudinem ex disciplina militari deductam existimo: cum olim milites victi, ante suos victores terram osculari solerent, & toto corpore procumbere quod Latinus Pacatus in Panegyrico docuit his verbis: *At quanto melius manus illa consuluit, quæ submissis precabunda vexillis, petit veniam necessitatis, et terram osculis premens, calcanda vestigijs tuis corpora et arma proiecit?* Vnde factum arbitror, vt illi qui ad victorũ pedes ruebant, terrã more serpentum qui humi decumbunt ac repunt, lin

gere dicerentur. Significet enim lingere, consternato, & humili corpore in signum reuerentiæ & seruitutis seipsum humillime deijcere, vt Paraphrastes Caldęus in Micheam cap. 7. super illis verbis: *Lingent terram sicut serpentes*, edocuit: *Lingere, est distendere seipsum in faciem suã super terram, more serpentum, qui repunt, vt vix a terra se possint erigere*. S. Cyrillus in Esaiam lib. 4. *Lingere in faciem procumbere, et velut in terram extensis manibus seipsum proijcere, et pronum adorare*, interpretatus est: qua deiecta corporis specie Sion, id est, ecclesia adoranda erat a gentibus, vt Hieronymus lib. 14. Esaiæ satis copiose explicauit: *Omnis ætas, sexus, et dignitas adorabunt Sion propter eum, qui habitat in ea. Si enim caput ecclesiæ Christus est, caput adoratur in corpore; et si ad quosdam dicitur, Exaltate dominum Deum nostrum, et adorate scabellum pedum eius, non quo scabellum adorandum esset, sed quo maiestas pedum eius indicaretur; cur non adoratur ecclesia, quæ totum Christi corpus amplectitur? vt impleatur illud Sophoniæ, Adorabunt illum singuli de loco suo.*

Idem prorsus eodem etiam instituto iterum Esaias cap. 60. eleganter expressit, vt ecclesiæ dignitatem indicaret: *Et uenient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te, et adorabunt vestigia pedum tuorum*. Quem locum S. Prosper lib. de promissionibus & prædictionibus Dei, parte 3. promiss. 36. de Regibus, qui ecclesiam Dei oppugnauerunt, exposuit. Et B. Augustinus de vni

tate

tate ecclesiæ cap. 7. de eisdem interpretatus est. Qui non solum ad pedes ecclesiæ seipsos proijcere debēt, verum etiam puluerem lingere, adorare vestigia, & cultus gratia soleas ad oscula referre. Quod plane S. Cyrillus lib. 5. in Esaiam, filios, idest, Regum posteros, qui persecuti sunt ecclesiam, cum timore & animi quadam sollicitudine ad eam accessuros, & quasi diuinam ciuitatem suspecturos esse confirmat: cum illam, tanquam diuinam Christi sponsam, & luce splēdida fulgentem, vt ait Tobias, veneraturi essent.

Id etiam Otho Frisingensis lib. 4. in prologo testatur his verbis: *Vt cognoscamus non fortuitis casibus, sed Dei profundissimis ac iustissimis iudiciis id factum, vide pridie latitantem*, loquitur de S. Siluestro, *ad quemlibet infimæ conditionis virum fugientem in breui tantæ auctoritatis fieri, vt Regibus imperet, de Regibus iudicet. Vide tantæ a sæculo venerationis haberi, vt veniant curui, vestigiaq. pedū eius in solio sedentis, adorent orbis dñi.*

Hnc etiam spectat illa de Iacob futura prædictio Gen. 27. *Seruiant tibi populi, adorent te tribus; esto dominus fratrum tuorum, et incuruentur ante te filij matris tuæ.* Seruiunt quidem populi & gentes, qui ecclesiæ dignitatē suscipiunt, adorant tribus, ἄρχοντες, id est, principes & terræ magistratus, filij quoq. matris ecclesiæ, id est, episcopi, qui eiusdem sunt dignitatis & muneris, Pontifici Romano, qui toti orbi Christi loco pręponitur, tanquam parenti & domino, cultum & obedientiā deferunt, vt suo loco demōstrabimus.

CAP. VI.

Veterum Patrum exemplo constare præstantißimis viris adorationis cultum exhibendum.

VPEREST, vt quod Prophetarum vaticinijs demõstratum est, id quoq. veterum exemplis, quibus maxime hominum animi excitantur, comprobemus. Patres qui pietate ac religione plurimum poterant, illos qui iure publico, priuatoq. reliquis præerant, vel aliqua dignitate aut virtute pollebant, adorationis amplissimo cultu
Gen. 18. venerabantur. Abraham tribus viris obuiam factus, illos in terram decidens, adorauit. Idem
Gen. 19. pro agro, quem emit a filijs Chet, septies in terram cecidit. Loth duos adolescentes pronus in
Gen. 33. terram, domi excepit. Iacob aduentantem fra-
43 trem suum Esau septies adorauit: filij quoq. Liæ in patrui prospectu incuruati sunt. Ioseph & Rachel venerationis caussa humi corruerunt. Iosepho nõ modo pater & fratres simul ac iterum, vt diuino in somnio prædictum erat, cuncta venerationis officia exhibuerunt; sed Ægyptij quoque flexis genibus eundem vt alterum mundi saluatorem summis obsequijs venerati sunt. Iaco-

bum patrē ſenio cōfectū ac iam iam morti proximū, Ioſeph pronus in terrā coluit; cū paulo poſt antea quā obiret mortem, ſenex faſtigiū virgę Ioſeph, vt ait Apoſtolus, adoraſſet. Nō quod lignū aridū coleret, vt ait Hadrianus Papa in epiſt. ad Irenem, ſed quod tenentem illud in ſignum dilectionis, vel regnū illius in ſuis filijs, veneraret. *ad Heb. 11.*

Hic vero adorationis vſus, vt ait Taraſius Patriarcha Cōſtantinopolitanus, ex timore, ex gratia, & deſiderio habet originem. Nam Iacob pertimeſcens Eſau fratris inſidias, illum adorauit. Abraham pro gratia & beneficio ſibi collato a filijs Chet, eos coluit. Iacob ſperans ſe beneficium accepturum a Rege Pharaone, illum veneratus eſt. Dauid ter adorauit Ionatham, cum ab eo multis beneficijs cumulatus eſſet.

Præterea hic adorandi ritus ſignificat principatum, vel ſummam in republica dignitatē, qualis Geneſ. 49. Iudæ a patre morituro prædicebatur, his verbis: *Manus tuæ in ceruicibus inimicorum, & adorabunt te filij patris tui*: cum ob regiā perſonam & dignitatem, quæ futura erat in tribu Iudæ, adoratio deferēda eſſet. Hinc Abigail, vt Dauidis animum commotum inflecteret, eique honorem qui regibus debetur, deferret, *procidit ſuper faciem ſuam, & adorauit ſuper terram, & cecidit ad pedes eius*. Quibus ſane ſcripturæ verbis exacta adorationis forma deſcribitur, cū ipſa humi procumbens, ac in faciem corruens, Dauidem omni venerationis officio coluerit. Ornam cum primum Deum adoraſſet, regem *1. Reg. 25.*

quoq. pronus in terram veneratus est, vt sacra scriptura commemorat.

S. Anastasius episcopus Theopoleos quibusdam satisfaciens quæstionibus per epistolam, adorationem non solum Deo, sed etiam hominibus deferendam demonstrauit his verbis: *Nemo offendatur adorationis vocabulo, si quidem & Deos & homines & Angelos sanctos adoramus, nõ tamen omnibus* λατρείαν, *hoc est, cultum diuinum exhibemus. Dicit enim scriptura, Deum tuum adorabis, & illi soli* λατρείαν, *præstabis. Quo in loco diligenter obseruandum est, posteriori voci dictionẽ solum adiectam fuisse, quæ tamen in adoratione erat omissa. Quare licet nobis adorare homines, cum nihil aliud sit adoratio, quam honoris alicui exhibiti, quasi emphasis & excellentia:* λατρεία *vero nequaquam hominibus deferri debet, quia nulla ratione licet eos* προσδέξασθαι *quod proprie est precibus, votis, & sacrificijs colere.* Hæc Anastasius. S. Augustinus q. 61. super Genes. λατρείαν nominat adorationem seruituti coniunctã. λάτρις enim, vt ait Pollux, & etymologicum magnum, seruus est precio emptus, qui domini nutum diligenter obseruat, ac propterea λατρεία ἀπὸ λὰ ϗ τοῦ τηρῶ ϗ
Ps. 122 βλέπω, id est, ab eo quod quis attente domini nutum obseruat & intuetur dicta est, vel a nomine λάτρον, quod precium significat. Hæc vero rebus sacris accommodata vox, vt in Exodum q. 86. ait Augustinus, seruitutem sacrificijs quibusdam annexam significat, quæ sola Deo debetur: quod plane ex sacræ scripturæ obseruatione

dedu-

deducitur. Nam λατρεύω, seruitutem cum religioso cultu ex animo exhibitam, denotat, vt Act. 27. *Astitit mihi Angelus Dei, cui seruio, & cuius sum,* οὗ εἰμι ᾧ καὶ λατρεύω, seruiebat enim Deo, cuius obsequio ex animo erat obnoxius. Sic ad Rom. 1. *Testis est Deus, cui seruio* λατρεύω *in spiritu*, id est, ex animo. Ea enim in re λατρεία, & adoratio differunt, vt ait Origenes hom. 8. in Exod. quod potest quis interdum inuitus & simulate exterius adorare, λατρεύειν siue colere, non potest, cũ istud sit Deo, toto mentis affectu, atque studio mancipari. Inde λατρεία, obsequium dicitur, quod est teste Tertulliano lib. de patientia, artificium promerendi morigeraque subiectio. Qua voce apud Ioannem cap. 15. vsus est vulgatus interpres, *Arbitrantur*, inquit, *se obsequium* λατρείαν *præstare Deo*, vbi Lucifer lib. 1. officium legit loco latriæ, & ad Roman. 9. Israelitis, quibus data erat lex, quibus adoptio filiorum Dei, gloria & testamentum, eisdem obsequium λατρείαν, id est, morum subiectionem, & promerendi artem datam enumerat, & ad Rom. 12 *Rationabile obsequium*, id est spiritualem λατρείαν Deo deferendam esse iubet, cum ipse sit spiritus, & in spiritu & veritate coli debeat.

CAP.

CAP. VII.

Ex Christi Dei opt. max. imitatione & exemplo pedum oscula Pontifici deferenda.

VAM obrem, cum ex veteris legis exemplo, satis liquido cõstet, hunc adorandi cultũ præstantissimis viris deferendum: superest modo, vt illum ex Christi imitatione in ecclesiã inductum ostendam. Reuoluamus igitur euangelij codices, in quibus salutem contineri credimus, Christi quoq. actiones satis omnibus notas perpendamus, vt inde facile colligere possimus, hunc cultum externũ Pontifici maximo ex Christi imitatione deberi. Qui statim ac in hanc lucẽ editus fuit, non tam ab angelis, quem vnigenitum Dei filium agnoscebant, sed etiam stella duce a Regibus adoratus est, vt eum Regem, hominem ac Deum oblatis muneribus ostenderent. *Et procidentes*, inquit Matthæus, *adorauerunt eum*, id est, positis genibus, prono capite, flexa ceruice, humi ruentes oscula detulerunt. Id enim in euangelio proprie adorare dicitur, alicui ceruicem flectere, vel prono capite humi procumbere, aut osculari; quod ex voce, quæ proxime

ad Heb. 1.

xime

xime antecedit aperte colligitur, *et procidentes* πεσόντες, id est, humi decumbentes, depressaq. humi facie adorauerunt. Cuius vocis proprietatem Nonnus Panopolites exponens Ioannis verba cap. 4. *adorabunt in spiritu & veritate*, eleganter explicauit.

καὶ νῦν ἄγχι βέβηκεν, ἀληθέες ὁππότε μύσται
ξυνὸν ὑποκλινέουσι λιτήσιον αὐχένα γαίῃ,
αὐχένα δοχμωθέντα καθελκομένοιο καρήνου
πάντες ἀληθείῃ καὶ πνεύματι. μυστιπόλους γὰρ
τοίους ὑψιμέδων ἐθέλει θεὸς, οἵτινες αὐτῷ
ἀκροπαγῆ κάμψουσι συνήορα γούνατα γαίῃ,
πνεύματι θεσπεσίῳ, καὶ ἀληθέϊ μάρτυρι φωνῇ,

Nunc prope accessit, veri quoniam mysteriorum periti
Sociam inclinabũt supplicantem ceruicẽ terræ,
Ceruicem flexam deorsum tracto capite
Omnes veritate, & spiritu. sacrificos enim
Tales omnipotens vult Deus, qui ipsimet
Per summa fixa flectant genua in terram,
In pauimento deorsum depressa facie.

Idem etiã constat illius peccatricis exemplo, quæ publice notabatur infamia, quæ apud Lucã cap. 7. cum veniam peccatorum a Christo deposceret, *stans retro secus pedes domini lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & vnguento vngebat*. Stabat quidem peccatrix, quia Christi pedibus humi obuolui non poterat; cum de more veteres in eminentibus atque editis lectis ad mensam accumberent. Sed quid ad hanc Christus, num eam repulit? num ob fa-

Plutar. in conuiualib. V. Max. lib. 2.

ob factum exclusit, aut intempestiue accedentẽ, aut temere irruentem conuiuio amoliri iussit? aut sibi pedum oscula deferri prohibuit? Audi quid hospiti, a quo illa criminis rea facta fuit, Christus obiecerit. *Vides hanc mulierem? intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti, hæc autem rigauit lachrymis pedes meos; et capillis suis tersit: osculum mihi non dedisti*, cum hospites osculis suauissimis exciperentur, *hæc autẽ ex quo intraui, non cessauit pedes meos osculari*. Cuius rei caussa omnia peccata ei condonaui, cú ardentissimo amoris incendio flagraret. Nam quæ maior poterat esse dilectio, aut quo maiori argumento animi ardorem prodere, quam cum osculis pedes figeret, lachrymis inundaret, vnguento perduceret?

Ad hæc cæcus ille, cui oculorũ lumina Christus a natiuitate amissa restituit, procidens adorauit Dominum, id est, pedes Christi domini tenens, osculatus est; vt Nonnus Panopolites in cap. 9. euangelij Ioannis explicauit.

κοίρανε, πιστεύω· κεφαλὴν δ' ἐπὶ γαῖαν ἐρείσας,
καὶ πόσιν ἀμβροσίοις κυρτούμενον αὐχένα κάμψας,
φαιδρὰ πολυρραφέων προσπτύξατο ταρσὰ πεδίλων.

Domine credo, dixit, caputq. terræ admouens
Et pedibus immortalibus curuatam ceruicem flectens,
Nitidum tarsum amplexus est calceorum.

Idem discipuli, qui vna cum Domino in nauicula transuecti erant, vt Matth. 13. legimus, præstiterunt ex animo; cum quoq. cultum Cha-

nanæa & filiorum Zebedæi mater exhibuit; mulieres præterea diuites, quæ de facultatibus suis Christo ministrabãt, inter quas erat vxor regij procuratoris, vt refert Tertullianus, post Domini resurrectionem, eius pedes tenentes illum adorauerunt. Cuius rei caussam cum Theophilactus inquireret, ita ait: *Quare illæ cum plurima reuerentia, & honore Christum colerent, eius pedes tenuerunt? quia ob summam erga Christum dominum reuerentiam et cultum nullas alias corporis partes contingere sunt ausæ, cum pedes omnium partium corporis infimi sint atq. extremi*: eas vero pedes Domini osculis contigisse ecclesia in hymno resurrectionis testatur. *Lib. 4. aduersus Marcionem.*

Illæ dum pergunt concitæ.
Apostolis hoc dicere,
Videntes eum viuere
Osculantur pedes Domini.

Quæ sane cum de Christo domino diuina atque sublimia cogitarent, ad pedum amplexum admittuntur; Magdalena cum viuentem cum mortuis anxie inter tumulos quæreret, a tactu repellitur. *Noli*, inquit, *me tangere. non potes*, ait S. Maximus Taurinensis, *me corporis tenere complexibus, quem fidei perfectione non tangis. Nondum enim ascendi ad patrem, cum apud fidem tuam detinear in sepulchro. Nam dum inter tumulos quæris, inter inferna scrutaris, ad patrem ascendisse non credis.* Etenim terrenis cogitationibus inhærebat Maria, cum potius Christi corpus sublatum, quam a mortuis excitatum crederet. *Hom. de sepu. dom. Bernard. ser mo. 28. in Cant.*

Ex quare Innoc.III. lib.2. mysteriorũ Missæ cap. 37. cum hanc osculandi pedũ consuetudinem, huius facti exemplo, & imitatione deduxisset, ita ait: *Subdiaconus vel diaconus, non manus, sed pedes Romani Pontificis osculatur, vt summo Pontifici summam exhibeat reuerentiam, et eum illius ostendat esse vicarium, cuius pedes osculatur mulier illa, quæ erat in ciuitate peccatrix. Adorandum est enim scabellum pedum eius, quoniam sanctum est; cuius pedes tenẽtes mulieres resurgentem a mortuis adorauerunt.* Et lib.2. mysteriorũ Missæ cap.30. aliam haud fere dissimilem huius rei caussam adduxit his verbis: *Quod autem subdiaconus cum Acolutho ad episcopum accedit, illud insinuat, quod Ioannes cum audisset in vinculis opera Christi, duos ex discipulis suis misit. Quia vero dextera domini facit virtutem, ideo subdiaconus osculatur dexteram; quia vero per visa miracula cognouit hunc esse, de quo magister prædixerat, qui post me venit ante me factus est, cuius non sum dignus corrigiam calciamenti soluere, pronus ad pedes calciamentum Romani Pontificis osculatur.*

Hanc vero consuetudinem vetustissimam fuisse, ex Ordine Romano, ante Gelasium Papam conscripto & edito, aperte & palam confirmari potest. Nam in Ordine processionis, ita constituitur: *Diaconus osculans pedes Pontificis, petitaq. benedictione venit ante altare.* In ordine vero, qualiter Missa celebratur: *Deinde diaconus osculatur pedes Pontificis, et tacite dicit Pontifex. Dominus sit in corde tuo.* Et in ordine qui in alijs

eccle-

ecclesijs seruari debet, ita habetur. *Accedit Archidiaconus et genuflexo ante episcopum, regat vestimenta eius, et præbens se ad pedem reuertatur.* & paulo post *Accedat Diaconus et adorato altari, genu flectens ante episcopum, accipiat benedictionem, et præbens se ad pedem eius, et adhibente manum episcopo, eam osculatur.* ita quod in alijs ecclesijs diaconus se promptum ad pedē episcopi osculandum præbeat necesse est, cum tantū manum osculari debeat, in ecclesia vero Romana, vbi Apostolica viget auctoritas, pedem venerari oportet.

Hæc tamen omnia huc redeunt, vt ex Christi imitatione hunc morem deductum fuisse confirmemus; atq. exinde constet, quemadmodū multa præcepta, semina præceptorum, argumenta, & exempla, ex Christi imitatione in ecclesię consuetudinem penetrarunt; sic quoq. hunc cultū ad Romanos Pontifices permanasse: cum sacerdotum vestitus, cęremoniæ, statæ solemnitates, ritus varij in ecclesiam ex Christi exemplo & auctoritate introducti fuerint: vt Carolus Magnus epist. de ritibus ecclesię & cęremonijs explicauit. Vnde enim, vt sensum potius quam verba Tertulliani lib. 5. aduersus Marcionem, cōplectar, mulieres viris subiectas confirmat Paulus? quia vir caput est mulieris. Hoc plane, vnde deducitur? quia Christus caput est ecclesiæ. Propterea etiam nemo carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet, sicuti Christus ecclesiam. Addit pręterea. *Nemo non diligit imaginem sponsæ? immo et*

mo et seruabit illam, et honorabit, et coronabit: habet enim similitudo cum veritatis honore cõsortium. Ergo si Christi pedibus oscula deferuntur, nonne & ecclesiæ, quæ non modo similitudo est spõsi, sed os de ossibus eius, & caro de carne?

De qua cum vaticinaretur Tobias cap. 13. ita ait: *Luce splendida fulgebis, et omnes fines terræ adorabunt te, nationes e longinquo ad te venient, et munera deferentes adorabunt in te dominum, et terram tuam in sanctificatione habebunt.* Hæc vero de ecclesia Romana ad cuius clauum summi Pontifices sedent, intelligenda esse; omnium hominum iudicio atq. consensu confirmatum est; cum ad eam tanquam ad sacrosanctam Christi sponsam adorandam accedant, & ad Romani Pontifices ruant vestigia, vt eius benedictionibus cumulentur.

Vnde Photius Patriarcha Constantinopolitanus in epist. 7. ad Nicolaum Pontificem huius nominis primum, quam ex manuscripto exemplari transtuli, hunc adorandi ritum venerabilium Pontificis maximi pedum fruitionem, appellauit his verbis: *Quo circa oportet a vestra omnibus quam gratissima sanctitate optimum ordinem ecclesiasticum vbiq. seruari, et canonum rectitudinẽ custodiri, ne aliqui hinc sine litteris commendatitijs ad ecclesiam Romanam accedentes, familiariter suscipiantur, neve sub hospitalitatis specie inimicitiarum semina diffundant. Quod si quilibet nostrũ ad tuam paternam beatitudinem proficisci, et tuis uenerabilibus pedum uestigijs frui uoluerit, mihi quam*

maxi-

maxime iucundum erit, immo præ alijs omnibus rebus decorum; sine nostro tamen consensu, & absq. litteris commendatitijs, non item. Hæc Photius. Quid aũt est τῶν τιμίων αὐτῆς ἀπολαύειν ἰχνῶν, hoc est, venerabilibus vestigijs siue calceis perfrui, nisi pedibus summi sacerdotis aduolui, & ibi summa cum animi pietate defixis osculis inhærere?

Præterea Apostolorum factum in exemplum trahi potest, nam Matth. cap. 28. legimus Apostolos Dominũ adorasse, id est, supplices palmas porrexisse, & genibus terram petiuisse, Christi pedibus obuolutos. Et Lucas 24. loquẽs de Apostolis, *& ipsi adorantes eum reuersi sunt.* Quo in loco venerabilis Beda affirmat ab Apostolis locum, qui diuinis plantis erat signatus, qui nunquam tegi marmore potuit, sed excussis lateribus impressam vestigiorum Domini imaginẽ seruabat, vt ait Paulinus epist. 11. & Sulpitius lib. 2. Historiæ sacræ, religiosissime cultum fuisse. Si enim teste Ambrosio in epist ad Marcellinã, osculis Christiani ruunt in altaria, & limina ecclesiæ osculis pietatis caussa petũt; quis poterit negare Apostolos Christi pedes, & locum plantis signatũ osculis minime contigisse? Quis inficiari eodem pacto adorandos non esse diuinos, maximosq. sacerdotes, qui Spiritus sancti templa sunt, & vberrimi fontes gratiarum?

Sed hæc nostri temporis hæreticis stomachũ faciunt; qui diuinorum numinum contemptores cum sint, in eas diras imprecationes incurrunt, quas idem Propheta, ob neglectam religio-

nem violatoribus imprecatur. *Maledicti qui contempserint te, & condemnati erunt omnes qui blasphemauerint te, & benedicti omnes qui ædificauerint te.* Etenim qui deteſtantur hunc cultũ, quem nos Romano Pontifici Chriſti imitatione deferimus, condemnati erunt; cum ex Chriſti contemptu & neglectu religionis, hæc inobedientia originem ducat. E contra, benedicti omnes qui Eccleſiam ſuſpiciunt, eiusq. præpoſitum Pontificẽ maximum venerantur. Nam *ſicut qui theſaurizat*, vt ait Eccleſiaſticus cap. 3. *ita qui honorificat matrem ſuam, & qui timet Dominum honorat parentes, & quaſi Dominis ſeruiet ijs qui ſe genuerunt. Ab iſtis enim benedictio, et maledictio*, cum illi precibus Deum nobis concilient, atq. etiam imprecationibus auertant. *Benedictio enim patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta.* Vnde Eſaias cap. 60. vt illis metum incuteret, qui neglecta religione eccleſiam contemnunt, ita ait: *Gens et regnum quod non ſeruierit tibi peribit, et gentes ſolitudine vaſtabuntur.* Quem locum B. Hieronymus de Apoſtolica dignitate interpretatus eſt, his verbis. *Gentes et reges earũ, qui ſeruire eccleſiæ noluerint bonã et vtilẽ ſeruitutem, vt in Apoſtolicã transferatur dignitatẽ, peribunt ea perditione, quæ impijs præparata eſt: Et quidquid in eis fuerit, redigetur in ſolitudinem, quia habere noluerunt hoſpitem Deum.* Sed paululum ſiſte, eaq. verba perpende, *in Apoſtolicam dignitatem*, vt inde Hæreticorum peruicaciam, qua huic Romanæ eccleſiæ, eiusq. Apoſtolicæ dignitati de-

detrahere contendunt, vna cum maxima atq. funesta eorum calamitate coniunctam agnoſcas. Hinc acerba atque diuturna excitata ſunt bella, hinc rapinæ, clades, incendia ſecuta, vt quo tandem tanta populorum eruptura ſit vaſtitas, ignoremus.

Enimuero qui Chriſti Apoſtolũ negligit, Chriſtum Dominum negligit: & e contra, qui ſuſcipit Apoſtolum, Deum hoſpitem ſuſcipit, Dei angelum colit, vt Paulus ad Galat. 4. affirmauit. *Sicut angelum Dei accepiſtis me, ſicut Chriſtum Ieſum. Teſtimonium enim perhibeo vobis, quia ſi fieri poſſet, oculos veſtros eruiſſetis, & dediſſetis mihi.* Ergo cũ illæ gentes Apoſtolũ Paulum oculis cariorẽ haberent, eiq. omnem honorem impenderent, omni profecto obſequio, omni reuerentia, omni deniq. obedientia proſequebantur, tanquam angelum Dei, quem veteres proni in terram adorabant; tanquam Chriſtum Ieſum, cuius pedibus Apoſtoli obuoluebantur.

CAP. VIII.

Apostolis ex Christi imitatione cultum hunc exhibitum fuisse.

X ijs quæ satis diffuse docuimus, aperte colligitur, Christo Domino suapte natura, adorationis cultum exhibitum; ecclesiæ vero, eiusq. primatibus, ob summam dignitatem, quam à Domino acceperunt. Quę cum maxime esset insignis, merito eius caussa Apostoli summũ principatum in Christi regno adepti sunt, vt summa miracula edere, fidem religionemq. propagare, & repugnãtes spiritui sancto, vel solo verbo coercere possent. De quibus Christus apud Ioannem. *Ego*, inquit, *gloriam*, hoc est, spiritum sanctum, vt interpretatur S. Gregorius Nyssenus, *quam dedit mihi pater, dedi eis.* Cum tanto honore ab omnibus culti, tanto etiam in pretio habiti fuerint, vt non solum in omnes populos eorum illustris fama peruaserit; sed etiam ipsi primitias spiritus sancti habentes, in ecclesia Christi potestate functi, regnauerint. *Oportet*, inquit Paulus 1. ad Corinth. 15. *illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius: cum autem subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia.* Hunc locum S. Gregorius Nysse-

Cap. 17

nus

nus & S. Ioannes Chrysostomus elegãtissima homilia de Christi corpore, hoc est, Ecclesia & Apostolis, interpretati sunt; cum ea quæ in ecclesia fiant referantur in Christum, & qui pietatis caussa ecclesiæ pedibus obuoluuntur, eamq. venerantur, Christum quoq. colant, venerenturq. Sic Tertullianus: *Cum te, ait, ad fratrum genua protendis, Christum contrectas, Christum exoras.* Ergo cum Pauli locus ecclesię potestatem expresserit, merito ipsa reluctãtes & contumaces hostes pedibus subtrahere, & sub sua potestate nationes omnes subijcere, & coercere poterit; donec tandem subditi populi pro eius dignitate manus supplices tendant, & humiliter pedum vestigia osculentur. Quos plane si minus iusto ecclesiæ deferant, ipsa propria auctoritate confringere & contere re poterit, vel glutiens in sua membra conuertere; quia primo totius orbis magistro & antecessori Petro dictum est: *Occide et manduca.* Tunc occidit Petrus, cum impiorum reprimit conatus, gladij pœna transuerberat, & colla furore turgentia, pedibus contundit & comprimit; vt illa oracula de Apostolis prædicta firmitatem obtinerent; *Confringam inimicos meos, & non poterunt stare; cadent subtus pedes meos.* & psalm. 46. *Subijcit populos nobis, gentes sub pedibus nostris.* Id vero religionis potissimum caussa accidisse, Aurelius Prudentius in Psychomachia sub fidei & idololatriæ personis, eleganter expressit, his carminibus:

Lib. de Pænit.

Psal. 17

Ecce lacessentem, collatis viribus, audet

Prima ferire fidem, veterum cultura Deorũ;
Illa hostile caput, phalerataq. tempora vittis
Altior insurgens labefactat, & ora cruore
De pecudũ satiata solo applicat, et pede calcat
Elisios in mortem oculos, animamq. malignam
Fracta intercepti commercia gutturis arctãt,
Difficilemq. obitum suspiria longa fatigant.

Philastrius hæresi vltima.

Sed hanc potestatem insignẽ Apostolis a Christo domino traditam fuisse, Lucas cap. 10. testatur his verbis: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, scorpiones, et omnem potestatem inimici.* Serpentes quidem calcare dicuntur Apostoli, cum aduersa mundi imperia, regnaq. sublimia, vt Lucifer Calaritanus interpretatur, expugnant; paulatimq. fidei iugo subijciunt; donec tandem totum orbem subactum ac victum, Deo patri restituant: vt Esaias de Romano imperio vaticinatus est, his verbis: *Humiliata est sublimis ciuitas, calcauit eam pes pedum pauperum gressus egenorum.* Rabbi Solomon Romã eiusq. militarẽ potestatẽ a Messia & Apostolis protritã atq. depulsam fuisse testatur; cui interpretationi subscripsit Galatin. li. 4. de arcanis catholicę veritatis c. 27. his verbis: *Tunc. n. pes pedũ pauperis, id est, regis Messiæ Romã atq. Italiã humiliauit, cum sublimitas Romani Imperij cælũ pene tangens, iugo Christianæ fidei humiliter collum submisit, vsq. ad pauperũ & humilium Christi vices gerentium pedum oscula.*

Esa. 26

Enimuero in tantam Apostolorum admirationem traductæ sunt gentes, tanta etiam animi pietate gregis dominici principes coluerunt; vt

vix

vix ad eos accedere, illosq. præter extremas corporis partes, & vestimentorum fimbrias contingere auderent. Vnde factum arbitror, vt eorum quæ venderentur pretia, non ad Apostolorum manus conferre, sed ad pedes proijcere consueuerint populi, cum eorum maximam dignitatē admirarētur. Quod Theophilactus in actis Apostolicis explicans ea verba, *et allata pretia rerum, quæ vendebantur*, testatur his verbis: *Hic locus magnum honorem et reuerentiam et religionem apportantium significat, quod ne in manus quidem tradere pretia audebant, sed iuxta pedes eorum ponebant, illos dominos et dispensatores efficientes*. Ex hoc vero Apostolorum exemplo vetustissimam consuetudinem in ecclesiam Romanam penetrasse; Innocentius III. lib. II. mysteriorum Missę cap. 37. confirmauit his verbis: *Generaliter nemo potest manus Summi Pontificis osculari, nisi cum de manibus eius aliquid accipit, & ad manus eius aliquid tribuit, vt ostendatur quod de vtroq. debemus gratias exhibere. Quia sicuti dat propria, sic nunquam recipit aliena. Ipse vero Pontifex præter oblationem panis nullam aliam oblationem manibus tāgit, nisi quæ pro defunctis offertur. Quam ideo manibus accipit, vt eorum sugillet errorem, qui dogmatizant eleemosynas non valere defunctis. Cæteras autē oblationes ad pedes accipit propter illud, quod in actibus Apostolorum habetur, quoniā adferebant pretia eorum, quæ vendebantur, & ponebant ante pedes Apostolorum*. Vides ergo veterem morem ecclesiastica consuetudine confirmatum, cum

rationi consentaneũ fuerit, eos qui eandem personam ac dignitatem gerunt, simili ritu & reuerentia coli.

Præterea, vt nostrum institutum diffusius prosequamur, Stephanas custos carceris cum terremotu concuti omnia sentiret, cum viam vitæ a Paulo & Sila postularet, ad eorũ pedes Act. cap. 16. deprecans misericordiam, iacuit; quin eum Apostoli prohiberẽt, aut eius factum vitio verterent. Sic etiam Cornelius centurio ad pedes Apostoli venerationis caussa corruit: qui tametsi prohibitus esse videatur, non quidem fuit ab ea adoratione, quæ Petro iure debebatur, sed obstitit Apostolus, ne in ea re persisteret, quæ poterat esse occasioni, vt in impietatem laberetur. Quod sane vel ex ipso contextu hæretici, qui nos hoc exemplo impugnant, obseruare potuerunt: prius Cornelium occurrisse, deinde stratum ad pedes, tum ab Apostolo subleuatum, vt illi ex animo errorem eriperet, quo sibi persuaserant Petrum Deũ esse. Ergo ipsi ruenti ad pedes, non obstitit Petrus, sed per errorem, honorem qui Deo debetur sibi deferentem erexit humo dicens: *Surge ne feceris, & ego ipse homo sum.* Sic Paulus act. 16. vociferabatur Lystris, *nos homines sumus*, vt a sacrificio turbas cohiberet. Quo in loco Theophylactus censet Petrum hoc facto alios docuisse μηδὲν μέγα περὶ ἑαυτῶν φαντάζεσθαι. Ne quid maius, quam par esset de ipsis Apostolis conciperent, atq. animo cogitarent. Sed de hac re copiosius capite vltimo.

Ad hæc, cap. 14. Paulo lapidibus pene occiso, cum ipse iterum in Vrbem ingredi properasset, pedibus circũfusi discipuli obstiterunt. Id enim κυκλωσάντων δὲ αὐτῷ, & in nostra vulgata, *circũdantibus autem discipulis*, circumfusos pedibus discipulos ei repugnasse intelligimus.

Sed hæc quidem vnius vel alterius hominis gesta sunt. At vero cũ primum fines terræ Petri fama peruasit, & eius auctoritas ab omnib. agnosci cœpit; tunc omnes gẽtes eum adorare, & cultus gratia pedes osculari cœperunt, teste Augustino tom. 10. serm. 25. *Itaque*, inquit, *quis iam desperet de magnitudine criminis, aut de humilitate generis? nam beatum Petrum piscatorem, modo genibus prouolutis, adorat gentium multitudo credentium.* Et tom. 2. epist. 42. *Imperij*, ait, *nobilissimi eminentissimum culmen, nunc videtur ad sepulturã piscatoris Petri, submisso diademate, supplicare.* Quod etiam S. Chrysostomus tom. 5. in oratione contra gentes affirmat: *Romæ, quæ vrbium est regalissima, relictis omnibus, ad sepulchra piscatoris & pellionis currunt Reges, & præsides & milites. & Constantinopoli Reges nostri magnam gratiã putant, si extra Apostolorum vestibula, corpora sua sepeliantur, fiantq. piscatorum ostiarij.* hæc ille.

Sed hæc alijs exẽplis illustremus Clemens Roman. ad Petri vestigia volutatus obnixe repugnabat, ne sibi tantã, & tã grauẽ regiminis curã imponeret. Stephanus Lemouicensiũ dux, vna cũ exercitu, Vaticanũ ingressus, magna cu humilitate nudis pedibus, indutusq. cilicio, se ad pedes *Epist. ad Iacobũ.*

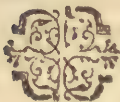
Petri proiecit, vt Aurelianus Episcopus in vita S. Martialis est auctor. Tripoli homines, qui longo tẽpore a dæmonibus vexabantur, in terrã ad pedes Petri proruebant. Mulieres in insula Ancharadi nomine, ante pedes Petri stratæ, eos osculis petiuerunt. Mulier, quam Apostolus sanitati restituit, ad eius decidens pedes, retulit gratiam.

Ad hæc, populi Myrmidonum & Philippensium remissionem delicti petentes & viam vitæ postulantes, sese ad pedes Andreæ demiserunt. Proconsul Amasæorum pedibus eiusdem Apostoli prouolutus, gratiã exorabat. Demetrius procidens cum lachrymis ante pedes, veniam deprecabatur. Cratinus cum magna munera Andreæ obtulisset, prostratus in terram cum vxore, gratias agebat. Milites apud Bizantium proiectis gladijs, Apostolum adorarunt. Philipenses cum coronis, iterum ante pedes Andreæ processerũt. Medias prouolutus ad pedes, eos osculabatur. Sostrates apud Corinthios pedes Andreę cõplexus est. Ephidama mulier Christiana, amplectens beati Apostoli pedes, eum ad Maximillam proconsulis vxorem deduxit. Cæci, cum in vrbẽ Patras reddidisset Andreas, ob lumen restitutũ procidentes, pedes eius osculis contigerunt.

Præterea Hermogenes Iacobi apostoli plantas tenuit. Iosias pharisæorum scriba procidens ante illius pedes veniam postulabat. Adolescẽs, Ioannis genibus prouolutus est. Craton Philosophus pedibus Apostoli aduolutus, credidit. Aristodemus Ioãnem genu nixus adorauit. Persarum

ſarum aduocati Simoni & Iudæ Apoſtolis ſeſe humi proſtrauerunt. Eunuchus Candacis Reginę, ad pedes Matthæi procidens adorauit. Eupheniſſa Regina Æthiopũ ad eius genua aduoluta eſt. Ephigenia corã omni populo ad pedes Apoſtoli iacuit. Rex primæ Vrbis in quam Thomas delatus erat, vna cum puella hebræa ad pedes apoſtoli procidit. Migdonia principis vxor, Thomę pedes oſculabatur; quę ex Iulio Africano Abdiæ Babylonis interprete, & ex Procoro in B. Ioãnis uita colliguntur. Tandẽ Augarus Edeſſenorum Rex, vt ait Nicephorus lib. 2 cap. 7. cum Thaddæum ex ordine ſeptuaginta diſcipulorũ perſpexiſſet, in omnium primariorum conſpectu, humi procumbens adorationis reuerentiam præſtitit. Theodora ſeſe ad beati Clemẽtis proſtrauit pedes. Siſſinnius vir clariſſimus eius genibus aduolutus eſt, vt in vita Sancti Clementis legimus.

Sexcẽta huius argumẽti exempla poſſem adducere, niſi in re luce meridiana clariore, verſarer.

CAP.

CAP. IX.

Apostolorum imitatione, hunc adorandi cultum, Episcopis, qui Apostolorum locum tenent, delatum fuisse.

VARE cum a Petro & Apostolis spiritualis potestas in Episcopos effluxisset, & inde in posteriores permanasset; hos gentes eadem plerumq. cum Apostolis reuerentia & honore coluerunt. Agnoscebant enim in Episcopos diuinum spiritum continua successorum serie fuisse transmissũ, tum vt in Dei ecclesia ad eius gubernationẽ & regimen, tum etiã vt ad prophetãdũ, & miracula edenda permaneret: ex qua re factũ fuit, vt non solum Episcopis tamquam ecclesiæ magistratibus, atq. principibus obtẽperauerint subditi, sed etia n eosdem sanctissimæ functionis caussa religiosissime coluerint: quod varijs Patrum exemplis comprobari potest.

Primum, vt a vetustissimis ordiamur, Cæcus quidam Rauennæ ad pedes S. Apollinaris prouolutus, illum impense coluit. Neruæ adolescẽtis, Neronis Imperatoris consanguinei parentes

tes vna cum ingenti hominum multitudine, ad ſancti Martialis pedes prouoluuntur. Sacerdotes idolorum ad eiuſdem ſancti pedes procumbunt. Suſanna nobilis matrona ad pedes illius procidit. Stephanus dux ad Martialis pedes proſtratus, veniam exorabat, vt Aurelianus epiſcopus eius diſcipulus, integra fide deſcripſit.

Polycarpo calcei, venerationis cauſſa, a religioſis viris maxima cum deuotione detrahebantur, vt narrat Ado Treuerenſis in Martyrologio, & Euſebius lib. 4. cap. 13. his verbis: *Senex Polycarpus depoſitis indumentis et zona reſoluta, calciamenta quoq. tentabat educere, quæ numquam niſi a religioſis quibuſq. fide et deuotione ſemetipſos inuicem præuenientibus, reſolui conſueuerũt. ita nãq. in omni etiam reliqua vita ſua venerabiliter ab omnibus colebatur.*

Sed hoc officij & ſtudij genus proprium S. Polycarpo, quem vitæ ſanctitas commendabat, nõ fuit; ſed multis etiam epiſcopis cõmune, ad quorum pedes cum induenda vel diſſoluenda forẽt calciamenta, proni procumbebant diaconi, & mutuis inter ſe officijs contendebãt, vt reliquos ad illorum cultum exemplo & imitatione prouocarent; vt Prudẽtius in vita S. Fructuoſi teſtat.

Certant officijs pij ſodales,
Plantis calciamenta diſſolutis,
Pronus detrahere ſtudebat vnus:
Sed ſanctus vetat ora Fructuoſus
Inclinata premi; faceſſite, inquit,
Ne noſtram grauet obſequela mortem.

Præ-

Præterea Spiculator, qui Imperatoris iussu Gregorium miraculorum opificem anxie perquirebat, cum orantem inuenisset, ei ad pedes procubuit, vt S. Gregor. Nyssenus in eius vita retulit.

Alterum etiam Gregoriũ Beticum, quẽ Osius fidei perduellem ac descrorem facere studebat, vt ait Isidorus, Clementianus iudex ad illius pedes prostratus, vt sibi parceret obsecrabat.

De viris illustribus.

Sic Martinus, qui inter tot episcopos Maximi Imperatoris adulatores, solus Apostolicam dignitatem retinuit, vt ait Sulpitius lib. 1. a Valentiniano Imperatore pedum osculatione cultus est, vt presbyter Fortunatus lib. 3. est author his verbis:

Hinc celeri exiliјt rapiens se Cæsar, et ardens
Martini genua amplectens, pedibusq. volutãs;
Sicq. superbũ hominẽ se agnoscere pœna coegit
Vilia regna probans, et celsa cacumina curuãs,
Imperiale caput sancti ad vestigia subdens.

Et paulo post loquens de Maximi Imperatoris vxore.

Nec regina pedes cessat lachrymosa rigare,
Sternens membra solo, suspendens gaudia voto.

Et Seuerus Sulpitius lib. 3. *de ore Martini*, ait: *Regina pendebat, non illa opes regni, non imperij dignitatem, non diadema, non purpuram cogitabat: diuelli a Martini pedibus solo strata non poterat.*

Quam vero fuerit rationi consentaneum, vt principes gẽtium episcopos religiose coluerint, S. Paulinus in vita B. Ambrosij egregio testimonio confirmauit. Vbi Theodosium post paratã victoriam,

victoriam, pedibus episcopi prouolutum, ei gratias egisse refert, quasi ipsimet sacerdoti victoriã ferret acceptam. Cuius plane principis tanta fuit humilitas, vt ad Amphilochij episcopi pedes stratus, teste Nicephoro lib. 12. cap. 9. ab eo veniam deprecaretur. Hinc Eudoxia Theodosium Iuniorem Chrysostomi genibus admouebat, Constantini Magni exemplum secuta, qui mutila episcoporum membra, & vulnerum cicatrices osculabatur; vt ex huiusmodi osculis, teste Zonara, gratiam Dei promereri posset. *tom. 3.*

Sed hæc religio diu apud Hispanos, qui pietatem ex animo colunt, viguit maxime. Nam Sisenandus Rex Hispaniæ ad concilium iiij. Toletan. cũ clarissimis, & nobilissimis viris ingressus, coram sacerdotibus Dei humi prostratus, cum lachrymis, & gemitibus pro se interueniendum domino postulauit. Quod plane abs re nõ fuit, cum in vetustissimo codice M.S. ordinis B. Benedicti, vt ait Leo de Castro in Esaiã cap. 49. legamus, olim Reges Hispaniæ cum adirent episcoporum synodum, procũbere solitos toto corpore terra ante ipsos episcopos, & terram osculari; neque prius se attollere humo, quam suis sedibus surgerent sacerdotes, & Reges eorũ pedibus circunfusos brachijs attollerent, & in cella regia pro dignitate collocarent. Confugerãt enim eo tempore Hispaniæ Reges ad præsidium & tutelam Ecclesiæ, vt eius ope & dignitate suffulti, sacrosancta esset illorum auctoritas aduersus populorum audaciam, quæ principum vitæ, regnoq.

regnoq. insidiabatur; vt auctor est Rodericus Toleran. lib 2. cap. 21. & lib. 3. cap. 20. & aperte ex c. si quis. 22. q. 5. colligitur.

Sed vt vlterius nostrum institutum varijs exẽplis prosequamur, Eudæmon ad pedes Epiphanij episcopi procidit, Ioannes Hierosolymitanus eiusdem viri sacti pedes amplectitur. Multi prę terea ad genua Augustini inclinantur, quos ipse erigebat ad oscula, vt refert lib. 22. de Ciuitat. cap. 8. Item S. Nicolai pedes osculis fatigauit vir ille, in cuius ædes magna vis auri coniecta erat, vt ait Metaphrastes describens vitam illius, cap. 6.

Libr. ad Martyres.

Sic etiam martyres designati qui pacem ecclesiæ reddebant, vt ait Tertullianus, qui benedictam sui corporis hostiam Deo offerebant, pedũ osculatione culti fuere, & narrat Victor Vticensis in libris de persecutione Vandalica. Ad Saturij enim martyris pedes vxor proicitur, ipsius genua vlnis amplexa. Ad visendos & colẽdos martyres in exilium missos, populi concurrebant gestantes cereos manibus suosq. filios ad illorum vestigia proijcientes. Lectores cum vi a martyrũ consociatione diuellebantur, constringebãt manibus illorum amplexa genua.

Abbatibus prætcrea hic honor deferri cępit. Antonius eremita, vt ait S. Athanasius, pedum osculatione colebatur. Paphnutius ad pedes S. Honufrij pronus iacuit, vt eum maxime veneraretur. Symeon vna cum socio ad pedes Abbatis ceciderunt, vt refert Leontius episcopus in eius

vita.

vita. Seuerus Sulpitius & Gallus, ad Posthumiani pedes prolapsi sunt, vt lib. 2. Dialogorum testatur his verbis: *Cum vnum in locum ego & Gallus noster conuenissemus, vir mihi propter Martini memoriam, ex illius enim discipulis erat, et propter sua merita charissimus interuenit nobis Posthumianus: complexi sumus hominem amantissimum, exosculatiq. genua et pedes eius*. Senex etiam gaudio flens ad genua Sulpitij prouoluitur, & cum sæpius osculatum ad orationem inuitat.

Legatos quoque Theodosij Imperatoris ad euertendam vrbem Antiochenam transmissos, Macedonius Monachus vir sanctitate mirabilis clamyde apprehēsos, vt ait Cedrenus in historiarum compendio, equis iussit descendere: qui de hominis virtute certiores facti, ab equis statim descenderunt, & illius genibus prouoluti veniam rogarunt.

Tandem feminis sanctissimis hic honor delatus est. Nam Febronia, vt Theolomaides scribit, ad Hieriæ pedes, quam monialem existimauit, sese deiecit, & humi proiecta, venerata est. Infiniti pene sunt auctores, quos laudare in nostræ consuetudinis commēdationem potuissem, quam, qui attente Patrum res gestas legerit facile agnoscet, illam diu maxime in ecclesia viguisse: cum; teste Tertulliano lib. 2. ad Vxorem, feminæ ad osculanda vincula Martyrum accidere, fratrem ad oscula conuenire, sanctorum pedibus aquam offerre, vt ait Paulus 1. ad Tim. 5. eorum sepulchris aduolui, ecclesiæ pauimen-

tis osculationes infigere, consueuerint.

Quæ plane singula ex varijs auctoribus constant, primum apud Adonem Treuerensem in martyrologio, Alexandri Papæ vincula osculis culta & honorata fuisse legimus. Ad quem cum Quirinus tribunus Balbinam filiam detulisset struma laborantem, Pontifex ex suæ boiæ contactu illam sanitati restituit, dicens: *tolle boiam de collo meo, et impone ei*. Virgo vero cum sæpius oscularetur boiam, eam humilitatis caussa prohibebat Episcopus his verbis. *Desine boiam meã osculari, sed potius require domini mei Petri vincula, et ea osculare*. Boia apud ecclesiasticos auctores vinculi genus est ligneum siue ferreũ, quod colla constringit, dicta, vt ait Festus Pompeius, a iugo boum colla atterente, sic Prudentius Hymno 1. Peristephanon.

Carcer illigata duris
Colla boijs impedit
Et chalybs attrita colla & alibi.
Grauibus ambit circulis
Attrita boijs colla liber erigit.

Prudentius Hymno 2. Peristephanon, morem osculandi pauimenta ecclesiæ, quem nos hodie retinemus, ad viuum expressit:

Ipsa et Senatus lumina
Quondam Luperci & Flamines;
Apostolorum et Martyrum
Exosculantur limina.
O ter quaterq. o septies
Beatus Vrbis incola,

Qui

Qui te ac tuorum cominus
Sedem celebrat ossium.
Cui propter aduolui licet,
Qui flectibus spargit locum
Quo pectus in terram premit
Qui vota fundit murmure.

& Hymno xj. de Hyppolito eandem consuetudinem descripsit:

Mane salutatum concurritur: omnis adorat
Pubes: eunt redeunt Solis ad vsq. obitum.
Conglobat in cuneũ latios simul, ac peregrinos
Permistim populos, religionis amor.
Oscula perspicuo figunt impressa metallo,
Balsama defundunt, fletibus ora rigant.

CAP. X.

Excellentiam dignitatemq. personæ esse in caussa, cur sæpe maiores amplexu & pedum osculatione colantur.

EX his quæ a nobis pertractactata sunt, parum abest quin persuasũ omnibus fuerit, hũc cultum non tam Pontifici maximo, quam alijs episcopis iure deberi: quod plane a nostro instituto alienum est, & experimento contrarium. Quare vt certo rei veritas constet, va-

riæ adorationis caussæ enumerādæ sunt, quibus ad hunc honorem deferendum homines excitari solent, vt illis diligenter præmeditatis, tota hæc disputatio illustrior fiat. Inter quas excellentia siue præstantia alicuius virtutis, primo loco recensetur ab Augustino lib. 10. de ciuitate Dei, cap. 4. cū eius caussa subditi populi ad virū aliquē impense colendum conuertantur. Quod S.Thomas 2.2.q.84.art.1. & q.102.art.2. docte & pereleganter varijs scripturæ testimonijs demonstrauit. *Sunt enim creaturæ rationales excellentiæ diuinæ participes*, quam vel status dignitate referunt, vel sublimiori ordine & gradu subnixę, virtutis atq. scientiæ dignitate imitātur. Qua de re parentes, qui nos genuerūt & educarunt, sæpe genu posito honoramus, cum ab ijs vita, patrimonium, libertas, disciplina denique tradita est, ad bene beateq. viuendū. Quod sacrę scripturæ exēplis fiet illustre. Nā Tobias statim ac ingressus est domū, *osculatus est patrem*, id est, veneratus est. & Eliseus 3. Regum 19. cum relictis armentis Eliam sequeretur, eum exorauit dicens; *osculor oro patrem meum et matrem meam, et sic sequar te*, καταφιλήσω adorabo, inquit, reuerentiæ caussa patrem & matrem, vt iam meo munere curisq. domesticis perfunctus, liberius te sequi possim.

Deinde Magistratibus qui in munere suo sūt clari, & excellentiam aliquam atque virtutem in eo gerendo obtinent, honorem deferimus: quia decus dignitatemq. Reipublicæ sustinent, & in

eorum præsidio totius ciuitatis præsidium conquiescit. Insignem quoq. ducem exercitus, qui a ciuibus illatas iniurias virtute propulsat, honoramus; cum in bellis gloria Imperij sit posita. Deniq. magistros sapientesq. homines vi miraculorum præstantes, vel nobiles Prophetiæ dono, adoramus, quia ab ijs fidem, disciplinam, vitæ institutionem, religionemq. petimus. Quibus omnibus obseruantiam deferre debemus, cum illud, quod ratio & natura præscribunt, ijs tanquam pręstantioribus & nobilioribus debeatur. Est vero obseruantia, vt auctor est Cicero lib. 2. de inuentione, *per quam homines aliqua dignitate antecedentes, quodam cultu & honore dignantur.* Sed honor a cultu maxime distinguitur, cũ honor sit recognitio excellẽtis personæ, cultus obedientia quædam, quæ ratione gubernationis & muneris maioribus redditur, vt S. Thomas 22. q. 102. art. 2. docet.

Vnde cum Elias Iraelis pater dux & auriga populi diceretur, curuatis genibus a principe quinquageneratio cultus est. Nabuchodonosor apud Danielem cap. 2. in faciem suam cecidit, Danielem Prophetiæ caussa adoraturus, & hostias & incensum oblaturus. Quem locum tametsi Porphyrius sacræ scripturæ contemptor impugnet, cum ei absurdum esse videatur a Rege superbissimo adolescentulum adorari; tamẽ iure optimo, vt ait Hieronymus in eius loci explicatione, ob signorum magnitudinem Rex potentissimus seruo adoleuit incensum; quasi non

& Lycaones ob signorum magnitudinem Paulo & Barnabæ, Act. 14. voluerint hostias immolare. Quod & Alexandrum Macedonũ regem in Pontifice Ioiada siue Iaddum, qui tunc summo sacerdotio apud Israelitas fungebatur, apud Iosephum lib. 11. cap. 8. fecisse legimus. Quem cum Imperator sacerdotali ornatum infula conspexisset, vt ait, Zonaras tom. 1. pronus in terram magna cum Persarum principum admiratione veneratus est. Recordabatur enim, vt ipse Parmenioni retulit, illum eo tempore quo exercitũ conscribebat in somnijs visum, belli in Persas auctorem & hortatorem extitisse, vt ob eã caussam tanquam diuinum quoddam numen summo cultu prosequeretur.

Qua de re cum sapientissimorum hominum præceptis parendum esse natura dux doceat, merito Solomon Sapientiæ maxime hoc vnũ ascribit, nempe superborum & sublimium colla propria virtute ab ea posse calcari atq. contundi, cũ ipsa sola principatum obtineat, rebusq. alijs dominetur. Hinc quibus, vt ait Poeta, pectus sapere arbitramur, non modo tanquam naturaliter serui obsequimur, sed etiam illorum numini cedimus, vt S. Anselmus Cantuariensis in Apocalypsim cap. 11. exponens eum locum, *Cecidi ad pedes eius*, explicauit his verbis: *Vide quia minorẽ me intellexi paratus ad obediendum humiliaui me ei, & vos debetis humiliari doctoribus vestris.* & cap. 22. *Ut me contemptibilem quantum ad ipsum ostenderem, ea de caussa quia diuina mysteria ostendebat,*

Arist. 1. pol.

debat, cecidi ad pedes eius. ob quam rem Paulus paternarum traditionum æmulator, ad pedes Gamalielis ſumma ſapientia & doctrina pręſtantis edoctus eſt, vt maximum honorem præceptori deferret.

Ergo cum Romanus Pontifex omnes homines Chriſti auctoritate perfunctus, legem Dei vt magiſter & legiſlator edoceat, controuerſiaſq. omnes vt iudex diſſoluat, ſtatus excellentia omnibus præſit, in fide & religione aberrantes fratres inſtituat atq. confirmet: merito ad eius pedes exoſculandos accidimus, vt religionis & fidei diſciplina imbuamur. Quod ex Deuteronomio cap. 33. ſatis liquido conſtare arbitror. *In dextra eius ignea lex, dilexit populos, omnes ſancti in manu illius ſunt, & qui appropinquat pedibus eius, accipit de doctrina illius.* Lex ignea Euangeliũ dicitur, quod cum Dominus euulgaret, magnum pietatis incendium excitatum eſt, nulla Imperatorum improbitate reſtinctum. Ardens quoque charitatis lumen efulſit, quod in hanc Vrbem, eiuſq. paſtorem omnium ora animoſq. conuertit, cum ab eo ſit Chriſtianæ religionis exordium, pietatis fundamentũ & tandem fides per vniuerſum orbem Vrbi ſubiectum nũtietur. Quam ob rem merito ad Põtificis noſtri pedes prouoluimur, non tã vt hoc humili pietatis voto eius ſummam dignitatem, atq. excellentiam indicemus, quã quod etiam dum eius pedibus obuoluimur, certiſſimis fidei & religionis inſtitutis imbuamur. Sed hic honor, qui paulo ante

a nobis obseruātia dicebatur, a S. Tho. 22. q. 104. art. 2. ad 4. reuerentia dicitur, quæ proprie subli miorem præ alijs omnibus gradum, & personæ excellentiam respicit, quasi honor, obseruantia, reuerentia paria esse dicantur.

CAP. XI.

Olim delinquentes dum peccatorum veniam postulabant, sacerdotum ac laicorum pedes ad oscula retulisse.

SED vt iam ad aliud nostræ disputationis caput accedamus, olim cum in omnibus peccatis grauioribus pænitentię tempus præscriptum esset, loca etiam assignata atq. distincta fuerunt, in quibus supplices iacere, & delinquentes peccatorum veniam deprecari possent. Erat enim quidam pęnitentiæ locus, qui fletus seu adploratus dicebatur; cuius meminit S. Gregorius Thaumaturgus in sua epistola canonica, cap. 11. & S. Basilius epist ad Amphilochium, cap. 56. qui extra portam Oratorij, idest ecclesiæ, sic enim eam frequenter appellat Basilius can. 22. consistebat. Extra quam, cum atrati & lugubres lamentarentur;

tur; plerumq. vt scelerum pœnas luerent, fideliũ pedes ad oscula referebant. Quod ex lib. 60. Basilicorum tit 37. c. 18. aperte docuit ex Cuiacio; A Augustinus in suo pęnitẽtiali. *Adploratus*, inquit, *qui hic est vt consistat reus extra velum ecclesiæ, & ingredientibus flens dicat, orate pro me, accidens etiam eorũ pedibus*. Et tit. 39. cap. 1. *Adploratus est consistere delinquentem extra velum ecclesiæ, et singulis qui ingrediuntur dicere; orate pro me, accidentem etiam pedibus eorum.* Velum vero ante fores ecclesiæ pendere, Epiphanius retulit in epistola ad Ioãnem Hierosolymitanum, quæ tom. 2. Hieronymi habetur.

Ceterũ cũ peccatores ad sanctorũ pedes acciderẽt, geniculari & exomologesim peragere, dicebantur, vt ait Tertullianus lib. de pænitentia. Exomologesim vero ita describit, *est prosternandi & humilificandi hominis disciplina, conuersationem iniungens misericordiæ illicem. Nam de ipso quoq. habitu, atq. uictu mandat ingemiscere, lachrymari, mugire dies noctesq. ad dominum Deum, presbyteris aduolui, caris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ iniungere.* Hæc Tertullianus.

Sed non statim ac peccatores humi procumberent, deprecationes & orationes fratribus iniungebant; sed paulatim ordine disciplinæ seruato, vt docet S. Benedictus veteris instituti memor, in sua regula cap. 44. *Qui pro grauioribus culpis ab oratorio, & a mensa excommunicatur, hora qua opus Dei in oratorio percelebratur ante*

fores oratorij prostratus iaceat, nihil dicens, nisi tantum posito in terra capite, et prostratus pronus omnium de oratorio exeuntium pedibus se proijciat. Et hoc tamdiu faciat, vsq. dum Abbas iudicauerit satisfactum esse. Qui cum iussus ab Abbate venerit, prouoluat se ipsius Abbatis pedibus, deindeque omnium vestigijs fratrum, vt orent pro eo. Et omnibus horis dum completur opus Dei, proijciat se in terram in loco in quo stat, & sic satisfaciat, vsq. dũ ei iubeat iterum Abbas, vt quiescat iam ab hac satisfactione.

Sed hoc vetus institutũ adeo olim fuit in vsu, vt per multos hac geniculãdi & prosternendi cõsuetudine satisfecisse legerim. Etenim Natalis professor, vt ait Ruffinus lib. 5. historiæ ecclesiasticæ c. vltimo, cum deceptus fuisset a discipulis Theodotij Coriarij, indutus cilicio, cinere conspersus, atq. pedes Zepherini Pontificis prostratus, & vestigijs omnium non modo clericorum, sed etiam laicorum multa cum lamentatione prouolutus, in lachrymas & miserationes omnẽ prouocauit ecclesiam: vt indulgentiã sibi a Christo continuis pro ipso precibus implorarent. Ad hæc Hecebolius Sophista, teste Nicephoro lib. 10. cap. 25. ob desertam Christi fidem, supinus pro foribus ecclesiæ prouolutus mistis cum clamore lachrymis, miserabiliter vociferabatur: *Contundite, conculcate me infatuatum salem.*

Ex quo Hecebolij dicto, vt nunc breuiter moneã, Alexandri III. factum, quod tantopere vt tyrannicum eleuat Franciscus Duarenus lib. 1. de

sacris

ſacris eccleſiæ myſterijs, c. 2. cõmendari poteſt; cũ iure meritoq. in religionis & eccleſiæ infenſiſſimum hoſtem Federicum Aenobarbum, nõ vt in ſalem infatuatum, quem iubet Chriſtus pedibus proterere, ſed potius vt in horrendam belluam calcibus inſultarit. Sic Heraclius Phocam tyrannum temere in Imperatorem debaccantẽ conſpicatus, in eum calcibus inſiluit. Iuſtinianus Rhinotmitus Apſimari & Leontij ceruices, vt ait Zonaras tom. 3. vniuerſo populo adclamante (teſte Othone Phriſingenſi lib. 5. cap. 14.) *ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulabis*, obtriuit atque contudit.

Quod factum ſummis liberum eſt ſacerdotibus, cum principum tyrannide aut violatam fidem, aut eccleſiæ imminutam dignitatem; aut reges parricidijs fœdatos vident. Ita enim Pontifices vlciſcuntur eos, qui animos contra eccleſiã efferunt & extollunt. Quod poſtulabat Baſilius Imperator haud malus profecto vir, in ſynodo viij. vt alijs omnibus fieret exẽplo: cuius verba cum eius humilitatem, & eccleſiæ auctoritatem commendent, non pigebit ex additione ad octauam ſynodum collecta, in hunc locum tranſcribere: Ita enim in ſexta ſectione locutus eſt Imperator: *Ego qui imperitus & inſipiens ſum, bonũ initium ero vobis, qui ſapientes eſtis & ſcientia clari. Ego, qui in peccatis volutatus ſum, primus vobis typus fiam, qui mundi eſtis, & virtuti operam datis. Ego primus memet ſuper pauimentum proijcio, purpuram & diadema paruipendens. Aſcen-*

dite

dite ad genas, & per oculos meos incedite, nec reputetis magnum Imperatoris calcare scapulas, neque vereamini tangere verticem, cui imponitur a Deo data corona. Sic etiam Henricus quartus, cũ ob inobedientiã sedis Apostolicæ a filio captus fuisset, ad eius pedes iacuit, & legato Apostolico aduolutus, obsecrabat communioni ecclesiæ restitui, vt in vita Henrici quarti apud Vitichindũ monachum legimus.

Sed inter pœnitendum reos criminis laicis se submittere, humilitatis causa, liberum fuit: Sacerdotum vero pedibus obuolui, eorumq. iudiciũ subire, vt ait Tertullianus lib. de Pænitentia, omnino necessarium. Qua de caussa S. Bernardus sermone 3. super Cantica admonebat pænitentes, vt se humi deijcerent, pedes sacerdotũ amplexibus peterent, osculis placarent, lachrymis irrigarent, vt Magdalenæ exemplo exaudiri mererentur: *Consurge, consurge captiua filia Sion, consurge excutere de puluere.* Sermone etiã paruo 54. *osculum,* inquit, *reconciliationis datur ad pedes*, Nam cum sacerdotes peccata nostra remittunt, & nos Deo conciliant, eorum vestigijs quam demisse prosternimur, vt in libro de diuinis officijs, Amalarius Treuerensis, Micrologus, & Ordo vetus Romanus, & alij Patres tradiderunt.

Quod etiam ex Gregorio & Basilio confirmare facile possumus. Etenim pænitentes cum maximum humilitatis specimen præbuissent, intra Ecclesiç velum cum catechumenis admit-

teban-

tebantur, vt in loco qui ὑπόπτωσις subiectio, siue substratio dicitur, vna consisterent. Vbi oportebat per vnum vel plures annos substerni, atq. iacere ad illorum pedes, qui rem diuinam operabantur: donec tandem in varia loca suo ordine segregati, & ad consistentiam cum fidelibus recepti, & inter participantes ad diuinas functiones admissi, diuini & viuificantis corporis Christi consortes & participes fierent. Sed huius rei formam ex Nicephoro lib. 12. cap. 28. & ex Sozomeno lib. 7. c. 16. audiamus: *Stant*, inquiunt, *pænitentes perinde atque iudicio damnati essent, vultu demisso, admodum lugentes. Re autem diuina peracta, illi quidem ea sacra non percipiunt, quæ eis percipere fas est, qui sacris sunt operati. Cũ eiulatu autem & luctu multo se ad pedes eius, qui rem diuinam fecit, præcipitant. Directus deinde, qui tum ministerium cæremoniæ eius sortitus est, ad eos accurrit, atq. itidem collachrymans, se humi sternit. Tum reliqua ecclesiæ multitudo circunsistens, & ipsa flens atq. lamentans lacrymis repletur. Postea primus exurgit seu presbyter, seu episcopus, et illos ita iacentes surgere iubet: et per orationem ea quæ pænitentibus conueniunt precatus, vbi et audiuit et dixit quæ opus est, eos amittit. Atque illi pro se quisque segregati suo loco pro eo atq. eis iniunctum est, se macerant, vel ieiunijs, vel vigilijs frequentibusq. precibus et resipiscentia vel illuuie, et delitiarum abstinentia, vel alijs etiam modis, constitutũ sibi ab episcopo tempus quilibet expectans. Atque vbi ad hunc modum alacritate libenti debitum persoluit,*

soluit, a crimine absoluitur: et simul cum alijs in ecclesia eodem iure, et communione eadem conuentus frequentat. Hæc illi. Idem plane de Theodosio Imperatore a Georgio Cedreno describitur, eo præsertim tempore quo ab Ambrosio ex sacra mensa, & a cancellis exclusus, vt inter alios stans expectaret. inde consistentiam dictam esse arbitror, siue σύστασιν, quia laicis nunquam in ecclesia sedere licuit, sed solis sacerdotibus, qui ad cælestium choros honore & maiestate venerabiles, populi vota perducunt: vt ex Optato Mileuitano lib. 4 contra Parmenianum constat his verbis: *Dum peccatorem arguit Dominus, et sedentem increpat Deus, specialiter ad sacerdotes dictũ esse constat, non ad populum, qui in ecclesia non habet sedendi licentiam*. Hinc cum presbyteris vel episcopis lapsis, condonabantur per publicam pænitentiam peccata, ea erat in ecclesia formula, & tacita significatio, signumq. absolutionis, dum reus sedere iubedatur, vt idẽ Optatus lib. 1. docet his verbis: *hi dixerunt* (loquebantur de pænitẽtibus episcopis) *talem caussam Domino debere reseruari. Et dixit Secundus, sedete omnes. Tunc dictum est ab omnibus; Deo gratias, et sederunt*.

Quam ob rẽ cum pœnitentiæ ritus recipiendi lapsos in ecclesia Romana, Cornelio Pontifice institutus fuerit, vt in oratione Cinernm docui, & in illa pænitentiarij electi, qui reis peccata remitterent; tum ex huius ecclesiæ imitatione mos absoluendi lapsos in omnes Orientis partes, teste Sozomeno lib. 7. cap. 16. & Nicephoro

lib.

lib.12.cap.28 inductus: merito omnes Christiani sese ad Romani episcopi pedes præcipitare, eiq. humi strati occurrere consueuerunt: cum ab eo ceteri omnes Pontifices puniendi, delendiq. peccata auctoritatem acceperint. Quod superioribus annis Iobilei vsq. adeo compertũ est, vt nulli hominum, qui gregatim magna animi pietate Romam contendebant, Vrbe discesserint; quin pedibus Romani Pontificis circumfusi, lachrymis & lamẽtabili eiulatu ab eo benedictionem impetrarent. Quorum vocibus ita parietes Vaticani personabant, vt quandoq. hominum clamores, magna ciuium admiratione Romam vsque referrentur. Quo tempore vidi vno die Gregorium XIII. Pont. Maximum decem millia hominum ad pedum oscula benignissime admisisse, tanta animi lenitate, vt ab omnes præ gaudio vim maximam lachrymarum excuteret.

CAP. XII.

Obedientiã quæ proprie Romano Pontifici debetur, esse in caussa quam ob rem omnes Principes ad eius pedes exculandos ferantur.

ESTAT tandem vt de obedientia disputemus, quæ non solum Romano Pontifici a priuatis hominibus deferri debet, sed etiam ab omnibus principibus sæculi, qui religionem & pietatem amplectuntur. Quæ cum sit signũ honoris amplissimi, necesse quidem est, vt illi soli proprie tribuatur, qui non solũ inter oẽs iustitia atq. virtute plurimum pollet; Sed etiam hominum cõsociationem sua auctoritate & imperio tuetur. Quod plane, vt apertius conficere possimus, de obsequio & obedientia paululum differendum erit, vt horum cognitis rationibus, in aperto res fiat. Obsequium igitur, licet aliquando latiori vocabulo obedientiam significet, longe tamen ab ea differt; cum illud sit spontanea subiectio voluntatis, quæ grati animi caussa vel maioribus, vel minoribus, vel paribus debetur;

obe-

obedientia vero ſolis maioribus debeatur. Tertullianus in lib. de patientia, obſequium morum ſubiectionem, ex communi conſuetudine ortam, appellat his verbis: *Artificium promerendi obſequium eſt, obſequij vero diſciplina, morigera ſubiectio eſt*. Et in lib. de pænitentia: *Obſequium in ſimilitudine animorum conſtitutum eſt: cum inter amicos obſequela ſit poſita*, ideſt, benignitatis & comitatis conſuetudo, vt ex Turpilio in tracilone refert Nonius Marcellus verbo obſequium. Accedit quoque obſequia non ſolum maioribus, ſed etiam per vicem minoribus exhiberi, vt veterum auctoritas voluit. Plautus in Aſinaria: *Ego ſane cupio obſequi gnato meo*.

Secus tamen de obedientia dicẽdum eſt quæ non in noſtro voluntatis ſtudio, & comitate eſt poſita, ſed in legis præcepto atque virtute: quã ſi prætermittimus, iniuria affectos fuiſſe Magiſtratus iuſte conqueri ſi violemus, de nobis pœnam repoſcere poterunt. Quare in obedientia ſemper debet eſſe hominum ordinumq. diſparitas, atque etiam directio, per quam minores a ſuperioribus referantur in finem, vt exemplo belluarum docuit Tertullianus lib. de patiẽtia: *Nos*, inquit, *non de hominibus modo ſeruitute ſubnixis, verum etiam de pecudibus, etiam de beſtijs obedientiam exprimimus, intelligentes vſibus noſtris eas a Domino poſitas traditasque*. Cicero in paradoxis, Obedientiam animi ſubiectionem eſſe commemorat; quia ſubditi citra diiudicationem obtemperare debent, ne bonum

F quo

quo diriguntur citra grauem noxam relinquere & abijcere videantur. Quare obedientia ita diffinietur, est virtus, per quam superiorum præceptis obtemperamus. Differt vero a reuerentia, quia hæc debetur dignitati personæ, illa præcepto, legis, siue iussioni maiorum, vt docet S. Thomas 22. q. 104. art. 2. ad 4.

Obedientiæ vero multæ sunt partes, alia quæ Dei imperio & fidei Christianæ debetur, quæ proprie ad religionem spectat: cui non solum minores, sed etiam ipsimet Apostoli obnoxij erant & obstricti, dicente Paulo ad Rom. 1. sibi gratiam & Apostolatum collatum fuisse, *ad obediendum fidei in omnibus gentibus*: cum eam gratiam, & ministerium accepisset, quo omnes gentes ad fidei obedientiam perduceret. Quod etiam ad Roma. 16. affirmauit euangelium per scripturas Prophetarum, secundum pręceptum æterni Dei patefactum fuisse ad obeditionem fidei. Et Petrus prima epistola, c. 1. filios obedientiæ appellauit, qui animas purificant atque perficiunt in obedientia veritatis & spiritus. Quæ plane potior sacrificio nuucupatur, cum illa ex animo & charitatis impulsu oriatur, sacrificium vero quandoq. ex industria, & quasi ex composito fiat, vt specie veræ religionis, falsam interdū religionem occultemus. Vnde S. Gregorius lib. vltimo moralium cap. 12. per sacrificium alienam carnem, per obedientiam propriam voluntatem mactari testatur.

Præterea alia est obedientia, qua patentibus obtem-

obtemperamus; & hæc est species pietatis: alia quæ ex prælatorum reuerentia originem ducit; & hæc est obseruantia, siue externa corporis veneratio, vt S. Bernardus serm 3. Aduentus explicauit his verbis: *Obedientia est corporis veneratio, reuerentia vero internus animi cultus*. Ad hęc, alia est quæ proprie ad Religiosos spectat, cum ipsi abiectis & abdicatis terrenis omnibus, nihil quicquam humanum cogitant; sed solum maiorum præceptis quasi Dei imperio obsequuntur; de qua plurimum S. Ioannes Clymacus gradu 4. & 5. Antiochus Homil. 39. Diadochus, & alij disputarunt; & hæc plerumque deuotio dicitur, quæ ad pietatis speciem referri potest. Tandem abedientia, quæ propria virtus est, & longe ab alijs omnibus differt, his solum deferri debet, qui Reipublicæ statum tuentur, qui leges sancire censereq. possunt, in Reipub. vtilitatem & cõmodum; quas qui temere violauerint, necesse quidẽ est, vt statim magistratus iram incurrant.

Sed in vno Romano Pontifice hæ variæ obedientiæ partes coniunguntur, cum ipsi fidei & religionis causa parẽdum sit, eiusq. dictis quasi Dei oraculo obtemperandum. Ille enim est parens spiritualis religionis nostræ, ille omnium prælatorum pater & pontifex, ille fidei assertor & vindex, ille doctor & legislator, qui per totum orbem ad omnium vtilitatem leges edere potest, vt ex sancto Trineo lib. 3. cap 3. ex Optato lib. 1. August. epistola 165. & alijs patribus aperte constat.

Enimuero Romana Ecclesia hēt τὴν πρεσβείαν τῆς τιμῆς, id est, primum gradū honoris & dignitatis, tum etiam τὴν ἐξουσίαν, id est excellentiam & primariam potestatem, vt sancta Nicæna synodus canone.6. sanxit. Qua de re Pontifex Romanus inter omnes Episcopos non solum controuersias composuit, sed etiam disciplinę ecclesiasticæ repugnantes a suis Ecclesijs deturbauit, vt in eorum locum alios substitueret, vt canone 3.4.& 5. Sardicensis synodi decretum est. Athanasij enim & Ioannis Constantinopolitani causa apud sacram Romanam sedem secundum apostolicos canones, vt ait S. Gregorius lib.5. epist.24. delata est, & a Iulio & Innocētio terminata, cum ad ecclesiam Romanam, vt monet S. Cęlestinus Papa scribens S. Cyrillo tanquam ad supremum Christi tribunal prouocatio fiat: Nihil enim, vt ait Anacletus epist. 1. cap. 14. & Damasus in decreto cap. 9. ab alijs Episcopis damnari, nihil constitui, nihil reijci potest; nisi sit Apostolica auctoritate fulcitum. Quare omnes Episcopi si aliquam commiserint culpam, sedi Apostolicæ parent, ab ipsa coercentur, eiusque auctoritatem pertimescunt: *cum vero culpa non exigit* (Gregorij verba referam lib.7. epist. 64.& 81.) *omnes secundum rationem humilitatis, æquales dicuntur, omnes fraternitatis coniunctione tenentur*. Istud idem Gregorius Nazianzenus oratione de modestia in disputatione seruanda Apostolorum confirmauit exemplo, *qui tametsi omnes sublimes essent dignitate*, & inter eos Petrę, ita

Distin. 56. ca. mos antiquus.

To. 4. ep. 12.

ita enim loquitur, *Ecclesiæ fuerint fundamenta commissa; tamen vt omnia cum decore agerentur, nunc de isto Petrus quærebat, de illo Philippus, de alio Bartholomæus, nec omnia vnus, sed quisq. suo loco singulatim. Vult aliquid dicere Philippus, id solus non audet, sed adhibet secum Andream: Indiget Petrus, Ioannem adit, vbi hic austerum? vbi imperandi desiderium?* Cum vero Iudas proditor, a disciplina consuetudineque eorum disclusus est, tunc a Petro Actorum 1. fuit maledicto lacessitus.

Præterea vt sedis Romanæ præstantiam ostenderet Damasus, teste Nicephoro lib. 12. cap. 17. omnes Episcopos filios appellauit, cum sint iure Apostolicæ dignitati subiecti. Sic Episcopi Galliarum, vt ait Aimoinius lib. 5. cap. 37. seipsos filios, famulos & discipulos Romani Pontificis appellarunt. Qui cum omnium fratrum curam gerat, eique ex munere incũbat, fratres diligere, & in fide confirmare; merito sub nomine Angeli Philadelphiæ Ecclesiæ, a Ioanne in Apocalypsi describitur. Cui cum sit ante oculos ostium omni ex parte patens, omnibusque hominibus expositum, a quo nullum hominũ submouetur genus, ipseq. solus fidei veritatem tot oppugnatam calumnijs retinuerit, hæreses conuicerit, mendacia synagogæ Iudæornm & Satanæ coarguerit, columna ænea in Ecclesia Dei fuerit, iure optimo omnes, non quidem coacti, sed sua sponte ad uiam veritatis accedunt, vt mentis illuminationem assequantur, & ado- Ca. 3.

rent ante pedes eius.

Qua de re cum Episcopi, secundum Apostolicos canones, Romano Pontifici subiecti sint, merito quidem obedientiam polliceri debent, quam S. Athanasius, & omnes Aegyptij Episcopi in epist. ad S. Marcum papam promittebant. *Vere nouimus apostolatus vestri cor, gratia sancti Spiritus in tantum esse accensum, vt omnibus oppressis succurratis, quanto magis nobis, qui licet exigui ordinis, tamen vestri sumus, vobisq. obedientes cum omnibus nobis commissis, & sumus & esse semper volumus.* Hinc factum est, eo consilio oẽs Episcopos pedes Rom. Põtificis osculari solitos, vt hoc externo signo, obedientiam animi indicarent, vt Radauicus lib. 2. cap. 70. Et Vrspergensis anno 1105. demonstrarunt.

Quo plane tempore Vtohildinis Heimensis & Henricus Padeburgensis & Fredicus Halberstatensis presules, Metropolitani vestigijs prostrati, ipsius atque regis stantis totiusque præsentis Ecclesiæ testimonio, Apostolicæ se dederunt obedientiæ. Vnde sub Innocentio III. in Concilio Lateranen. cap. 5. definitum est, præstito fidelitatis & obedientiæ iuramento, Romanæ Ecclesiæ pallium conferendum esse. Quod etiam Paschalis II. epistola manu scripta ad Poloniensem Archiepiscopum sanciuit his verbis. *Cum igitur ab Apostolica sede nostra insignia dignitatis exigitis quæ a B. Petri tantum corpore assumuntur, iustum est & vos quoque sedi Apostolicæ subiectionis debitæ signa soluatis*

quæ uos cum B. Petro, tamquam membra de membro habere & catholici capitis vnitatem seruare declaret: quod etiam ab omnibus episcopis debeat obseruari qui sub Apostolorum principum Petri & Pauli obedientia decreuerunt, & vnitate persistere. hæc ibi. Hæc tamen consuetudo seruatur in forma Iuramenti, quod omnibus consecrandis in Episcopos defertur expresse in Pontificali Romano titulo de consecratione electi in Episcopum, vbi subiectionem obedientiamque Rom. Pontifici exhibendam cauetur. Quæ plane consuetudo vetustissima fuit. Olim enim omnes Patres qui de Rom. eccle. dignitate vere censuerunt, Pontificis Romani nomen honorificentissime appellarunt, eiusque apostolica scripta tanquam diuina quædam oracula omni cultu & honore prosequuti sunt. Quod satis liquidò constat ex dictis Ephesini Concilij græce manu scriptis. Vbi cum Philippus Archadius, & Proiectus Pōtificij legati litteras Cęlestini Papę exhiberent maxima cum reuerentia nominatus est Pontifex eiusque scripta summa cum veneratione recitata sunt: sed illorū verba audiamus. καὶ νῦν πρὸς βεβαίωσιν τῆς καθολικῆς πίστεως, πρὸς τὴν πάντων ὑμῶν εὐλάβειαν, διὰ ἡμῶν γράμματα ἐξέπεμψεν. ἅτινα παρ' ἡμῶν ὑποδειχθέντα πρεπόντως τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ, ἀναγνωσθῆναι κελεύσατε. id est, & nunc ad firmitatē catholicæ fidei ad vestram omnium pietatē nos cum literis misit quas proinde a nobis reuerēter S. Synodo oblatas iubete legi. πρεπόντως id est, vt ait glossarium cū magno decore Archadius

Episcopus legatus ecclesiæ Romanæ dixit: Præcipiat S.V. litteras, τοῦ ἁγίου καὶ μετὰ πάσης προσκυνήσεως ὀνομαζομένου πάπα κελεστίνου τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας ἐπισκόπου ἀναγνωσθῆναι, id est, sanctissimi, & cũ omni adoratione nominandi Papæ Cælestini Apostolicæ cathedræ Episcopi recitari proiectus Episcopus, & legatus dixit: Iubeat vestra beatitudo litteras vobis per nos exhibitas, τοῦ ἁγίου μετὰ πάσης προσκυνήσεως ὀνομαζομένου πάπα κελεστίνου. id est, sanctissimi, & cum omni adoratione nominandi Cælestini, recitari. Cyrillus Episcopus Alexandriæ dixit. Scriptum Sanctissimi, & per omnia sacratissimi, Sanctæ, & Apostolicæ Ecclesiæ Episcopi Cælestini oblatum, μετὰ τῆς προσφόρου τιμῆς ἀναγινωσκέσθω, id est, conuenienti honore legatur. Ex qua re consuetudinem enatam existimo, vt quamprimum litteræ Pontificiæ alicui exhibentur, capiti summę venerationis causa apponantur. Cum nihil magis decorum sit, quam ea venerari scripta, per quæ S. Petrus caput fideiq; columna viua quasi voce subditis quibus loquitur,

Quare cum Romani pontifices Dei vice coli & obseruari debeant, necesse quidem est, vt in ijs ea omnia admiremur, quæ homines in Deo suspiciunt, felicitatem, potentiam, iustitiam. Illam omnes votis omnibus expetunt, potentiam reformidant, iustitiam venerãtur; cum teste Plutarcho in vita Aristidis, honor & cultus externus hominibus deferatur propter iustitiã. Quæ cum sit omnium domina & regina virtutum, oportet quidem illum maxime a nobis su-

spici,

ſpici qui ſocietatem cõiunctionis humanæ reti net imperio,& ius cuiq; ſua auctoritate tribuit. Hybrias Cretenſis apud Athęneum cum omnia enumeraſſet armorum genera, quibus iniurias ciuibus impoſitas depellebat, ea de cauſa.

Πάντες γόνυ πεπτηῶτες ἐμοὶ κυνέοντι
Δέσπόταν, καὶ βασιλέα μέγαν φωνέοντι.

Omnes, ait, in genua procumbentes, corã me adorãt
Seu dominum & regem magnum appellant.

Ergo ſi genu vix, ſtratique terra, ſummis magiſtratibus obedientię cauſą inſeruire debemus; quanto magis Romano Pontifici, qui auctoritate diuinitus ſibi collata, iure optimo omnes ſub ditos populos coercere, & eorum conatus compeſcere poteſt? Qua de re Dauid, pſal. 71. præſagiebat Æthiopes Chriſti pedibus aduoluendos, & hoſtes proſternendos donec terram lingerẽt; eiuſque ſubpedaneum adorarent, quia futurus erat Chriſtus iuſtis auxilio, pauperibus & imbecillis robori & fortitudini, eorumque iniurias vindicaturus erat, qui ſocietatem humanam violabant. *Tu paraſti*, inquit pſal. 98. *directiones, iudicium & iuſtitiam in Iacob tu feciſti.* Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt. Qua de re cum Romanus Pontifex Chriſti exẽplo iuſtitiam maxime tueatur, adorandus erit; eiuſque pedibus oſcula imprimenda, cum ſumma totius eccleſiæ dignitate potiatur, & ex ſequentibus capitibus liquido conſtabit.

CAP.

CAP. XIII.

Imperatores Germanorum, vt dignitatem Ecclesiæ Romanæ indicarent, obedientiam polliciti sunt Romano Pontifici.

Ec solum Episcopi Romano Pontifici parere debent, sed etiam Imperatores, & summi gentium magistratus, eidem obsequium, cultum, reuerentiam & obediētiam deferre. Ad quam rem fortasse hortabatur Ambrosius, epistola 2. ad Marcellinam, his verbis: *Ego ad te, o Imperator, verba conuertam, quoniam aduertis, quam grauiter Dominus nonnullos conuenire soleat, vt quo gloriosior factus es eo amplius auctori deferendum noueris: Scriptum est enim: Cum te induxerit Dominus in terram alienam, ne dixeris virtus mea est, iustitia mea hoc mihi dedit, sed Dominus Deus donauit, sed Christus misericordia sua contulit. Et ideo corpus eius, id est, Ecclesiam diligendo, aquam da pedibus eius, osculare pedes eius, vt nō solum absoluas eos, qui in peccatis deprehensi sunt, sed etiam pace tua dones, concordiæ & quieti relaxes.* hæc ille. Quod plane exemplo multorum confirmari potest.

Henricus quartus Anno M. L X. teste Vrspergensi, & Radauico lib. 2. cap. 70. cum se ad Vi-
ctoris

ctoris Papæ pedes abiecisset, quem armis & vi contra Gregorium VII. constituerat, vt parere & obtemperare sedi Apostolicæ videretur, osculatis pedibus, ei obedientiam detulit. Quã vocem Germani veteres rerum scriptores, vt cõmunem ac vulgarem vsurpant, & passim inculcant, cum inde bella grauissima inter patrem Henricum IIII. qui obedientiam Romani Põtificis pertinaciter impugnabat, vt ait Trithemius in chronico, & Henricum filium exorta sint; vt Vrspergensis est auctor his verbis: *Henricus V. contra patrem rebellans, debitam promittit Papæ obedientiam. Qui in conuentu Episcoporum habito in villa regia Northusii 4. Kalen. Iunij magnam exhibuit sacerdotibus Dei reuerentiam. Et obortis lachrymis, regem cœli cunctamque cœli militiam testabatur, se nulla regnandi cupiditate paternum regnum vsurpasse, neque Dominum & patrem suum a Romano deponi Imperio exoptasse: imò debitam pertinaciæ & inobedientiæ compassionem exhibere; sique sancto Petro, et eius successoribus, lege Christiana subijci vellet, aut debite se subiecerit obedientiæ iugo, se regno cedere, et seruiliter patri subesse promisit.*

Quam rem cum Henricus IIII. agnouisset, Anno 1076. multis conscriptis epistolis appellauit Paschalem II. eique varijs in locis obedientiam pollicitus est. Primum in Epistola ad Regẽ Celtarum obediẽtiam & subiectionem pollicetur Apostolicæ sedi, & in epistola ad Henricum filium, *nos*, inquit, *Nuncio Domini Papæ et Romanæ*

manæ Ecclesiæ te præsente obedire parati fuimus, et sumus, omnem debitam obedientiam et reuerentiam ei coram et semper exhibere. Et in epistola ad Electores Imperij eandem obedientiam promittit. *Sicut Domino papæ in præsentia Legati sui et uestra, obedire parati fuimus; ita et nunc parati sumus ei omnem debitam reuerentiam, et obediētiam sincero corde et deuotione præsentialiter exhibere.* Præterea idem Henricus veniam precabatur ab omnibus, & pedibus Apostolici legati obuolutus orabat, vt se ab excommunicationis sententia solueret. Quod cum vix impetrare potuisset, *Romam ad Apostolicum veniam postulaturus accessit. Quem in oppido Canusino inuentum, per triduum ante portam castri deposito regio ornatu, nudis pedibus ab eo veniam exorauit. Nec prius cum multo fletu Apostolicæ miserationis auxilium et cōsolationem implorare destitit, quam omnium, qui aderant precibus et lachrymis, laxato tandem anathematis vinculo, in communis gratiam et sinum matris Ecclesiæ receptus est.* Hæc Vrspergensis & Otto Frisingensis lib 6. cap. 36.

Inde Henricus V. vt ait Vrspergēsis in Chronico, in synodo Romæ congregata, anno 1102. in hæc verba iurauit: *Promitto obedientiam Apostolicæ sedis Pōtifici Domino Paschali, eiusq; successoribus, sub testimonio Christi, et Ecclesiæ, affirmās, quod affirmat; et damnās quod damnat vniuersalis Ecclesia.* Et an. 1122. iterū promittit *Apostolicæ reuerentiæ*, vt ait Vrspergēsis, *obedientiam*, demissisq; oībus inuestituris, a legatis Pon. absoluitur.

Præte-

Præterea anno Domini 1213 Fridericus II. Imperator ad Innocentium III. transmisit has obedientiæ litteras, quas ex bibliotheca Vaticana transcripsi. *In nomine sanctæ et indiuiduæ Trinitatis, amen. Fredericus* II. *diuina fauente clementia Romanorum Rex, et semper Augustus, et Rex Siciliæ. Regnum nostrum tunc stabiliri confidimus, cum altissimum Deũ, de cuius manu ea, quæ possidemus bona recepimus, honoramus. Tanto enim Domino, qui bona tribuit nobis, ad offerendas hostias, et deuotionis et operis accingimur. quantum in nobis ipsum misericordem experimur, cognoscentes gratiam, quæ data est nobis ab ipso, habentesque præ oculis immensa et innumera nostra, Charissime Domine, et reuerende pater, protector et benefactor noster Domine Innocenti, Dei gratia summe Pontifex venerande, per cuius beneficium, operam et tutelam protecti pariter et promoti sumus. Itaque vobis Beatissime pater, et omnibus successoribus Catholicis sanctæ Romanæ Ecclesiæ spirituali matri nostræ, omnem obedientiam, honorificentiam et reuerentiam semper humili corde et deuoto spiritu exhibemus, quam prædecessores nostri Reges et Imperatores, Catholicis vestris prædecessoribus impendisse noscuntur.* Hæc ibi. Imperatores vero iuramento fidelitatis & obedientiæ astringi, quo Romanæ & Apostolicæ sedi parere cogantur, in Clementina vnica de iureiurando §. cæterum quin, diffinitum est his verbis: *Rodulphus pater ipsius, et alij prædecessores eiusdem Romanorum Reges, diuersis nostris prædecessoribus iuramentum fi-*

delita

delitatis, et obedientiæ præstiterunt. Ex quibus verbis aperte constat iuramentum fidelitatis ab obedientiæ iuramento nulla ratione distingui.

Reges quoque non solum eandem obedientiam polliciti sunt Romano Pontifici, sed illam quoque ex animo exhibuerunt. Nam Eduardus Rex Anglorum, vt Alredus in eius vita testatur. has litteras suæ obedientiæ ad Nicolaum II. anno 1059. transmisit his verbis: *Summo vniuersalis Ecclesiæ patri Nicolao, Eduardus gratia Dei Anglorum Rex debitam subiectionem et obedientiam.* Si enim ei qui nos aluit, & educauit in fide, non solum nostra omnia, sed quod maius est, nosmetipsos ipsi debemus, vt ait Paulus ad Philemonem; mirum ne cuiquam erit, si Apostolico Romano Episcopo qui omnia sua auctoritate gubernat, omnes Principes obediētiam deferant? *Confidens in obedientia tua* ait Paulus, hæc scripsi, *sciens quoniam, et super id, quod dico facies.* Quod plane obedientiæ exemplum, si sibi ante oculos proponere voluissent principes, nunquam in controuersiam vocassent, hoc tempore, id quod longa annorum serie, sui maiores huic sacrosanctæ Romanæ Ecclesię detulerunt: nam esset grati animi exemplum Romano Pontifici, cui plurimum debent, quam plurima velle debere.

CAP. XIIII.

Quid per obedie͂tiam, quam Reges pollicentur Romano Pontifici intelligendum ſit, & ad quæ obſequia præſtanda hac voce obſtringantur.

CVm principes Romano Pontifici obedientiam exhibent, nõ tam rebus fidei parere, quod eſt omnium maximum, quam etiam Eccleſiæ defenſioni ſtudere, & eius dignitati conſulere pollicentur. Quod plane non ſolum in rebus ſpiritualibus intelligendum eſt, in quibus maxima adhibenda eſt cura ne hominum iniuria violentur, ſed etiam in externo Reipublicæ ordine temporalique adminiſtratione, quæ ab illis tanquam ex fonte deducuntur. De quibus breuiter ſcripturæ ſacræ teſtimonijs dicturum polliceor.

Primum igitur obedientiæ cauſa tene͂tur Reges ædificare Eccleſias, perſecutores impugnare, armis ſacerdotes tueri, munire ac protegere bona omnia quæ a fidelibus Eccleſiæ conferuntur. Quod Eſaias expreſſit his verbis: *Ædificabunt filij peregrinorum muros tuos, et reges eorum miniſtrabunt tibi.* Quem locum ita interpretatus

est Hieronymus. *Videmus Cæsares Romanos Christi iugo colla submittere, ædificare Ecclesias expensis publicis, et aduersus persecutiones gentium et hæreticorum insidias, legum scita pendere.* Idem prorsus S. Cyrillus affirmat lib. 5. in Esaiam. *Reges hic dicit Principes populorum, qui assistunt Ecclesiæ Christi, satellitio munientes eam, & liberos eius veluti scuto protegentes, ac omnem impetum propellentes. Qui summis ornati honoribus & Regium sceptrum habentes Ecclesiæ assistunt, id est obediunt. Assistentia enim obedientiam significat. Cadunt enim diuinis ac sacrosanctis vaticiniis, & precationem Ecclesiæ summo in pretio habent.* Procopius in hunc locum: *Hodie, ait, Romanarum copiarum duces, Regumque timor, insidias ab Ecclesia propellit, vel certe cum astandi verbo (vt legunt septuaginta viri, loco illius ministrabunt tibi) vsus est Propheta, Reges obedituros esse significauit. Parent enim diuinis oraculis, & quod iubet Ecclesia, omni ratione venerantur, et seruãt.* Quod plane Ioannes Monachus in vita S. Epiphanij de Sapore Rege Persarum retulit. Qui cum humiliato corpore, & inclinata ceruice, e sella Regia surrexisset, tãdem sceptrum regium submisit in terram, vt illius se potestati subiectum ostenderet. Enimuero regna non tam sui causa, id est, vt suæ amplitudini & dignitati consuleretur, quam sacerdotum gratia, instituta fuerunt a Domino, videlicet vt Reges, inobedientes & refractarios homines Sacerdotibus obedire compellerent, illosque brachio regiæ amplitu-

plitu-

plitudinis ſubleuarent. Quod S. Iſodorus Pelu-ſiota S. Ioannis Chryſoſtomi diſcipulus in epiſt. ad Iſodorum monachum egregie demonſtrauit his verbis, *Populi hebræorum cum nimis carnales atque rudes eſſent, regnumq; poſtulaſſent, ipſis vtilitatis cauſa conceſſum eſt, eo quidem conſilio, vt Reges reprimerent lapſus illorum qui ſacerdotio parere renuebant.* Hoc quidem plane obedientię genus Imperatores Chriſtiani magna animi pietate ſeruarunt, vt Conſtantinus beatæ memoriæ ſua liberalitate, Theodoſius legum præſidio, Martianus religione, alij denique ſpectatæ virtutis Principes fidei, & veritatis gratia pręſtitere: cum vires omnes Imperij ad Eccleſiæ dignitatem augendam conuerterint. Lapſa tamen paulum religione, & animis hominũ quandoq; ad impietatem incumbentibus, decuit Romanũ Pontificem iuramento fidelitatis, & obedientiæ ſibi Reges obſtringere, tum vt ſibi conſuleret, tum etiam, vt illorum, vel arrogantiã, vel temeritatem inhiberet. Inde nata formula iuramẽti fidelitatis certis verborum notis concepta, hinc iuſiurandum delatum Regibus quo firmiori præſidio Eccleſiam defenſuros pollicentur, hinc præſcriptæ leges, inſtitutæ pœnæ aduerſus eos qui fidelitatis, & obedientiæ iuramentum violarent. De qua re copioſe 63. diſt. cap. Ego Ludouicus, & c. tibi Domino, & clem. de iureiurando diffinitum: & in vetuſtiſſimo libro qui ordo Romanus inſcribitur, & in Pontificali tit. de coronatione Imperatorum, & tit. de

coronatione Regum traditum legimus, vnde Reinerius Stein calumniose retulit in præfatione ad Bennonem in vita Gregorij vij. ante Clementem v. omnes Pontifices in verba Imperatorum iurasse; cum id quidem a Carolo, & Lodouico filio originem duxerit.

Nec solum Principes iuramento fidelitatis, &obedientiæ Romanis Pōtificibus astringebanrur, sed etiam ad ipsos in Petri Cathedra Patrū consensu collocatos Oratores transmittebant, qui suo nomine obedientiam, & veram fidei consociationem pollicerentur. Quod B. Symmachus Episcopus Romanus in Apologetico aduersus Anastasium Imperatorem asseuerauit his verbis. *Catholici quidem Principes semper Apostolicos præsules institutos, suis litteris præuenerunt; & illam confessionem fidemq; præcipuam, tanquam boni filij quæsierunt, debitæ pietatis affectu; cui noscis ipsius Domini ore curam totius Ecclesiæ delegatam. Et ad finem. Omnes Catholici Principes, siue cum Imperij gubernacula susceperunt; siue cum Apostolicæ Sedi nouos agnouerunt præsules institutos, ad eam sua protinus scripta miserunt, vt se docerent eius esse consortes. Itaq; qui hoc nō fecerunt ab eadē se ipsos profitentur alienos.* Hæc Symmachus. Quæ plane consuetudo illis temporibus instituta etiā nunc in communi Regum omnium vsu versatur cum omnes Principes, qui Religionem Catholicam amplectuntur, ad Sedem Apostolicam suos Oratores suaq; fidei scripta transmittant; quibus aperte profitentur

tentur se velle Romanis Pontificibus, Ciuitates, Prouincias, & Regna subijcere.

CAP. XV.

Regia insignia à Sacerdotibus conferri solita, & vna cum illis ius legitimum Imperij.

X hac obedientia quæ summis Sacerdotibus defertur, Principes ius legitimum Imperij, eiusq; amplissima insignia assecuti sunt; quibus diuinam præsentemque virtutem ostenderent. Purpura enim sceptrum, diadema, & alij cultus Regij qui βασιλικὰ σύμβολα siue σχήματα καίσαρος. id est, Regia insignia, & Augustalia ornamenta appellantur, quæ more maiorum Imperatoribus competunt; ab ipsis summis Sacerdotibus conferuntur; ea quidem conditione, vt ex suffragijs dentur vel detrahantur Imperia, si ad quasdã pactiones Reges non accedant, vel ad eos seruandas adduci non possint. Euphemius Patriarcha, vir sanctissimus Sacerdotis summi locum tenens, vt ait Euagrius lib. 3. cap. 32. quasi Episcopi Romani vices gereret, (cum Prouinciæ Orientis, à Romana Sede per Episcopos, qui eius vicem obtinerent, fuerint gubernatæ, teste S. Leone Epistola 84. & Nicolao primo ad Michaelẽ Imperatorem)

nunquam purpura ornare voluit Anastasium, donec cõceptis verbis, religionem tueri, & edito chirographo, fidem Catholicã seruare compulerit. Quem locum, ne aliquam calumniam patiatur, verbum ex verbo transcribendum duxi, vt eo manifestissimum errorem Panuini arguamus, qui lib. 2. Romanorum Principum, Iustinum Iuniorem, anno Domini 565. primum à Iohanne Patriarcha coronatũ, & libro de comitijs, dubius sub Iustiniano, vel saltem post eius obitum, hunc morem coronandi seruatum memorat. In vtraque re hæret cum sub Anastasio anno Domini 413. hic mos viguerit. De quo Zonaras Tomo tertio ait. ὅθεν τοίνυν ὁ πατριάρχης Εὐφήμιος, ἔγγραφον ἰδιόχειρον τοῦ Ἀναστασίου δεξάμενος, ὡς δέχεται τὰ τῆς ἐκκλησίας δόγματα, καὶ τὰ παρὰ τῆς ἐν χαλκηδόνι συνόδου ὁρισθέντα φυλάξει πάντα, στέφει αὐτόν. *Hic igitur Patriarcha Euphemius, chirographo ab Anastasio accepto, quo se amplecti Ecclesiæ dogmata, & Concilij Chalcedonensis decreta seruaturũ esse omnia profitebatur, coronat hominem.* Huius vero Patriarchæ Euphemij tanta fuit animi constantia, ac magnitudo, vt minaretur Anastasio si ad peruertendos animos Ecclesiam ingrederetur, resecta coma, illum coram populo in triumpho ducturum; vt refert Suidas verbo Anastasius Silentiarius, & verbo φατεία, vbi ita habet. *Anastasius Silentiarius, post factus Imperator, sub Enphemio Patriarcha Constantinopolitano, suggesto facto, cœtus cum quibusdam agitabat. Euphemius vero minitabundus illi edicit:*

cit; vt aut si frequentet Ecclesiam, cum ea consentiat: aut prorsus ab ea abstineat, ne imperitiores peruertat. Sin secus, inquit, feceris, resecto capillo tuo te in triumpho circumducam apud populos. Ex eo tempore quieuit Imperator, nolebat enim amittere felicitatem, & gloriam Imperij. Praeterea Nicephorus Patriarcha, vt Zonaras est autor, Michaelem Rangabim coronat, exacto prius ab eo rescripto, quo promitteret, se nunquam Ecclesiæ instituta violaturum. Sed si coniecturis est locus, iampridē à priscis illis Christianis Imperatoribus, seruatam hanc coronandi consuetudinē reperi. Nam apud Sicconium Polentorium lib. 1. exemplorum ad Modestum filium, & Sigebertum in chronico anno 381. legimus, fascibus Imperialibus exornatum, & diademate coronatum, à Miletio Episcopo Antiocheno Theodosium Seniorē fuisse. Quod plane lucide constat ex verbis Ambrosij, quibus in Theodosium acrius inuehitur, cum Synagogas construere voluisset; quæ apud Zonaram, Tomo 3. habentur.

Ad hæc anno 424. Constantino Rege Britonum Vuortegirnus Consul Gemuseorum, Constantem Monachum in Regem sublimauit, & vice Episcopi, vt ait Gemblacensis, capiti eius Diadema imposuit, vt ijs ornamentis Regiæ dignitatis cæteris omnibus conspicuus fieret. Ferunt tamen magnum Constantinum, qui & Religioni, & Ecclesiæ plurimū detulit, primum omnium Imperiali diademate vsum, margari-

tisq;, & gemmis superbius ornatum, vt ait Georgius Gedrenus in historiarum compendio, indeq; in omnes Christianos Principes hanc coronandi consuetudinẽ descendisse. Nam à Clodoueo qui à Beato Remigio inauguratus, pie regnandi sumpsit auspicia, pie etiam institutũ est, vt eius imitatione cęteri Reges Gallorum sacris initiarentur à Pontificibus, antequã Regni administrationem susciperent; vt Aimoinius lib. 3. cap. 61. & lib. 5. cap. 36. 39. & 49. demonstrauit. Sic Germanorũ Reges à Pontificibus, toto spectante populo coronari voluerunt, vt Vuitichindus lib. 2. Othonis vnctionem describens narrauit his verbis. *Dum ea geruntur à Ducibus ac cætero Magistratu, Pontifex Maximus cum vniuerso Sacerdotali ordine, & omni plebe, infra in basilica præstolabatur processionem noui Regis. Quo procedente Pontifex obuius læua sua dexteram tangit Regis, suaq; dextera lituum gestans, linea indutus stola planetaque infulatus, progressusq; in medium vsque phani subsistit: & reuersus ad populum qui circunstabat; nam erant deambulatoria infra supraque in illa Basilica in rotundum facta, quo ab omni populo cerni posset. En, inquit, adduco vobis à Deo electum, & à Domino rerum Henrico olim designatum, nunc vero à cunctis Principibus Regem factum Othonem, si vobis ista electio placeat, dextris in cœlum leuatis significate. Ad hæc omnis populus dextra in excelsum leuans, cum clamore valido imprecati sunt prospera nouo duci. Proinde procedit Pontifex cum Rege tunica stricta*

more

more francorum pene altare: Super quod insignia regalia posita erant, gladius cum balthco chlamis cum armillis, baculus cum sceptro, & diademate. Eo quippe tempore erat Summus Pontifex nomine Hildibertus Frãcus genere, Monachus professione, nutritus, vel doctus in Vuldo monasterio, & ad id honoris merito progrediens, vt pater eiusdem loci constitueretur, deinde Summi Pontificatus Moguntiacæ Sedis fastigium promeruisset. Ipse autem accedens ad altare, & sumpto inde gladio, cum baltheo conuersus ad Regem ait. Accipe hunc gladium quo eijcias omnes Christi aduersarios barbaros, & malos Christianos authoritate Diuina tibi tradita omni potestate totius Imperij Francorum, ad firmissimam pacem omninm Christianorum. Deinde sumptis Armillis ac chlamyde induit eum. His cor nibus humitenus dimissis, inquit, monearis quo zelo fidei ferueas, & in pace tuenda perducere vsq; in finem debere. Exinde sumpto sceptro baculoq;. His signis, inquit, monitus paterna castigatione subiectos corripias, primum quæ Dei ministris, viduis, ac pupillis, manum misericordiæ porrigas nunquamque de capite tuo oleum miserationis deficiat, vt in præsenti, & in futuro sempiterno præmio coroneris. Perfusus itaque oleo sancto, & coronatus diademate aureo ab ipsis Pontificibus Hildiberto, & Vuichfride, ac omni legitima consecratione completa, ab eisdem Pontificibus ducitur ad solium ad quod per cocleas ascendebatur, et erat inter duas marmoreas miræ pulchritudinis columnas constructum, vnde ipse omnes videre, et ab om-

nibus ipse videri posset. Hoc ille.

Sed in hunc coronandi ritum, omnes Christianos Principes mutua animorum cõspiratione conuenisse, docte Renatus Choppinus lib. 3. de Domanio Franciæ, c 8. demõstrauit. A quo cum multa huius argumenti exempla peti possint, ea solum adducam quæ ab eo prætermissa cum sint, plurimum tamen hãc disputationem illustrant. Gregorius itaq; vij. cum Henric. iiij. Imperio abrogasset, & Rudolphum Ducẽ Burgundiæ in Imperatorem elegisset, vt hoc factum illustri argumento demonstraret, coronam auream nouo Regi transmisit, cui hoc carmen erat inscriptum.

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolpho.

De qua re Hermoldus in chronico lib. 1. c. 28. ita ait. *Videntes Cardinales suggerunt Apostolico, vt abrogato Henrico transferat regnum ad alium virum, dicentes, indignum esse, vt talis regnet, qui de publicis conuictus est facinoribus. Itaque designatus est Dux Sueuorum Rudolphus quod fuerit vir bonus, amator pacis, et circa cultum sacerdotij, et ecclesiarum optime affectus. Cui Dominus Papa auream transmisit coronam hoc vers. intitulatam.*

Petra dedit Romam petro, tibi Papa coronam.

Sed Radiuicus lib. 1. c. 10. & lib. 2. c. 30. satis diffuse grauem velitationem inter Pontificem, & Imperatorem commemorat, de coronandi iure, cum Pontifex acriter instaret coronam Imperialem à Sacerdotibus dari, & vna cũ ea Im-

perij

perij iura conferri: è contra negaret factum Imperator, suæque virtuti, & suorum ascriberet. Quo factum est, vt tota fuerit vrbe tumultuatum, cum picturam in porticu B. Petri delere, & hæc carmina abradere curasset Augustus.

Rex venit ante fores, iurās prius vrbis honores.
Post homo fit Papæ, sumit quo dante coronam.

Sed id diu frustra tentatum fuit, licet Imperatores diutina inuestiendi licentia, & iniuria elati, quasi iure, & æquo niterentur aduersus Pontifices Maximos: in certum an metu, vel inuidia. Certum illud quidem, maximo cum labore confectum, vt orientis Imperij dominatus ad Germanorum Reges transferretur. Quod vix confici posset, nisi authoritate Pontificum omnia Imperij iura dilapsis deterioribus ad legitimos Principes deuenissent. Nam post Carolum Magnum, qui Egnihardi, & aliorum historicorum consensione, Romanorum Rex, & Augustus à Leone iij. electus, & coronatus fuit; Lodoicus ad imperij dignitatem sublatus. vt ait Marianus Scotus in chronico anni 817. & in Imperatorē ab Stephano Papa inunctus, tandiu Augustales honores obtinuit, quandiu luxuriæ sęuitiæque criminibus compertus non fuit. Cum primum vero ob crimina perpetrata excōmunicationis sententiam à Gregorio iiij. inflictam subijt, Imperatoria dignitate priuatus, & carceri apud Sanctum Medardum inclusus, vix ad imperij habenas restitui potuit; nisi prius reconciliatione percepta, iterum baltheo imperiali, & dia-

demate ornaretur: vt Robertus Gaguinus libro 4. est author Lodouicus præterea Lotharij filius à Sergio Papa coronatus, vt ait Ado in Chronicis anni 850. & ab omnibus Augustus salutatus, ius legitimum suscepit imperij. Carolus nepos Lotharij, cum Regnum Austriacum vi, & dolo occupasset, à Legatis Sedis Apostolicæ excommunicatus, à Regno eiectus fuit; testè Gaguino lib. 5. Ioan. 8. Carolum Caluum, vocatum in Italiam coronauit, & Lodouicum Caroli filium contra Lambertum aduocauit & corona imperij imposita Augustũ instituit. Adrianus iij. de imperij successoribus decreto sanciuit, quisnam post Carolum crassum imperio succederet. Formosus Papa Arnulphum in Vrbem induxit, eumq; imperatorem instituit, vt ait Sigonius in libris de Regno Italiæ. Maguntinus Archiepiscopus Socios hortabatur, vt est apud Hermoldum lib. 1. cap. 32. vt Henricum v. Regno deturbarent. Cuius verbis excitati, Regem aggressi sunt eiq; coronã de capite abruperunt. Quamobrem merito, Beatus Ambrosius epistola 33. lib. 5. ex veteri iure, donata à sacerdotibus imperia, non vsurpata testatur cum varia Regna ex sacerdotali auctoritate dependeãt. Vnde recte Adrianus à Græcis ad nos transtulit imperium, Zacharias Anno 751. Pipino Francorum Regnum adiudicauit, eumq; à Sacraméto fidelitatis, quod Helderico promiserat, absoluit, vt ait, Frisingensis lib. 5 c. 33. vt illi auspicato hanc gubernãdi Prouinciam demandaret.

Absol-

Absoluendi vero à iuramento fidelitatis, & trásferendi regna authoritatem habuisse Pótifices, Radeuicus est author, lib. 5. c. 21. 22. 23. & c. 28. & c. 31. & 32. vbi totam hanc disputationem diffuse persequitur: cum Ludouicus Imperator à Ioanne viij. Pontifice fuerit ab illo Sacramento fidelitatis absolutus, quod pro vita cóseruanda Adalgyso tyranno promiserat, vt idem Radeuicus lib. 6. cap. 4. & Reghino anno 821. testantur. Qua de re vix impudentiæ notam aufugit, Hermannus Comes Nuenarius (libro de Sedibus veterum Francorum) cum Regni originem, non ad Romanum Pontificem reuocauerit, sed virtuti Germanorum ascripserit. Nunquam enim Germani hoc sibi ius arrogare potuissent, nunquã illud propria authoritate vendicare, nisi prius Sacrosanctæ Ecclesiæ authoritas accessisset. A qua non solum Germani, apud quos præsidij loco est sub Imperij iure censeri, sed etiam Græci Imperatores, regna Patriarcharum authoritate susceperunt. Isaacius Connenus, Patriarchæ authoritate, ad habenas Imperij tractandas admotus est. Quem sępe nimium in gubernando procacem, denunciatione periculi perterrebat Pótifex, vt ait Zonaras Tom. 3. affirmans, *Quemadmodum illi contulisset Imperium, sic quoque erepturum*. Arsenius etiam Patriarcha Michaeli Palęologo recte de Pontificis Romani primatu sentienti, ad tempus decreuit imperium. Quod cum ob scelera eripere tentasset, veritus Palęologus authoritatem Pontifi-

cis,

cis, eum multis calumnijs excogitatis, e gradu, & dignitate deiecit. Sed vt alia prosequamur, Martinus iiij. Petrum Aragoniæ Regem regno abdicauit. Innocentius iiij. Federicum ij. Imperio deiecit, & in Regno Portugaliæ Regem idoneum constituit, vt maiori cum authoritate præsideret. Quibus exemplis alijsq; quam plurimis vetustioribus, quorum bona pars à Gregorio vij. lib. 8. regestri Epistola ad Hermannum Mimatensem Episcopum enumeratur, eorum os durissimum confringere possumus, qui Sacrosanctæ Ecclesiæ, derogare contendunt. Extat Sancti Gregorij, lib. 12. epistolarum, priuilegium Abbatis Sancti Menardi, vbi ad finem, Pontifex, Regibus grauissima iactura dignitatis, & Regni turpissima amissione interdixit, nequis quam maiorum Pontificum decreta violare audeat. Turpe profecto esset, de tali viro existimare, eum sibi temere hanc tantam arrogare potestatem, nisi eandem multorum seculorum consensione firmatam sciret. Quæ autoritas ex Apologia Symmachi Papæ, in Anastasium Imperatorem aperte deducitur. Cum libere audeat affirmare Pontifex, *Imperatores vti non posse suis priuilegijs, si Romani Episcopi monita cõtemnant.* Sic etiam Paschalis ij. Epistola ad Anselmum, *Iure priuandum esse Imperatorem patrimonio contendit, si matrem Ecclesiam polluat adulterio; vel si id quod nouimus sacerdotibus solis deberi, laica temeritas præsumat.* Nam ad Romanum Pontificem spectat, Regibus, pro peccato commisso

pœnas

pœnas imponere (vt ait Innocentius 3 lib. 2. cõstitutionum Decretalium, constitutione 2. & Psalmo pœnitentiæ 4.) Imperatores seuerissime castigare, cum regnum sacerdotio subiaceat, & Vnctio Regalis ob eam causam, iam non in capite, sed in humero fiat. Qua de re Beatus Petrus Damianus in sermone primo de dedicatione Ecclesię sic ait: *Quintum est inunctio Regis. Sublimis ista delibutio, quia sublimem efficit potestatem. Cum enim tantæ nobilitatis sanguis, uel genere, uel electione consecratur in Regem, religio cũ nobilitate totius regni uiribus conuocatur. Astat hinc primatũ, Metropolitanorũ, & Episcoporũ gloriosa societas; illinc Ducum, Comitum, Castellanorum non spernenda nobilitas. Procedit medius homo supra homines regnaturus, constipatus agmine personali. Ducitur denique ad aram excelsi Principis, principium regni sortiturus ab illo per quem Reges regnant.* Prius autem quam imperatorijs cultibus *uestiatur, requiritur super eo cleri uoluntas, & populi, & manu propria iurat libertatem Ecclesiarum.* Extunc *exuitur uestimentis suis, et oleo sanctificationis aspergitur ut typico rore perfusus, cælestis unguenti plenitudine glorietur. Induitur denique purpura, quod est Regiæ maiestatis insigne, gestans regni sceptrum in manibus ad regendum populum sanctum Dei. Ponitur et corona aurea super caput eius, expressa signo sanctitatis, gloria honoris, et ope fortitudinis. Præfertur et gladius in oculis eius, ut cognoscat, quia uindex est iræ Dei, in hoc ipsum constitutus. Tantis igitur ac talibus my-*

steriis

sterijs initiatus, reportatur ad palatium, à die illa et deinceps timendus, pariter et amandus. Felix autem si gladium regni cum gladio iungat sacerdotij, ut & gladius sacerdotis mitiget gladium Regis, & gladius Regis gladium acuat Sacerdotis. Isti sunt duo gladij, de quibus in Domini passione legitur: Ecce gladii duo hic: et respondetur à Domino, sufficit, tunc enim regnum prouehitur, sacerdotium dilatatur, honoratur utrunque, cùm Domino prætaxata fælici confederatione iunguntur.

CAP. XVI.

Episcopis suo iure conuenire, vt omnes homines eis capita submittant, & sacras manus osculentur.

SED vt iam ad angulos nostræ disputationis accedamus, ex his satis superq; patere poterit, olim Episcoporum pedibus oscula quandoque infixa fuisse; studij, humilitatis, miraculorum, vel pœnitentiæ causa. Hoc enim inter pœnitendum obseruatum fuisse, superioribus capitibus demonstrauimus. At vero suo iure illud solū sibi vendicare possunt, vt ipsis tam infimi quique, quam etiam Reges ac Principes

ca-

capita submittant, vel sacras osculentur manus. Quod ex varijs cònstitutionibus, & Patrum testimonijs confirmari potest. Valentinianus Imperator, cum de Episcopi cuiusdam electione ageretur, ita ad sacerdotes Dei verba habuit. *Talem in Pontificali constituite sede, cui, & nos, qui gubernamus Imperium, syncere capita submittamus, & eius monita dum tanquam homines deliquerimus, necessario veluti curantis medicamenta suscipiamus.* Idem prorsus obseruauit Constantinus magnus in Concilio Nicæno, qui ad Episcoporum conuentum accedens, vt ait Nicephorus lib.8.cap.16. submissiori, quam tanta amplitudo Imperatoris ferret, throno parato, non prius sibi considendum putauit, quā id ab Episcopis permitteretur; & tandem admonitus, reuerentia eis exhibita, consedit, & cum eo sacer ille chorus. Augustinus epist.147. ad Proculeianum Donatistam ita habet. *Homines quidem causas sæculares apud nos finire cupientes quando eis necessarij fuerimus, sic non sanctos, et Dei seruos appellant, vt negotia terræ suæ peragant, à quibus quotidie submisso capite salutamur, vt dissensiones hominum terminemus, qui capita nobis submittunt, vt eos concordes in terra faciamus.* Sanctus Clemens Papa, apud Burchardum li.1. cap.124. ita constituit. *Omnes Principes terræ, et cuncti homines Episcopis obedire, et capita sua submittere, eorumque auditores existere debent.* Felix, & Ioannes Papæ Episcopis caput subdere, & colla submittere Principes solitos esse, & non

gentium magistratus ad primum sessesum & locum admissos. Quod Saporem Persarum regem superioribus capitibus fecisse narrauimus, submissoq́· capite è sella regia surrexisse; vt S. Epiphanium domi ornatissimè exciperet. Fecit id quoque Simeon Bulgariæ rex, cum a Patriarcha Constantinopolitano benedictioné postularet, vt Zonaras, tom. 3. in vita Constantini Leonis filij, est auctor his verbis.

καὶ τῷ πατριάρχῃ κλίνας τὴν κεφαλὴν, ηὐλογήθη παρ' ἐκείνου. id est, *a Patriarcha submisso capite, faustam precationem accepit.* . Imperatori Mauritio S. Theodorus Sicceorũ Archimandrita benedictionem contulit. Eudoxa Augusta a Longis fratribus viris moribus & doctrina clarissimis, dum imperiali curru veheretur, capite innuens benedictioné depręcatur, id est, vt illi bono omine bene feliciterq; omnia & exorarent, & conferrent. Nam εὐλογεῖται non tam felicia & fausta diuino auxilio deprecari significat, quàm felicia & bona conferre: Etenim dum homines Deum benedicunt, illum laudant, illi verba offerũt, quæ Deũ ipsum fortunare & feliciorẽ reddere non possunt; Deus vero cũ nos benedicit, vel sacerdotes Dei nomine benedicunt, verba facto confirmant, & sua benedictione omnis generis copiam suppeditant. Hæc verò benedictio quã ab episcopis populi capiũt εὐχὴ siue εὐδοκία, dicitur; cum nihil aliud sit benedicere, quàm suprema numinis virtute, quæ omnibus omnia bona largitur, bene precari,

cari, bene velle, & illius potestate & inuocatione muniri. Quod Theodoritus in catena græca psalmorum, & Theodorus Hæracliensis ad finem psalmi 5. docuerunt his verbis. *Domine vt scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos: id est, benedictionis tuæ numine protexisti; nam εὐδοκία, siue bona voluntas Dei, eius benedictio est, iuxta illud psalmi; Benedixisti Domine terram tuam, id est, bene voluisti terræ, fructibus eam locupletasti, & vberiorem tua virtute reddidisti, & alibi: Benefac Domine in bona volũtate tua Sion, εὐδοκία id est, fortunare ciuitatem Sion, vberem & locupletẽ redde, tuæ benedictionis effectu; & Paulus ad Ephesios. 1. benedictionem spiritualem, qua pater nos benedixit in cælestibus in regnis, propositũ voluntatis suæ, idest, εὐδοκίαν, beneplacitum & benedictionem appellauit; in quo quidem beneplacito, ut ait Dauid exaltabitur cornu nostrum, cum beneplacitum sit Domino in populo suo, εὐδοκεῖν id est, benedicere & bene velle populo suo, ut mansuetos extollat, eosque omni gratia & benignitate fortunet. Hanc bonam uoluntatẽ siue εὐδοκίαν & benedictionem annuntiabant Angeli, dum Christus nasceretur, quia ideo Christus uenerat in hunc mundum, ut pacem & benedictionem adferret, ut populos sua benedictione & gratiarum ubertate locupletaret.*

S. Isidorus libro 1. de officijs capit. 17, ex antiqua veteris legis consuetudine, sub sacramento trinæ inuocationis, à nostris sacerdotibus benedictionis formã acceptã fuisse testatur,

qua precatur Episcopus super populum, vt recte & pie viuendo Domino placeant, vt per spiritum eius secundum diuitias gloriæ suæ in interiori homine muniantur, vt totius Trinitatis virtute in fide & charitate permaneant: vt aduocatus Spiritus sanctus libens à Patre descendat, & in mundatis mentibus & benedictis corporibus conquiescat. Quod S. Augustinus tom. 2. epist. 90. affirmauit his verbis; *Contra dicitur etiam istorum contentione benedictionibus nostris, vt in cassum super populum dicere videamur, quicquid eis à Domino præcamur, vt recte ac pie viuendo illi placeant: & illa quæ pro fidelibus præcatur Apostolus dicens. Flecto genua mea ad patrem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cælo, & in terra nominatur, vt det vobis secundum diuitias gloriæ suæ virtute corroborari per spiritum eius. Si ergo voluerimus benedicendo super populum dicere, da illis Domine virtutem corroborari per spirirum tuum: istorum nobis disputatio contradicit.* & tom. 2. epist. 19. ad Paulinum. *Antistites dum populo benedicunt, aduocati populorum sunt, quia eos misericordissimæ offerunt potestati.*

Hanc vero benedictionem græci sæpe ἐπίκλυσιν, idest, inuocationem nominant, quæ sine crucis signo non præmitebatur; vt Chrysostomus in 1. ad Timot. 4. & homil. 55 in Matthæum, & homil. quod Christus sit Deus, & August. lib. 2. de peccatum meritis & remiss. cap. 26. &

26. & ſermone 181. & tract. in Ioannem 118. Cyrillus Hieroſol. Cate. 13. alijque auctores ſexcentis in locis docuerunt.

Præterea epiſcopi digitorum quadam diſpoſitione ac geſtu compoſiti, non ſolum ſe verba facere velle ad populum ſignificabant, ſed etiã eidem benedictionem dare. Nam pollice, medico, & auriculari depreſis, ac duobus indice & medio erectis, ſilentium indicebant; & eodem corporis geſtu benedictionem dabant. Sic Apoſtolus Paulus cum audientiam ſibi fieri voluiſſet, manu ad plebem annuit: quo ſigno Acto. 21. fuit ſilentium conſequutus. κατέσεισε τῇ χειρὶ τῷ λαῷ πολλῆς δὲ σιγῆς γενομένης προσεφώνει, ideſt, *manu annuit populo, & magno ſilentio facto, allocutus eſt*. ſic Alexander Act. 19. κατασείσας τὴν χεῖρα, ideſt, *manu ſilentium poſtulauit*, vt populo redderet rationem. Fulgentius placiades. *Itaque compoſitus in dicendi modum, erectis in iotam duobus digitis, tertium pollice comprimens, ita verba exorſus eſt.* Quam etiã in dicendo conſuetudinem Victorinus in commentarijs ad Herennium, & Apuleius in Aſino retulerunt.

Ergo epiſcopi eo geſtu compoſiti, in eminẽtiori loco ſedentes, vel orationem habebant ad populum, vel eidem benedictionem præmittebant; vt copioſe Nicolaus epiſcopus Neapoleos diſſeruit; cuius verba ex Nomimo græco manuſcripto Matthæi Blaſtaris, huc latine trãſtuli, eius vero diſputationis titulus hic eſt.

De nomine Iesu quod in Epi corpore exprimitur & imagine quadā manu formatur, cū ipse populo benedicat, & duabus manibus super populū fausta oratione depræcetur. Superius dictū est Episcopū esse theoforum, idest, virum diuinum, & super terram in throno Dei cōsedisse, quod plane manifestū est, cum humana atque diuina munia, Christi auctoritate functus gerat; decuit igitur illum diuino Iesu Christi nomine muniri, & eiusdem viuam & expressam imaginem deferre. Huius verò rei audi demonstrationem quam sapientissimus vir Nicolaus Episcopus Neapoleos, disseruit his verbis. Secundus digitus dextræ manus, & tertius secundo iunctus, recti protenduntur; licet tertius leniter paululum in medio flectatur: quę manus dispositio efficaciter denotat, & quasi imagine quadam exprimit, nomen Iesu. Etenim secundus digitus dum rectus extenditur. I. literam denotat, tertius paululum inflexus elementum. C. describit, quæ literę mutuo connexæ. I C. Iesum significant. Præterea pollex quarto iunctus, & ei paululum oblico atque transuerso superimpositus, literam X. format, quintus tandem conuexus. C. figurat. Ergo si primus residens super quartum, elementū X. exprimit, & quintus paululum flexus. C manifestum erit tribus digitis. X C. figurari, & in episcopi manu nomen Iesu Christi describi: vt quemadmodum ille Apostolis gratiam & benedictionem contulit, sic & episcopus benedictionem nomine Christi munitus infundat; & sicut ille in cęlum subuectus, vt S. Germanus Constantinopolitanus,

tanus, est auctor, benedixit discipulis duabus suis sanctissimis manibus, vt testatur sacrosanctũ Euãgelium Lucæ, & eleuatis manibus benedixit eis, sic & episcopus vel primas benedicit populũ duabus manibus, dextra scilicet & leua, Christi Domini & magni sacerdotis typum gerens, qui hoc modo discipulis benedictionem conferebat. Hæc in Nomimo, cuius libri copiam fecit, Dionysius Stongilus Archiepiscopus Ephesinus.

Sed hic quidẽ manuũ situs in benedicendo populum, hodie a græcis omnibus ita disponitur, quemadmodũ etiã ex veteribus patruũ picturis adumbratur; apud latinos tamen tota extẽsa manu benedictio tribuitur, fortasse ex scripturæ loco: *aperis manum tuã & imples omne animal benedictione*. Nunquã tamen fuit apud nostros auditum, vt quisquam crucem sinistra manu formaret; quod ex Iustino vetustissimo ác sanctissimo auctore demonstrari potest; cũ de orandi modo *quæst*. 118. ageret his verbis. *Nostrorum quęque honorabilissima ad Dei honorem seponimus, & est hominum opinione solis ortus honorabilior quam aliæ partes mundi, propterea tempore precum illuc spectamus: quemadmodum etiam dextera manu in nomine Christi consignamus eos qui hoc signo egent, quia honorabilior existimatur quam sinistra; tametsi situ non natura, ab ea differat*. hæc Iustinus. Locus verò vbi olim Episcopi populũ alloquebantur, eiq; benedicebant, salutatoriũ, siue vt ait Glossariũ vetustissimũ, ἀσπαστικόν, dicebatur, quia ex

eminentiori tribunali, vt vniuersæ plebis pro honoris dignitate conspicui fierent, populum salutabant, id est, salutem ac benedictionẽ præcabantur. Salutare enim plerunque benedicere est, in Concil. 2. Hispalensi can. 7. Paulus diaconus lib. 13. historiæ Miscellæ de salutatorio hæc narrat. *Cum Theodosius ad sacra limina peruenisset, in sanctam quidem basilicam non præsumpsit intrare, sed veniens ad Antistitem, & inueniens eum in salutatorio residentem, supplicabat vt eius vincula resolueret*. Arbitror Vranium in vita S. Paulini Episcopi Nolani, quæ extat apud Surium tom. 3. de hoc loco sensisse, dum ait. *Sabbato autem, secunda hora diei lætus ad Ecclesiam processit, & ascenso tribunali ex more populum salutauit, resalutatusque a populo orationem dedit, & collecta oratione spiritũ exalauit.* Prudentius hymno 11. quem de Hippolito cecinit, pulpitum, vt loquitur S. Cyprianus lib. 1. epist. 34. ex quo oratio habebatur ad populum, tribunal appellauit.

Fronte sub aduersa, gradibus sublime tribunal
Tollitur, Antistes prædicat vnde Deum.

Sed vt obiter moneam olim presbyteri præcandi benedic:ndiq; forma vti poterant per agros & domos priuatas, vt ait Burchardus lib. 2. cap. 8. si fortasse sacra celebrarent: vt de Hilarione Abbate refert Aimonius lib. 2. cap. 10. publicè tamen vel in maiori totius populi frequentia, vel Episcopo præsente, non poterant. Quod plane Damasus in decretis omnib. presbyteris

sbyteris prohibuit, præsertim si coram Episcopo sacris operentur: S. Leo Papa, & Gelasius idem suis decretis confirmarunt, de qua re Micrologus cap. 21. & Amalarius lib. 3. cap. 56. & 57. de ecclesiasticis officijs.

Cæterũ in omnib⁹ ecclesijs in vsu fuisse librũ benedictionalẽ, qui multas ad populũ benedictiones pro tẽporũ varietate cõtinebat, ex ordine Romano de officio missæ, aperte cõstat. Dari vero benedictionem episcopalem antequam populus eucharistiæ sacramentum acciperet, Concil. 4. Tolet. Can. 17. constituit, & idem ordo Romanus confirmauit, his verbis. *Statim episcopo dicente per omnia sæcula sæculorũ, Diaconus accipiat benedictionalem librum & cõuersus ad populum dicat, humiliate vos ad benedictionem, & clero respondente, Deo gratias, porrigat episcopo librum; expleta benedictione veniens presbyter accipiat pacem ab episcopo*. Huius libri fragmentum non exiguum manuscriptum, vt Gothorum tempore in ecclesijs Hispaniæ in vsu erat, vidi multis in partibus laceratum, in ecclesia Segobricensi vbi ego canonicum egi; sed quia nondum veteres illas in benedicendo formas animaduerteram, tamquã nullius momenti & vsus imprudens neglexi.

Quare vt è diuerticulo redeam, cum tanta sit sacerdotum dignitas, vt Imperatores & Reges illis capita sua sponte submittant, merito inter nostros & veteris legis sacerdotes latissimum est discrimen, cũ illi (teste Philone li. 3.

devita

de vita Moysi, & libro de profugis) Regibus Israel parerent, è contra nostri omni temporali potestati præscribant. Quod planè ex Ambrosio epistola 28. lib. 5. aperte constat, Theodosium publicam pænitentiam egisse, depositaq; purpura omniq; regio ornatu, in pauimẽto iacuisse; & extra cancellos cum populo, ex episcopali decreto, expectare compulsum. Innocentius. I. Romanus pontifex, vt ex eius epistola minarum & terroris plena conspicitur apud Nicephorum, lib. 13. cap. 34. Archadium Imperatorem à sacra communione submouit. Fabianus Antistes Romanus, vt ait Nicephorus lib. 5. cap. 25. Philippum Imperatorem ad Christi fidem accedentem, Anno 247. primũ pænitentium numero aggregauit, deinde in conuentum fidelium introduxit. Præterea Maximus Imperator excommunicatus est ab Ambrosio, cũ Gratianũ ab imperio expulisset, vt ait Sigebertus Anno 390. Anastasius Imperator à Symmacho excõmunicatus est, vt ex Apologiá eiusdem Pontificis, quę vnà cũ Chromatio circumfertur, aperte constat.

Nicolaus primus Lotharium & Michaelem Imperatores, christianorũ cõmunione priuauit, vt ait Phrisingensis lib. 6. cap. 3. tantamq; eo tẽpore ecclesia auctoritatẽ obtinuit, vt etiá de regibus iudicaret. Hinc Greg. VII. regem Henrricum excommunicauit, anno 1066. Rodulphũ substituit. Basilius Macedonius, à Photio patriarcha, Leo Philosophus Imperator, à

Nicolao,

Nicolao, Ioannes, Zismica, à Polyeto excõmunicati, vt ait Zonaras Ecclesiæ monitis paruerũt. Nec desunt alia religionis & probitatis exẽpla, Nam Sueno Rex Datiæ, vt ait Saxo Historicus lib. 2. cum multos in templo Trinitatis, missis primum sicarijs, interficere imperasset, ab eius loci episcopo nõ solũ sacris summotus, sed etiã aculeo, siue cõto pastorali, pectori Regis infixo, aditu tẽpli prohibetur; donec Rex sordida indutus veste, nudis pedibus, terrã suppliciter osculatus, misericordiã exoraret. Sanctus Methodius, fugiens Suatocopij filium Regẽ Morauię, eũ extra ecclesiã fecit, sacris regnoq; interdixit. *Quamobrem & regnum in eo extinctũ est, & eius imperium* (vt ait Æneas Syluius in historia Bohemiæ, cap. 13.) *à Polonis & Hungaris direptũ.* Sed in tabulis capituli Valentini, quæ ibi magna diligentia asseruantur, Martini regis Aragonũ, publicã pænitentiam me legisse memini. Qui cũ immunitatẽ templi violasset, ab Vgone cognomẽto Bagensi, sanctissimo episcopo Valẽtino, diris deuotus est: à quo tametsi Rex veniã deprecaretur, numquã tñ eã Episcopus dedit donec ille pænitẽtiũ more satisfecerit; & lugubri habitu Episcopi animũ cõmotum inflexerit.

Illud tandẽ demonstrandum est, venerationis causa, oscula manibus episcoporum fuisse impressa. Quem ritum Paulinus, in vita Ambrosij, his verbis retulit: *Ambrosius, cũ videret sacerdotibus a domestica matre vel sorore, manus exosculari, ipse ludens offerebat dextram dicẽs, &*

sibi

sibi ab eis fieri oportere, si quidem episcopum se futurum esse memoraret. Loquebatur enim in illo spiritus sanctus, qui illum ad sacerdotium nutriebat. Et paulo post: *Igitur post annos aliquot ordinationis suæ ad vrbem Romam, hoc est ad proprium solum perrexit, ibique sanctam puellam, de qua supra memorauimus, cui manum offerre solitus erat, in domo propria cum germana, sicuti reliquerat inuenit, iam matre defuncta. Atq; cum illa dexteram illius oscularetur, subridens, ait: ecce, vt dicebam tibi, sacerdotis manum oscularis.* Ad hæc Gainas immanissimus scytha, qui ex gregario milite, breui dux Romanorum factus, equestribus pedestribusq́; præfuit copijs; Chrysostomum, quem Archadius oratorē miserat, veneratus est. Cui longius, honoris ergo obuiam progressus, eius dextram primum oculis, deinde ori admouit: tum etiam (vt apud Eusebium scholasticū Troili discipulū legimus) liberos suos adductos, sacris Chrysostomi genibus applicuit. Sed præter hæc exempla, idē apertissimo testimonio confirmat Ambrosius, libro de dignitate sacerdotum, cap. 2. *Honor,*
96. dist. c. 10. *ait, fratres, & sublimitas episcopalis, nullis potest comparationibus adæquari. Si regum fulgoribus compares, & principum diademati, longe erit inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares. Quippe cum videas Regum colla, & Principum submitti genibus sacerdotum, & osculatis eorum dextris, eorum orationibus credant se communiri.* Chrysostomus homil. in di-

ctum

ctum Pauli; *ſalutate priſcam & Aquilam*, vbi multa de honorandis ſacerdotibus docuit, *hypocritarum*, ait, *opus eſt publicè, & omnibus videntibus manus ſacerdotum oſculari, genua tangere, ſupplicare vt pro ſe orent, baptizandos ad illorum ianuas deducere, clam vero tantorum bonorũ auctoribus detrahere, & illos probris aſpergere.* Sidonius Apollinaris. li. 8. ad Lampridiũ.

Perge ad limina mox epiſcoporum
Sancti & Gallicini manu oſculata,
Tecti poſce breuis vacationem.

Qua de te merito in Chriſti eccleſia hæc cõſuetudo ſeruatur, vt diaconus inter miſſarum ſolemnia, manus epiſcopo exoſculetur, vt ait Innocentius Tertius lib. 2. miſteriorum miſſæ cap. 30. Quod planè maxime rationi fuit congruum, vt eas corporis partes veneremur, vnde vberrimi ſpiritus ſancti fontes effluxerunt: cum ex manuum impoſitione, quam Græci χειροτονίαν, appellant, initientur, & conſecrentur homines, vt idonei ad ſacrificandum, & ad myſteria ſacra apti reddantur. vnde Paulus, tãetſi non ab hominibus, neque per homines ſe aſcitum & vocatum ad euangelij prędicationẽ referat, tamen ab Apoſtolis, Actorum 13. initiatus, & ordinatus eſt, vt cum authoritate, teſte Theophilacto, & poteſtate prędicaret.

CAP.

Imperatores tam Græcos, quam Latinos, Oscula solius Pontificis pedibus impreßisse.

Cap. XVII.

Vamobrem cum venerationis causa, omnes osculis in episcoporum manibus adhærerēt, merito vt Romanũ Pontificem ab alijs omnibus potestate distinguerent, Cōstantinopolitani Imperatores, qui olim fidem religionemq́; summa animi pietate seruarunt, vnã pedum adorationem, indicem pontificię dignitatis & obediētiæ, detulerunt. Qua nihil aliud docere velle videbantur, nisi omnes alios episcopos cum Romanis Pontificibus comparatos, multis partibus inferiores extitisse. Qui cultus, tantum abest, quod reliquis primatibus, nisi cum pænitentium more venia postulabatur, fuerit delatus: vt etiã Constantinopolitani Patriarchæ, qui alterum dignitatis gradum in Ecclesia tenebant, longe post habiti, ad pedes Imperatorum sedere, eisq́; demissè ministrare fuerint coacti. Quod sanè cum ęgre tulisset Romanus Pontifex, vt ex rescripto Innocent. III. dę maior. & obedient. constat, eam consuetudinē multo-

multorum Patrũ suffragijs,&Regum omnium vsu & exemplo infringendam esse demonstrauit. Nec dubium est, omnes Imperatores eãdem reuerẽtiam, summis exhibuisse sacerdotibus, nisi impostorum iniuria, aut violatę fuissent historię, aut Gręci, qui veteres in nos simultates exercent, caliginem veritati reticendo offudissent, aut aliud dicendo rem compertissimam obscurassent. Quod satis liquido constat ex historia Turcogræcię Crucij, tota fraude mẽdacijsq; cõposita, vbi de manica põtificis osculãda falso tragiceq; nimium debacchatur. Nec mirum cum hoc vitium nimis familiare sit gręcis auctoribus, si S. Gregorio credimus lib. 6. epist. 31. ad Euiogium Alexandrinum, qui ob hanc causam Sozomeni historiam, mendacij nomine suspectam inuisamq; habuit, quia in ea multa contra Romanam Ecclesiam, vt illud Theodosij Mompstuæ: & contra patres, nempe S. Epiphanium Antropomorphitarum errorẽ secutum fuisse mentita & falsa, plenaque erroris sint. Ioannes Zonaras licet breuiter & eleganter omnium ferè temporum seriem explicuerit, pleraque tamen animi & voluntatis contentione disseruit aduersus Romanam Ecclesiam, à qua non verbis tantum, sed re & sententia discrepat. Enimverò vt alia omittam alibi à me enarrata, dum Tom. 3. Gregorium Romanum obiurgat, quod in Imperij, trãslatione ab Imperatore gręco defecerit, falso & communi omniũ suorũ dolore conqueritur.

Vterq;

Vterq; Nicephorus & Niceta & alij eius generis scriptores, cum ab ecclesia Romana longe dissentiant, semper illam contumeliosis verbis excipiunt, nos tamquam prædones incusant, & Pontificis Romani auctoritatem, quasi scopulosum & sibi infestum locum declinant. His igitur explosis auctoribus plurimum nobis infensis, operæ precium erit aliorum, hoc est, nostrorum auctoritate conficere, hunc adorandi cultum ab omnibus tam Græcis quam Latinis Imperatoribus, Romano Pontifici delatum fuisse.

Breuiariũ Pij V.

Primum igitur, vt a vetustioribus ordiamur, Iustinus senior catholicę veritatis fautor & propugnator, anno Domini 523. S. Ioannem Pontificem a Theodorico Rege missum, nõ solum amplissimis excepit honoribus, sed etiam illius pedes venerationis causa, vt in eius vita legimus exosculatus est. *Quod fuit in causa quamobrem Theodoricus malitia ductus, vt ait Paulus Diaconus lib. 17. illum simul cum socijs carceris afflictione petemerit*. Ab hoc tamen Ioanne coronatum fuisse Iustinum, refert Aimoinius li. 2. de gestis Francorum cap. 1. & Pontificale Romanum his verbis. *Iustinus Imperator gaudio repletus est, quod meruerit temporibus suis B. Petri Apostoli successorem videre in regno suo, de cuius manibus cum gloria coronatus est.*

Ad hæc Iustinianus filius Constantini Cæsaris, Constantinum Pontificem Romanum ad se venire hortatum, honorificè vt tanta Ponti-

ficis

ficis dignitas postulabat, atq; per humane suscepit, ac humi decumbens adorauit & coluit: de quo P. Diaconus lib. 6. de gestis Longobardorum cap. 10. *Hic Constantinum Papam ad se venire iussum, honorifice suscepit: quem postratus in terra intercedere pro suis peccatis rogans, cuncta Ecclesiæ condonauit priuilegia*. Beda in libro de sex ætatibus anno ab orbe condito 4665. narrat, a Iustiniano II. iam in Imperiũ iterum restituto, Constantinum Papam honorifice susceptum fuisse, *ita vt eum die Dominica*, sic enim loquitur, *missas sibi facere iubens, communionem de eius manu susceperit, ac prostratus in terra pro suis peccatis intercedere rogans, cuncta Ecclesiæ priuilegia renouarit*. Martinus Polonus hæc de Iustiniano retulit: *Constantinum Papam natione Syrum Iustinianus Imperator ad se venire Constantinopolim fecit, ac solemniter ipsum recipiens, & vultum in terram proiciens, vt pro suis peccatis Dominum exoraret, postulauit.* Cuspinianus nostrę disputationis aduersarius, à quo rei gestæ narratio quam susceperat, vel ab inuito veras voces elicuit, totum hoc factũ diffuse narrauit his verbis. *Constantinus Pontifex à Iustiniano accersitus, Constantinopolim veniens, exquisitissimis honoribus à Tiberio filio exceptus est, & mox in Nicomediam ad Iustinianum deductus, qui venerabundus sese ad Iustiniani pedes demisit*. Blondus lib. 10. Deca. 1. Platina, & Sigonius, eisdẽ ferè verbis hæc omnia retulerunt: *Postratus humi Imperator pro suis*

peccatis intercedere rogans, Pontificis pedes exosculatur, & Romanæ ecclesiæ priuilegia renouat. Augustinus Eugubinus de donatione Constantini lib. 2. num. 66. ex veteribus & manuscriptis auctoribus, quos ipse in amplissima Vaticana Bibliotheca relegerat, collegit Iustinianum cum regno in capite, ad Constantini Papæ pedes osculãdos accessisse. Sic enim habet: *Ingrediente Pontifice Romano Constantino natione Syro Constantinopolim, Iustinianus Augustus christianissimus, cum Regno in capite sese postrauit; & pedes osculans pontificis, deinde in amplexum mutuum corruerunt.*

In oratione de obitu Theodosii.

Hoc tamen factum nulla ratione imperatoris expectatione indignum, aut ab Imperij dignitate & amplitudine alienum fuit. Nam Constantinus magnus B. memoriæ, vt ait Ambrosius, huius rei exemplum reliquit, illudq; omnibus ad imitandum exposuit. Ipse enim primus non solum Syluestrum Pontificia dignitate amplissimum, veneratus est; sed etiã Ecclesiam Romanam magnificentissimis decretis honestauit, auxit, nobilitauit, vt opibus firmam, gloria insignem, copijs locupletem redderet. Nam tantus Syluestro Pontifici ab Imperatore honor est habitus, vt nullum amoris, nullum studij, nullum pietatis officium defuerit, quod pium & debitum Ecclesiastico muneri videretur. Etenim ob reuerentiam B. Petri, equum in quem sublatus erat Pontifex, freno egit, stratoris officium exhibuit, sacratissimo

ſimo vertici coronam impoſuit, vt apex pontificiæ dignitatis appareret inſignior.

Quæ omnia in falſi ſuſpicione ponenda nõ ſunt, vt ſomniant multi, quibus ſi aliquid perſuadere contendas, oportet ſane vt ſolẽ, quod aiunt, præ manibus geſtes, nec aliter poſſunt ab errore dimoueri. Etenim in donationis Cõſtantini priuilegio, magnæ apud græcos omnes auctoritatis, huius rei aperta & breuis narratio explicatur; de qua meminit Hadrianus I. in epiſtola ad Conſtantinum, & Irenem, quę Actione 2. ſeptimæ Synodi habetur; & Theodorus Balſamon Patriarcha Antiochenus, in Nomocanone Photij tit. 8. cap. 1. his verbis: *Nos autem*, ait Conſtantinus, *tenentes frenum equi S. Sylueſtri, propter venerationem, & reuerentiam ſancti Petri, ſtratoris officio functi ſumus.* Idem etiam teſtantur S. Leo. IX. in epiſtola aduerſus præſumptionem Michaelis Imperatoris, cap. 13. Anaſtaſius Bibliothecarius, Ado Vienenſis in commentario ætatis ſextæ, Anſelmus lib. 4. cap. 32. Deus dedit, Petrus Damianus in diſceptatione ſynodali inter regium aduocatum, & Romanæ Eccleſiæ defenſorem: Gotfredus Viterbienſis in Chronicis parte 6. cap. 2. & Gratianus id decreto diſt. 96. & alij ſexcenti auctores quos breuitatis cauſa prætermitto; vt durum profecto videatur in tanta annorum ſerie, omnes qui hanc cauſam defendunt, vt heretici conuiciantur, aberraſſe Pontifices, aut Chriſti ſacerdotes ſeniliter deliraſſe.

Sed hoc facto Constantini & exemplo permotus Pipinus francorum Rex, vt refert Martinus Polonus in Pontificum vitis lib. 4. & Anselmus Lucensis lib. 1. collectanearum, *Stephano Papæ ad trium milliarium spatium occurrit, & de equo descendens, & per frenum stratoris officium exercens, eum vsq; ad suum Palatium deduxit*. Iuo Garnotensis in Chronicis, hæc eadem vberius multo commemorat: *Cum Stephanus Pontifex proficisceretur ad excelentissimum Francorum Regem Pipinũ, aduersus Astulfum Regem Longobardorum auxilium postulans: audiens Rex eiusdem Beatissimi Pontificis aduentum, nimis festinanter in eius aduenit occursum, vna cum coniuge, & filijs, & primatibus, & ferè ad centum milliaria filium suum Carolum ei misit cum aliquibus optimatibus, ipse quoq; in palatio quod dicitur Ponticone, ferè ad trium milliarium spatium descendens de equo suo, cum magna humilitate terræ postratus, vna cum coniuge, & filijs, & optimatibus, eundem suscepit Pontificem. Cui & vice stratoris vsq; ad aliquantum locum iuxta eius sellam properauit, & cum gloria ad palatium duxit, & omnia quæ ab eo Pontifex petijt impetrauit*. Hæc Iuo, vt ait Augustinus Eugubinus ex Anastasio, licet in Iuonis operibus nuper impressis hæc non extent.

Hanc vero ab omnibus imperatoribus seruatam fuisse consuetudinem, & imposterum maiorum exemplo, transmissam posterioribus seculis Frederici exemplo constitit: qui

anno

anno Domini 1150. cum Hadriani III. ſtapedam tenere recuſaſſet, pontificis auctoritate, & omnium Cardinalium conſenſione, ab oſculo pacis excluſus eſt. Videbat namq; Pontifex illum ab antiqua receptaq; conſuetudine defeciſſe, qua omnes Imperatores & Reges, Petri ſucceſſori vt prediſſequi obſequuntur. *Quare vltro citroq; agitata diſputatione, cum hinc inde quisq; ſuas partes pro viribus tueretur, tandem*, vt ait Cardinalis ab Aragonia in compilatione regeſti Pontificum, *more maiorum, omnium ſuffragijs atq; ſententia impulſus eſt Fredericus, vt ſtapedam Pontificis teneret, eiq; ex equo deſcendenti, demiſſo atq; detecto capite famularetur*. Hermoldus Buzouienſis lib. 1. Chronicon cap. 81. hæc omnia ſatis diffuſa oratione proſequutus eſt, licet quæ de ſtapeda dextra vel ſiniſtra cõmemorat, puerilia potius & ridicula ſint, & in Romanæ Eccleſiæ odium conflata. *Veniente*, inquit, *Pontifice in caſtra, Rex feſtinus occurrit, et deſcendens de equo tenuit ſtrepam, duxitq; per manum eius in tentorium, & amplicitus ſanctiſſimis veſtigijs, fecit ea quæ iuſta ſunt*. Auguſt. Eugubinus loco citato ita ait: *Conſtantini exemplum cum Fredericus ob ſuperbiam imitari noluiſſet, pedemq; pontificis aſcendentis equum tenere, more maiorum renuiſſet; atq; ad oſculandum Hadrianum III. Pontificem acceſiſſet; non eſt admiſſus, ſed reiectus à Pontifice, verum à proceribus doctus Imperator, veſtigatis veterum monumentis, repertoq; eam antiquiſſimam eſſe conſuetudi-*

nem Imperatorum, tum iterum occurisset Pötifici, officium stratoris exhibuit. Ea de causa anno Domini 1369. Vrbanum V. Pontificem Carolus IIII. Imperator, & Ferrariæ Marchio pedites comitati sunt, & illius equum vsq; ad B. Petri templum humiliter deduxerunt. Vincelaus quoq; Caroli filius cum in Imperatorem inaugurararetur, tenens frenum equi Gregorij XI. illum comitatur, vt Bernardinus Corius parte 3. historiæ Mediolanēsis est auctor.

Sed vt ad institutum reuertamur, Pipinus qui pedester Stephano occurrerat, etiā pedes eius amplectitur & osculatur: vt narrat Franciscus Ioānettus in libro Pontificum cap. 90. Reginonis, Lupoldi, & aliorum auctoritate subnixus. Carolus vero re & nomine magnus, & inter omnes Francorum Reges, primus & princeps, Hadrianum Pontificem veneratus, eius pedes amplectitur; vt idem Ioannetus c. 93. & Paulus Æmilius lib. 2. historiarum Francorum affirmauit. *Præstolabatur regem Carolū Hadrianus cum sacro cætu, pro gradibus ædis S. Petri: ille vbi in congressum venit, prius Pontificis pedes osculo contigit, quam se illi complectendum daret.* Quod Platina, Iacobus Vuymphe, in Epitome rerum Germanicarum cap. 9. testantur, & Aimoinius lib. 4. de gestis Gallorū cap. 90. Martinus Polonus lib. 4. agens de Carolo. *Romā veniens Carolus de equo ad tria milliaria descendit, & pedes eundo per Vrbem omnes Ecclesiarum postes humiliter deosculatus fuit.*

Luit-

Luitprandus præterea Longobardorum Rex Leoni infensus, eius pedes osculatur, & Rachis Rex, Zachariæ pedes amplectitur; vt Sigonius est auctor, in libris de regno Italiæ pagin. 121. & 135. in exemplari Venetijs edito. Sic etiam Lodouicus Lotharij filius, anno 844. Sergium Papam veneratus, pedibus illius obuoluitur, teste Sigonio pag. 214. *Leonem III. anno 848. cum hymnis & canticis & laudibus ad Lateranense patriarchicum perduxerunt ciues, moremq; seruantes antiquum,* vt in Regesto vetustissimo Michaelis Thomasij Episcopi Ilerdẽsis legi, *omnes eius osculati sunt pedes*. Anno Christi 995. Ioannes XV. in Lateranensem Ecclesiam magno commitatu introducitur; in cuius vestibulo Crescentius, & omnes seditionis auctores, petita venia, pedes illi osculantur, vt ex Anastasio Bibliothecario, apud Vaticanum constat. *Stephanus Vngariæ Rex anno 1012. cum bello pro fide Christiana inito, victor euasisset; Astricum virum cum sanctitate conspicuum, Romam ad Pontificem mittendum censuit, vt à Benedicto VII. Apostolicam benedictionem imploraret. Cum vero legatus* (vt ait Antonius Bonfinius de rebus Hungaricis, Decadis 2. lib. 1.) *omnia non solum ex sententia sed præter spem & opinionem impetraßet: magno refectus gaudio in Pannoniam se recepit. Strigonio appropinquanti; Rex Stephanus cum singulari sacerdotum & Pontificum pompa, obuiam prodijt. Astricum pontificia munera deferentem, & coro-*

nam & crucem ostentantem, honorificentissimè Deo gratias agens excepit, Apostolica insignia præreuerenter accepta: quippe ad vnamquamq; Romani Pontificis mentionem, Stephanus expectante populo, inclinato capite se ingeniculabat, vt exemplo suo ad Romani Pontificis Apostoliciq; senatus obsequiũ & obseruantiam omnes hortaretur. Hæc ille.

S. Gregorius VII. qui maxime pontificiæ dignitati studuit, eamq; strenue defendit, cum multa Romani Pontificis priuilegia retulerit; inter illa hoc quoq; ordine nonum de pedum osculatione retulit, lib. 2. regesti folio 109. quod manu scriptum in Bibliotheca Vaticana seruatur.

Dictatus Papæ.

1 *Quod Romana Ecclesia à solo Deo sit fundata.*

2 *Quod solus Romanus Pontifex, iure dicatur Vniuersalis.*

3 *Quod ille solus possit deponere Episcopos, vel reconciliare.*

4 *Quod legatus eius, omnibus Episcopis præsit in cõcilio, etiam inferioris gradus, & aduersus eos sententiam depositionis dare possit.*

5 *Quod absentes Papa possit deponere.*

6 *Quod excommunicatus ab illo, inter cætera, nec in eadem domo debeat manere.*

7 *Quod illi soli licet pro temporis necessitate nouas leges condere, nouas plebes congregare, de Canonica Abbatiam facere, & è contra diuitem episcopatum*

scopatum diuidere, & inopes vnire.

8 *Quod solus possit vti Imperialibus insignis.*

9 *Quod solus Papæ pedes, omnes principes deosculentur.*

10 *Quod illius solius nomen in Ecclesiis recitetur.*

11 *Quod hoc vnicum est nomen in mundo.*

12 *Quod illi liceat Imperatores deponere.*

13 *Quod illi liceat de sede ad sedem, necessitate cogente, Episcopos transmutare.*

14 *Quod de omni Ecclesia, quemcumq; voluerit Clericum, valeat ordinare.*

15 *Quod ab illo ordinatus alijs Ecclesiæ præesse potest, sed non militare, & quod ab alio episcopo non debet superiorem gradum accipere.*

16 *Quod nulla synodus absq; præcepto eius, debeat generalis uocari.*

17 *Quod nullum capitulum, nullus liber Canonicus habeatur, absq; illius auctoritate.*

18 *Quod sententiæ illius à nullo debeant retractari, & ipse omnium solus retractare possit.*

19 *Quod à nemine iudicari debeat.*

20 *Quod nullus audeat condemnare Apostolicam sedem appellantem.*

21 *Quod maiores causæ cuiuscumq; Ecclesiæ ad eum referri debeant.*

22 *Quod Romana Ecclesia numquam errauit, nec in perpetuum, scriptura testante, errabit.*

23 *Quod Romanus Pontifex si canonice fuerit ordinatus, meritis B. Petri, indubitanter efficitur sanctus, testante S. Ennodio Papiensi Episcopo, & multis sanctis patribus fauentibus, sicuti in decretis*

cretis

cretis B. Symmachi Papæ continetur.

24 *Quod illius præcepto & licentia, subiectis liceat accusare.*

25 *Quod absq; synodali conuentu possit Episcopos deponere, & reconciliare.*

26 *Quod Catholicus non habeatur, qui non concordat Romanæ Ecclesiæ.*

27 *Quod à fidelitate iniquorum, subiectos possit absoluere.*

Quæ omnia in nostris commentarijs vberius exposuimus, quorum propediem æditionem vrgemus. Post Gregorium VII. omnibus alijs Pontificibus, hæc obedientia, & pedum osculatio delata est. Nam Paschali II. anno 1099. omnes Romani vnanimiter prouoluebantur, vt ait Hermoldus lib. 1. cap. 40. prÆterea anno 1120. certatim omnes populi se ipsos ad Callisti II. vestigia prosternebant. Honorio II. anno 1125. omnes Cardinales eius pedibus prouoluti, obedientiam præstiterunt. Eugenius III. qui omnia consilio atque sententia B. Bernardi gubernabat: anno 1195. Vrbem ingressus, post pedum oscula, omnes suauiabatur, vt in regesto Cardinalis ab Aragonia legimus. Alexandro III. Rex Angliæ, apud Dolense monasterium, ad pedum oscula accessit, & Rex Franciæ Parisijs occurrit, & stratoris officio vsus, oscula pedibus impressit. Ambo præterea Reges pietate summa permoti, Pontifici maximo, maximum quoque honorem detulerunt, vt Robertus Ab

bas

bas in additionibus Segeberti anno 1163. retulit his verbis: *Ludouicus Rex Francorum, & Henricus Rex Anglorum super ligerim, apud Tociacum conuenientes, Alexandrum Papam Romanum, honore congruo susceperunt, & vsi officio stratoris, pedites dextra leuaq; frenum equi ipsius tenentes, eum vsque ad præparatum papilionẽ perduxerũt.* Petrus II. Aragoniæ Rex anno 1204. cum Romæ, apud S. Pancratium, à Petro episcopo Portuensi, sacris de more expletis, in Regem inauguratus, & ab Innocentio III. Hispaniæ rebus studiosissimo coronatus, & colobio regio ornatus, sceptro, globo, & diademate insignitus fuisset; Pontificis pedes amplexus, Regnũ Aragonũ Ecclesiæ Romanæ vectigale & stipendiariũ fecit, ac perpetuum suę virtutis monumentũ, depictamq; tabellã, vna cum Regis & procerum suorum insignibus, apud S. Ioannem Lateranum, quæ nunc etiam uiuis coloribus adumbrata conspicitur, ęternitati consecrauit. De quo plura Franciscus Petrarcha lib. 1. Epistolarum, Hieronymus Curita lib. 2. annalium cap. 50. & Bernardinus Miedes Episcopus Albarrazinensis lib. 1. historiæ Regis Iacobi.

Eisdem ferè temporibus originem habuit vsitata illa scribendi formula, dignitati pontificiæ maximè consentanea, qua communi omnium Regum vsu sancitum est, vt in litteris quæ ad pontificem de more transmittuntur, inter salutandum, pedum exosculatio veneratio-

nerationis causa præscribatur: cuius rei variæ extant apud auctores exempla. anno 1219. Rex Angliæ Papam salutat his verbis: *Beatissimo Patri & Domino Honorio Dei gratia summo Pontifici, Reginaldus Rex Insularum commendationem cum osculo pedum*. Præterea Carolus Rex Siciliæ anno 1266. eandem consuetudinem retinens ita scribit. *Sanctissimo in Christo patri & Domino suo Domino Clementi diuina prouidentia sacrosanctæ & vniuersalis Ecclesię summo Pontifici, Carolus Dei gratia Rex Siciliæ, cum omni reuerentia & honore, beata pedum oscula beatorum.* Anno 1324. Rex Poloniæ Pontificem salutat his verbis: *Sanctissimo in Christo patri & Domino suo reuerendo Domino Ioanni Dei prouidentia summo Pontifici, Henricus Dux Heluiæ hæres Regni Poloniæ, Dux Glogoniæ, & Posuaniæ, cum recomendatis ipsius pedum oscula beatorum*. Et anno 1327. *Sanctissimo Domino Ioanni diuina prouidentia Sacrosanctæ Romanæ & vniuersalis Ecclesiæ summo Pontifici, Vladislaus Rex Poloniæ, deuotus filius ad pedum oscula beatorum.* Tandem Rex Anglię anno 1343. Pontificem Romanū vniuersalem omnium Ecclesiarum pastorem agnoscens, cum, longe aliter quam audet nūc Anglicana temeritas, summa animi demissione patrem ac Dominum appellans, plurima salute impertit his verbis: *Sanctissimo Patri, ac Domino, Domino Clementi, digna Dei prouidentia, Sacrosanctę Romanæ & vniuersalis Ecclesiæ summo Pontifici, Eudardus Dei gratia, Rex Fran-*

ciæ & Angliæ, & Dominus Hiberniæ, deuota pedum oscula beatorum Philippus pulcher Galliæ Rex, Benedicto XI. Pontificiam dignitatem adepto, gratulatur his verbis: *Sanctissimo patri & Domino Benedicto diuina prouidentia sacrosanctæ Romanæ ac vniuersalis Ecclesiæ summo Pontifici, Philippus Dei gratia Francorum Rex, beata pedum oscula beatorum*. Clementem V. Cardinales ita salutant: *S. Patri D. & D. Bertrando Archiepiscopo Burdegalensi, in summum Pontificem electo misericordia diuina, Christi presbyteri & diaconi S. R. E. Cardinales pedum oscula beatorum*. Quæ omnia ex regesto Cardinalis ab Aragonia, quod nunc apud Illustriss. Cardinalem Antonium Carafam studiosorum patronum & mæcenatem extat, transcripsi.

Sed vt ad finem vsque nostram disputationem deducamus Sigismundus Imperator, qui pro fidei consociatione difficillima in Hispaniam itinera confecerat, satis expectatam aduersus Ecclesiam fidem & probitatem ostedit. Nam Benedictum non dum dignitate abrogatum, vna cum Ferdinando Aragonum Rege, apud Perpinianũ, pedum osculatione coluit: qui vix exorari passus est, tanta erat hominis peruicacia, vt ad Constantiensem Synodum proficisceretur; & pontificiam dignitatem deponeret. In Concilio vero Constantiensi, cum omnium ordinum acclamatione Martinus V. in Pontificem electus fuisset, idem Imperator summa lætitia affectus, perfususq; lacrymis,

In Concilio Florentino. Romanũ Pontificẽ humeris extulit atque susti nuit. Eugenius IIII. Imperatori Ioanni Paleologo, ne ante pedes ingenua procumberet, humanitatis causa prohibuit: licet illum sinu & ore complexus, dextrã ei exosculandam dederit. Imperatoris tamen clientes pedes Romani Pontificis osculis contigerunt. Quod sanè gręci qui semper primas tenere, & inimicitiarum suspicione, auctoritati pontificis derogare voluerunt, nunquam prestitissent, nisi id, ius ratumq; fuisset maiorum suorum consensione & exemplo. Sigismundus quoq; Imperator, suscepto Imperiali diademate, ad vestigia Eugenij Pontificis prouoluitur, vt hæc carmina sepulchro Pontificis incisa testantur.

Eugenius iacet hic quartus, cor nobile, cuius
Testantur vitæ splendida facta suæ.
Istius ante sacros se præbuit alter ab ortu,
Alter ab occasu, Cæsar vterq; pedes.
Alter vt accipiat fidei documenta latinę,
Alter vt aurato cingat honore caput.

Tandem vt immensa prætercam, Carolus V. Imperator cum optimis quibuscumq; omniũ seculorum principibus comparandus, cum ex omnibus hostibus victoriam, triumphum, tro phea retulerit, Clementis VII. a quo Augustalia insigna & ornamenta susceperat, pedes amplectitur. Eius etiam virtutis & felicitatis successor & hæres Philippus II. licet, tanta rerum & negotiorum mole præpeditus, co ram & ante pedes obedientiam multis Roma

nis

nis Pontificibus, quibus omnia felicitatis genera cupit & debet, præstare non potuit; eam tamen per suos legatos præstitit, quæ semper omnium fuit amplissima. Nam vt omittam cæteros à Rege transmissos, vnus Ioannes Fernandez de Velasco magnus Castellæ Comestabilis, eam ad Sixtum V. habuit legationẽ, quæ & Pontifici, & toti Senatui gratissima, Hispano vero nomini magnificentissima extitit. Etenim prȩter nobilissimos viros qui cohonestandi causa vna cũ legato vrbem accesserant, ea fuerunt in ea legatione laudis insignia, honoris ornamenta, pompæ celebritas & magnitudo, vt nullus vnquam post hominum memoriam, æque ac noster hic Ioannes, tantis, & nobilitatis, & humanitatis, & virtutis luminibus, tantis auri, gloriæq; fulgoribus, Romæ collu xerit.

Ergo quis huic sentẽtiæ tot Patruum suffragijs, tantorumq; regum auctoritate & exemplo comprobatæ obsisteret, nisi mente lapsus, Christi iugum è ceruicibus repulisset? Cui si adiungamus ea, quæ in Pontificali & Ceremoniali Romano, titulo De coronatione Imperatoris leguntur, & in glos. l. 1. C. de Domest. & protest. libro XII. quæ à Restauro Castaldo adducuntur, omne nostrum munus videbimur expleuisse. Nec me latet multa apud varios auctores reperiri, quæ ab alijs maioris industriæ, & ingenij viris colligi possunt, quæ ego libenter omisi; nõ quasi alijs scribendi occasionem

sionem præriperem, sed studij causa, vt eos ad simile studium excitarem. Omnes tamen lectores exoratos vellem, vt si quidquam à me prætermissum aut neglectum aut minus explicatum videant, ipsi benignè & studiose conferant, vt ex multorum studio, hæc vera & probata sententia confirmetur.

CAP. XVIII.

Iure optimo à Romano Pontifice sandalia cruce insignita gestari, aduersus Papirij Massonis calliditatem.

ESTAT tandem, vt cum eis vltimam pugnam ineamus, qui crucem quam Romani Pontifices pedibus gestant, sibilis atq; conuicijs insectãtur. Clamãt maximũ à Põtifice flagitiũ fieri, cũ Christi sacratissimũ signũ quo frontes electorum ab Angelis teri, & consignari debent, quod etiam honoris causa, numis inculpi, capite deferri solet, ille in sordido atq; obiecto loco constituat; vt potius ad ludibrium atq; despectum, quàm ad honorem positum esse videatur. De qua re opportune

tunc à nobis agendum est, cum ex illo adorantium more, communi omnium autoritate cõprobato, hic etiam de cruce deducatur.

Primum igitur quoniam Papirius Masso lib. 6. de episcopis vrbis, in vita Benedicti XII alienam personam indutus, de hac cruce calceis sericis intexta disseruit; postulat ratio vt illius verba quasi ex tabula recitemus, vt apertè quantum a sensu pij hominis absfuerit, doceamus. *Cæterum*, inquit, *quia locum quendam Iacobi Fabri prudentissimi iuris ad institutiones Iustinianeas, vbi mentio Benedicti facta est, sub illo enim Faber viuebat, initio huius elogij citauimus, placet eiusdem auctoris verba quoque illa notare: Papa in verbis se dicit seruum seruorum se nominando de facto, tamen se adorari permittit, quod Angelus in Apocalypsi refugit. Videtur autem id dicere quasi damnans consuetudinem, moremque eorum qui demississime procumbunt ad pedes pontificios, vt signum crucis in superficie serici calcei intextum deosculentur: qui mos an sit antiquissimus nescio, nondum enim omnia legi, sed hoc scio consuetudinem illam cisalpinis populis minus probari quàm Italicæ genti, ad huius generis obsequia & demissiones natæ, illamque constitutionem Imperatorum Theodosii & Valentiniani, quam Eudoxio præfecto prætorio scribunt, nõ erit, opinor, superuacuum atque inutile huic loco intexere, ex libro primo codicis Iustinianei, seu pontifices volent ea teneri, seu nolent, paria enim sunt in calceo crucem gestare, atq; humi eam pingere.*

Cum sit nobis cura diligens per omnia superni numinis religionem tueri: signum Saluatoris Christi nemini licere vel in solo, vel in silice, vel in marmoribus humi positis insculpere, vel pingere, sed quodcumque reperitur tolli: grauissima pœna multando, eos qui cõtrariũ statutis nostris tẽtauerint, specialiter imperamus. Dat. 12. cal. Iun. Herio & Ardabri Coss. Hęc Papirius.

Sed vt altius ordine naturæ seruato ordiamur, calcei mira arte elaborati atque exculti, quales sunt Atticæ crepidæ, quæ teneras mollesq; saltationes inflectunt, & amatorios motus insculpunt, tamquam muliebria ornaméta à Clemente Alexandrino lib. 2. pædagogi cap. 11. exploduntur: indigna planè quæ à fæminis, nedumquidem à viris deferantur, nullus tamen ea ornamenta iure culpauit, quę gloriæ sunt magistratibus, quibus etiam totius reipub. status ac dignitas ornari solet. Qua de causa Tiberius Cęsar socculo aurato, vt ait Seneca lib. 2. de beneficijs cap. 12. immo aureo margaritis distincto incedebat, quo primum Imperatores sunt vsi, vt muneris sui dignitatem ostenderet. Cæsar deinde Galienus, *compagum Regium*, vt loquitur Capitolinus, hoc est, caligas ex rubricatis pellibus purpureas, dignitatis causa deferebat; cuius exemplo, eodem calceamenti genere posteriores Imperatores vsi fuerũt, vt ait Liutprãdus lib. 3. cap. 9. Hæc tamen ornamenta φοινικόχροα πέδιλα, φοινικᾶ πέδιλα, dicebantur; quæ cũ Impera

torum

torum essent insignia, manifeste indicabant, eum qui hæc ornamenta susceperat, ad Imperij habenas admotum fuisse: vt Zonaras in Michaele Theophilo, & Basilio Porphirogenito copiose descripsit. At vero Consules posterioribus seculis, labente Repub. non purpureis, sed potius aureis, patritij vero sericis calceis in publico vtebantur; vt Cassiodorus lib. 6. in formula cōsulatus: *Lares, inquit, proprios etiam calceis auratis, egredere.* & lib. 7. in Codicillijs patritiatus: *pinxit suras sericus calceus iste Romanus.* Carolus magnus vt veterem consuetudinem retineret, teste Eginhardo, Hadriani & Leonis Pontificum hortatu, calceos auro gemmisque distinctos induit, cum id in maiorum consuetudine positum sciret.

Sed Patriarchę Constantinopolitani, vt sacerdotij pręstantiam atq; amplitudinem ostē derent, teste Ioanne Curopolate in historia Isaacij Comnenij, calceos cocco bis tinctos, maximoq; ornatu expolitos publice detulerūt, longe quidem diuersos ab illis, quibus in sacris peragendis vtebantur.

Romani vero Pontifices cum multa & dignitatis, & gloriæ insignia à Constantino magno accepissent, quibus per longa tempora culti sunt; Vdones quoque ex lineo candidissimo, ad pedes ornādos acceperūt, de quibus in actis S. Syluestri: ὀδόνοις τε τουτ᾽ ἔστι λευκοτάτῃ ὀθόνῃ περὶ τὰ ὑποδήματα χρῆσθαι, id est, *Vdonibus ex cādidissimo lineo ad pedes*, vti debere Pontifices.

Volebat enim Constantinus, illos vel linteaminibus candidissimi coloris ornari, vel calceamenta candidissima deferre; more veterũ sacerdotum & vatum, qui huiusmodi calceamentis vtebantur; vt apud Herodianum lib. 5. legimus: *Antoninum more vatum eius regionis vbi sacerdotio fungebatur, calceos candidissimos ex lino gestasse.* Hoc tamen compertum habeo, sandalia Romani Pontificis aliquo ornatu vel signo peculiari, ab alijs omnibus, quibus Episcopi inter missarum solemnia vtuntur, fuisse discreta: cum B. Antidius apud Segebertum anno 411. ex sandalio quo Romanus Pont. erat ornatus, ipsum agnouerit. Sandalia vero inter insignia Pontificum enumerari quibus ipsi in solemni sacrificio vtuntur; docet S. Bernardus epistola 42. & Innocentius III. epistola decretali ad Patriarcham Constantinopolitanum, Rupertus lib. 1. de diuinis officijs cap. 24. Iuo Carnotensis epistola 76. & Sermone 3. de significatione indumentorum, Rabanus lib. 1. cap. 22. & Durandus lib. 3. cap. 28. alijque quam plurimi.

Sed licet olim Pontifices hoc candidissimi ornatus genere vterentur, multis tamen abhinc annis, eam consuetudinem intermissam fateri necesse est; cum iam lintea calciamenta frequenter in vsu Ecclesiæ Romanæ nõ sint, sed purpurea cruce omnium ornamentorum præciosissimo intexta. Cuius rei duplex est caput; Alterum populorum reuerentia, Al-

terum

terum Pontificum persona.

In primis Pontificum humilitas atque demissio hac vna in re maxime commendari debet, qui cum omnes populos communi voto, vt docuimus, ad suos pedes adorãdos propensos agnoscerent, cruci Christi osculationem potius quam sibi ipsis, tantum honorem deferri maluerunt, ut omnes Christianos benigne ad oscula pedum exciperent. Itaque vt expressam Christi imaginem referrent, & saluatoris passionem in hominum memoriam redigerent, crucẽ sandalijs affixerunt, vt Christiani homines eos honores, quos debitos & necessarios Pontifici deferebant, cruce perspecta, alacrius exhiberent. Merito igitur Pontifex maximus, gentes quas ad ipsius pedes procumbere videbat, ad crucem Domini quam sandalijs impressit, osculandum traduxit; cum in totius ecclesiæ more, teste Nicephoro lib. 17. cap. 15. sit positum, non solum crucem venerationis causa osculis petere, sed etiam Christi & sanctorum imagines capitibus & faciebus admouere; vt refert Zonaras tom. 3. in vita Theophili his verbis. παρελαμβάνουσα τὰς ἁγίας εἰκόνας σεβάζεσθαι καὶ προσκυνεῖν, καὶ ταῖς κεφαλαῖς αὐτῶν ἐπετίθει, καὶ ταῖς προσόψεσι id est, *assumebat sacras imagines colendas & adorandas, & capitibus & faciebus admouebat*. Sed de crucis adoratione cum abunde multis in locis Prudentius egerit, in Apotheosi hoc amplиss. ædidit testimonium.

can. 73. Syn. 6.

Iam purpura supplex
Sternitur Æneadæ victoris ad atria Christi;
Vexillumq; Crucis summus dominator adorat.

Et lib. 1. contra Symmachum, totius Senatorij ordinis exēplo, crucē adoratā memorat:

Christus purpureum gemmanti textus in auro,
Signabat labarum, clipeorum insignia Christus
Scripserat, ardebat summis crux addita cristis.
Ipse senatorum meminit clarissimus ordo,
Complexus pedes victoris, ad inclita flendo
Procubuit vexilla iacens, tunc ille senatus,
Militis vltricis titulum, Christiq; verendum
Nomen adorauit, quod collucebat in armis.

Signum vero sublime Romanorum in speciem crucis Dominicæ formatum, quod Imperatorem Constantinum pręcedebat, & à militibus & senatu adorabatur, Labarū dictum fuit: fortasse quia laborantibus aciebus subueniret, vel quia in eo deferendo exercituque lustrādo, milites qui illud alternis vicibus veherent, maxime laborarent: vt Paulus Diaconus lib. 11. historiarum, & Nicolaus I. ad consulta Bulgarorum cap. 7. & 33. retulerūt, moremque in deferenda & osculanda cruce vberius enarrarunt. S. Paulinus Nolanus epistola 42. cum de Christi Imperio ageret, ita habet:

Huic iam & potentes sæculi curuant genu,
deduntque terrales Deo.
Regemque Christum confitentur principes,
& sceptra submittunt cruci.

Nec

Nec modo crucem Principes adorabant, illique ſceptra ſubmittebant, ſed etiam inſtrumenta paſſionis Chriſti, quibus ſalutaris hoſtia patri fuit immolata, demiſſius venerabantur; vt S. Ambroſius in oratione de obitu Theodoſij refert: *Ecce*, inquit, *clauus Chriſti in honore eſt, & quem ad mortem impreſsimus, remedium ſalutis eſt. Ferro pedum eius Reges inclinantur, Reges adorant, clauum crucis eius diademati præferunt Imperatores, & Ariani eius poteſtatem imminuunt.*

Sed ex altero capite Romani Pontifices expreſſam Apoſtolici muneris imaginem prætulerunt. Qui cum docendi vniuerſum orbem curam acceperint, & euangelizandi poteſtatem, pedum quoq; pulchritudine ornati ſunt ad pacem & euangelium deferendum, vt mundi & perfecti, crucis virtute, in toto orbe decurrerent. *Quam pulchri* (ait Eſaias) *pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona.* *cap. 52.* Miratur Propheta in quas terras euangelij præcones abierint, quam ornatis pedibus inceſſerint, quos Chriſtus ſua virtute abluiſſet; quanta lætitia perfuſſæ gentes, ad quas Apoſtolici viri talibus ornamentis inſignes acceſſerant; vt non ſolum illæ gratiam in nuncio atq; euangelio eſſe arbitrarentur, verum etiã totos pulchros ac ſpecioſos agnoſcerent, ad quorũ vſq; pedes ſpiritus ſancti virtus crucisque gratia decurriſſet. Solent enim externa quædam pedum ornamenta ad gratiam & ve-

nustatem apponere, & spectantium concilia-
re animos, cum in eis nihil indecorum & mol
le conspicimus. Ob quam causam sponsus *cant. 7.*
suam sponsam commendabat, quod in cal-
ceamentis suis pulcherrimi essent incessus, q
illa in euangelij præparationẽ, non per vagas
& ancipites vias, in composito aut molli gres-
su, aut fractis passibus aberraret; sed cum de-
core maximo, & externo quodam pedum or-
natu incederet. Tertullianus libro de Habi-
tu mulierum, cultum appellat, qui in auro,
& argento, & gemmis, & vestibus contine-
tur; ornatum vero in habitudine partium cor
poris, quæ occulos trahunt, constituit. Vtrun-
que Apostolici viri, qui pacem cum Deo toti
mundo conciliant, & euangelium pacis per le
gatos & epistolas quotidie euulgant, magna
omnium admiratione assecuti sunt. Nam vt
muneris maiestatem & pedum decorem ostẽ-
derent, & se ad euangelij predicationem ex-
peditos ac promptos indicarent, crucem cal-
ceamentis addiderunt, vt non a profanis re-
bus pulchritudinem pedum aucupari, sed ex
ipsomet officio & munere cultum & ornatum
colligere uiderentur.

Præterea omnium Christianorum fronti &
pectori crux Christi infigitur, ne fidem erube
scerent, vt ait Augustinus in psal. 30. sed su-
perato diabolo, tropheum in frontibus repor
tarent: Romani vero Pontificis pedibus impri
mitur, vt crucis virtute fulctus, gressus nostros
in

in viam pacis ducat ac muniat. Qui cum totius gregis Christiani ductor ac præceptor sit, oportebat quidem ne pedibus aliquo incurreret aut laberetur; ne temere ipse dux omnium lapsus, populum Dei in grauissimos errores præcipitem ageret. Quare vt Pontifex hoc sacrosanctum priuilegium cruce Christi, in qua omnia mysteria & sacramenta omnia continentur, (vt ait Augustinus Serm. 19. de sanctis tom. 10.) sibi donatum ostenderet, pedes suos Christi cruce fulciuit; ne ipse qui nobis viam monstrat, & nos qui eius vestigia sequimur, aliquã aberrationem haberemus. *Non enim dat Dominus sanctorum pedes in commotionem*, cum eorum animas seruet ad vitam; psal. 65.
cum in eorum sanctitate, virtute, & exemplo vita salusque omnium Christianorum sit posita. *In commotionem*, inquit, εἰς σάλον, id est, in fluctuationem, ne omni vento doctrinæ ferantur; sed immoti & stabiles, in pietate & vera religione persistant. *Seruat enim Dominus pedes sanctorum suorum*, vt cecinit Anna. 1. reg. 2. *dirigit gressus*, vt ait Angelomus Monachus lib. 1. commentariorũ in libros Regum, *quia* Floruit anno 810.
Dominus Apostolicos viros inter persecutionum scandala conseruat & tuetur, vt omnes ad illorum pedes tuto accedant; iuxta illud Deuteronomij 33. Qui appropinquat pedibus eius accipit de doctrina eius. A quibus omnia impedimenta terrenarum cogitationum expelli Dominus præcipit, cum pedum puluerem excutere imperauit, ne prædicationis mu

neri impedimento forent; ne vlla hæreticæ prauitatis fece inquinati, ad prauum laberentur opus, aut à recta ratione deflecterent.

Quæ omnia cum à passione Christi habeāt firmitatem, non abs re Pontifices, vt hanc mysticam intelligentiam significare viderentur, crucem pedibus impresserunt; iuxta illud psalmi 67. *Vt intingatur pes tuus in sanguine, lingua canū tuorū ex inimicis ab ipso.* Tunc enim pedes sanguine tinguntur, cum cruce Christi decorantur, tunc linguæ canum ipsomet sanguine imbuuntur, cum hęretici, more canum, vestigijs summi sacerdotis obuoluti pedes lābunt, veniam postulant, misericordiam exorant, & sandalijs impressam crucem osculantur.

Qui mos vsque adeo verus & firmus est habitus, vt nusquam Romanum Pontificem depictum, aut marmore expressum, aut ære ductum videas; quin etiam præter infulam & sacerdotij ornamenta, crucem pedibus appictam cernas: vt ex imaginibus venerandæ vetustatis, quæ in basilicis Laurentiana & Vaticana multis ab hinc annis depictę sunt, cōstat,

Quare facile deducitur nostros recentiores in summo errore versari, cum hanc calumniā Romano Pontifici temere inurant. Nam si olim, vt ait Cyrillus in Iulianum tom. 3. aedium vestibulis cruces appingebantur, & cęlitus missę vestibus militum impressę fuerunt, vt Nazianzenus oratione 2. in Iulianum retulit:

lit:

lit: ecclesia etiam vt morituris opem ferat, sacro sancto signo crucis pedes notat: bestiarũ itẽ corpora, vt ait Seuerus sanctus rhetor, carmine de mortibus bouum, & Chrysostomus, in demõnstratione quod Deus sit homo. crucis forma signantur, domus, plateę fori, sindones, promptuaria omnia, vestes denique, vt ait Leontius Cyprius lib. 5. contra Iudeos, hac nota pinguntur, vt statim Christi passionem in memoriam reuocemus; quod ergo dedecus, quod probrum Romanus Pontifex admittet, quam turpitudinis notam, quem pietatis neglectum, cum sandalijs Christi sacratissimum signum inducit? Quod sane non solũ in memoriam redigit, quam primum pedes Pontificis cruce decoratos inspicimus, vanas terrenasque cogitationes esse calcandas, & futiles animi perturbationes, quæ pedum nomine exprimuntur, affigendas cruci: verum etiã omnia, siue quæ in cœlis siue quæ in terra continentur, sacratissimo signo, in quo Dominus noster accerbissimos pertulit cruciatus, & amplissimum egit de hostibus triumphum, esse prosternenda. Quod sane nusquam alibi æque ac modo verius experimur, cum omnes ad Pontificis pedes ruant, & ad crucem osculandam, communi voto præcipites ferantur.

Ergo vt Papirio satisfaciam; decuit profecto virum doctum, ac vt arbitror probum, qui Pontificum vitas & facta conscripserat, non ita facile vnius Fabri testimonio, a communi totius ecclesiæ sensu dimoueri. Præsertim cũ

parum

parum ab fuerit quin ipsequoq; Fabri sensum interpretatus, consuetudinem procumbendi ad pedes exploserit. *Videtur*, inquit, *quasi damnans consuetudinem*, quam licet Faber de triuio homo, parumq; in historia exercitatus damnasset, Papirius tamen minime damnare potuisset, cum Regum Francorum tabulas, & scrinia omnia euoluerit, vetustissimos libros excuserit, in quibus Pipini, & Caroli, aliorũq; regũ aduersus Pontifices obsequia, & procũbẽdi demissiones, quas nos superioribus capitibus retulimus, describuntur. Nec Papirius potuit morem ignorare antiquum quẽ nullus historicorũ, qui ea facta cõscripsere ignorauit; immo quẽ ipsemet retulit in Benedicto xj. & Clemẽte v. alijsq; in locis, epistolarũ quas recitat, auctoritate subnixus. Nisi id ignorare se dicat, ꝙ ipse nõ probat; ꝙ profecto de probo viro non crederẽ, qui historiã hanc Romani Põtificis pedibus subijcit, postulãs illã ab eo qui Petri fidem & sedẽ tenet, emẽdari. Itaq; si hęc obsequia & pedũ osculationes admittat Papirius, necesse quoq; est, vt eam rationem gestãdi crucẽ probet, quam Pontifices immo totus orbis Christianus, admiserũt. Quam vero fuerit vetustus hic mos deferendi crucem, certò mihi non liquet, ampliusq; pronunciari a viris doctis desiderarem: conijcere tamen possũ vetustissimum fuisse, cum in apsidibus & picturis musiuis antiquissimis, Pontificũ pedes cruçe insignitos viderim. Inde enim satis firmũ argumen-

gumentum peti posse arbitror, cum picturę nobis quasi viuæ imagines eloquantur, & veritatem viuis coloribus expressam referant. Neq; paria sunt, vt ille ait, humi depingere cruces, an calceis intextas ferre: humi enim conculcantur & proterũtur, eaq; de causa illas humi depingere, vel solo insculpere, cauit Imperator: sed calceis gestare nullo pacto prohibuit, cum minime proterãtur aut conculcentur, sed potius ex osculandę porrigantur venerationis causa. Hęc habui O Papiri vir optime, quę piè & vt virum probum decet animaduerterem, vt in alijs ęditionibus hæc & alia emendares; quod te profecto spero facturum, ne tibi deesse, tantumq; opus tot vigilijs elaboratum, violare videaris.

Quæ rationes satis ipsæ per se viriũ habẽt apud catholicos, q pietate & religione ad hãc veritatẽ amplectẽdã inducũtur; alijs qui obstinate dant operã, vt se ipsos mille errorũ generibus inuoluant, nihil mirum si neglectui sint. Nam & Deus huius seculi, pater tenebrarum eorum mentes excęcauit, vt ait Paulus, ne ipsis illuminatio Euangelij glorię Christi fulgeret, & se ipsi terrenis cogitationibus inhiantes, velut in curua ceruice animalia, prona atque ventri obedientia confixerunt, ne sublime quicquam possent conspicere, teste Dauid psalmo 68. *Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurua.* Quia, vt ait sanctus Cyrillus, inclinati hæretici propter

nefa-

nefaria scelera, & sola terrena respicientes, iure patrocinio Dei ab eis sublato, sublimia Christi, eiusque sponsę dogmata contemplari non possunt.

CAP. XIX.

Rationes hæreticorum dissoluuntur.

VARE vt nostræ disputationi finem imponam, hęreticorũ argumenta diluenda sunt, quibus miserę plebeculę persuadere contendunt, vniuersalem ecclesiam, à Romano Pontifice, maximam, hac in re tyrannidem pertulisse.

Huius mali inter alios doctor ac propagator extitit Petrus Boquinus Biturigensis, in sua ἀπόδειξι, vbi papatum à pharisaismo haud dissimilem esse contendit. In quem cum à me alibi multa dicta & cõscripta fuerint, & quã à recta & vera ratione discesserit vberius demõstratum, solum summa argumentorum capita attingam, vt eius futiles rationes apperiam.

Primum Cornelius Centurio prohibitus est ne Petrum adoraret, Ioannes in Apocalypsi cap. 19. & 22. præpeditus, ne se ipsum ab Ange-

Angeli pedes prosterneret, quia eius fuisse conseruum asserebat; ergo Romanus Pontifex, cum se seruum seruorum nominet, pati non debuit, ipsi hunc egregium adorationis cultum deferri. Quod planè argumentum vna litura deletur à B.Gregorio epist. 24.lib. 1.regesti, vbi sit habet:

Rursus cum me ad considerandum confero, qualis in humilitate, qualisque rector debeat in districtione, perpendo quoniam necesse est, vt bene agētibus sit per humilitatem socius, & contra delinquentium vitia per zelum iustitiæ erectus: quatenus & bonis in nullo se præferat, & cum prauorum culpa exigit, prioratus sui potestatem agnoscant: vt & honore suspenso, æqualem se subditis beneuiuentibus deputet, & contra in peruersorum culpas, zelo Iustitiæ excrescat. Hinc est namque quod Petrus auctore Deo, sanctæ ecclesiæ principatum tenens, à bene agente Cornelio sese ei humiliter prosternente, immoderatius honorari recusauit, seque illi similem recognouit, dicens: surge ne feceris, & ego homo sum. Sed cum Ananiæ & Sapphiræ culpā reperit, mox quanta potētia super cæteros excreuisse ostendit? verbo namque eorum vitam perculit, quam spiritu perscrutante deprehendit. Et summum se intra ecclesiā, contra peccata recoluit, quod honore sibi vehementer impenso, coram bene agentibus fratribus non agnouit. Hinc communionem æqualitatis meruit sanctitas actionis, illinc zelus vltionis vim aperuit potestatis. Hinc est quod Paulus bene

agentibus fratribus prælatum se esse nesciebat, sed cum culpa quæ corrigi debuisset, inuenitur; illico magistrum se esse recoluit. Hæc Gregorius.

Qua de causa summi Pontifices viros sanctitate conspicuos, sæpe humilitatis causa prohibuerunt humi procúbere, & pedes suos osculis contingere; quia in illis, diuino afflati spiritu, diuinas præsentesq; virtutes agnoscebãt. Quod fecisse Gregorium primum, auctor est Sophronius in prato spirituali cap. 151. his

Lipo. tom. 7 verbis: *Perreximus ad Abbatem Ioannem Persam, narrauitq; nobis de magno Gregorio Beatissimo Romanæ vrbis episcopo dicens: cum iuissem Romam vt adorarem sepulchrum sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, staremque die quadam in medio Ciuitatis, audio Papam Gregorium per locũ illum transiturum; cogitaui itaque adorare illum. Cum autem prope me esset Papa, videretq; me progredi vt adorarem illum (loquor teste Deo fratres) primus ipse prostrauit se humi coram me, neque ante surrexit quam me primo surrexisse cerneret.* Sed S. Gregorius prophetico spiritu ductus, Ioannem Abbatem eximia præstantique sanctitate hominem coluit, nec cum tot nobilitatum virtutibus se adorare passus est; cum tamen alios, non ita eximios virtute homines adorare permiserit. Simili quidẽ causa Nicephorus patriarcha Cõstantinopolitanus Theophanem confessorem, quẽ spiritu ductus agnouerat, cereis, incensu & suffitu, eminus excepit, & prosecutus est, & flexis genibus adorauit; ut

Zona-

Zōnaras in uita Leonis Armenij est auctor. B. Bartholomæus Monachus in uita B. Nili Abbatis (quam ex Monasterio Cryptę ferratę excepi) narrat, Nilum Romam ad Gregoriũ V. & Othonem Imperatorem accessisse, & ab utroque splendide exceptum & ornatum. *B. Nilus*, inquit, *Romã petijt, vt Pontificẽ liberaret. Quod audientes Pontifex & Imperator ei ad Portam Asinianam obuiam facti, ipsum medium ad ædes duxerunt, eius manus summa veneratione exosculantes, rogarunt vt Romæ cõmorari vellet.* Quod etiam Gab. Barius francicanus lib. 5. de Antiquitate Calabriæ totidem verbis retulit.

Hæc tamen exempla veterem ecclesię disciplinam à nobis copiose demonstratam minime euertunt, aut infirmant; cum perfecti viri qui virtutibus plurimum pollent, vel ecclesiæ gubernationi insistunt & inuigilant; non semper ad pedes iacere, sed quãdoq; ad Christi caput accedere dicantur, à B. Cyrillo Alexandrino in γλαφυροῖς, lib. 1. in Leuiticum, his fere verbis: *Ex tribus fœminis quæ Christum contigerunt, triplex ecclesiæ status deducitur; nam quæ fimbriam vestimenti tremebunda tetigerat, incipientium: quæ caput Christi vnguento perunxerat, perfectorum statum expressit.* Et fortasse non absurde Cardinalium consuetudo, multis ab hinc annis constantissime seruata, ex hoc sanctissimi patris testimonio defendi potest. Qui post vnam vel alteram pedum osculationem, quam Pontifici Maximo in eius electione de

ferunt tantum deinde manus, vel os, inter Missarum solemnia, cum ad ea celebranda conueniunt, osculantur. Enimvero in his amplissimis patribus perfectorum status cõsistit, fides nostra stabilitur, & totius Ecclesię fundamenta firmantur, cum super eos totius orbis cura sit posita. Ne igitur absurdum esset, eos in quibus pontificale ostium, cęlestisq; ianua obuoluitur, semper supplicum more iacere, aut humiliationem pedum deferre (quod ab incipientibus & Cathecumenis fieri solitũ in ecclesia, docet Origenes in cap. 15. Matthæi, & Augustinus de fide & symbolo) merito patres relicta pedum osculatione, caput Pontifici demittere, inclinare ceruices, corpus reuerentię causa inflectere, atq; incuruare sunt soliti, vt illud oraculum firmissimum foret, *sub quo curuantur qui portant orbem*.

Iob. 9.

Angelus vero non permisit Ioanni, vt ad suos pedes procumberet, quia ea forma ornatus apparuit, vt pro Deo facile potuisset adorari; ac propterea, vt ait August. quæst. 61. *in genesim*, corrigendus erat adorator.

Latria enim, vt dixi, soli Deo debetur, quam cum deferre voluisset Apostolus, obstitit Angelus, nec illum hoc facere passus est. Huic B. Augustini sententiæ, subscripsit B. Remigius Episcopus Remensis in commẽtarijs in Apocal. cuius copiã è manuscripto exemplari trãscripsi Senis, anno 1574. ex bibliotheca capitu-

pituli. Assentitur quoq. S. Thomas 22.q.84. & Cęlius Pannonius in collectaneis. Addidit tamen Andreas Cęsariensis in huius locis explicatione, ideo ab adoratione Angeli Apostolum prohibitum fuisse, quia existimabat quasi ipso nuncio, ipsoq; auctore, futurorum prædictionem factã: sed de ijs alibi plura, reliqua prosequa mur.

Obijciunt præterea aduersarij, Reges & Imperatores, ab Episcopis & Pontificibus adoratos fuisse, illisque externo corporis cultu & reuerentia, venerationem exhibitam. Quod pręter nonnulla Apostolorum exempla, quæ ex Abdia lib. 6. de Simone & Iuda colliguntur, vbi eos ducis pedibus prouolutos cõmemorat, etiã ex Synodo sexta vbi Pontifex legatos suos ad vestigia Imperatoris transmisit, & Leonis III. Pontificis exemplo conficiunt. De quo Aimoinius lib.4. de gestis Francorũ cap. 90. hęc narrat: *Venienti Romam Carolo, Leo ad Nomẽtanum occurrit, quem cum magna veneratione suscepit, & post cænam, eo ibi permanente, ad vrbem præcessit, ac in crastinum in gradibus Basilicæ S. Petri Apostoli, cum Episcopis & vniuerso clero constitutus, aduenientem, equoque descendentem, Deo gratias agendo, suscepit, ac in ecclesiam introduxit. vbi re diuina peracta, clamidem Augustalem, & coronam auream ei imposuit; & populus vnite alta voce ter acclamauit, Carolo Augusto à Deo coronato, magno & pijssimo Imperatori Romanorum,*

vita & victoria. Post quas laudes ab eodem Pontifice more antiquorum principum adoratus est. Ex quibus verbis negotium confectum putãt, nihilq́; amplius pronunciandum, cum grauissimi hominis testimonio tota huius difficultatis ratio concludatur.

Hæc tamen parum ponderis habent apud illos, qui veritatis, & non calumniandi studio veterum facta conquirunt: pręsertim cum Apostoli Simon & Iudas, vt pietatem erga scelestissimos homines ostenderent, & iratum Regis animum aduersus impios sacerdotes lenirent ac flecterent, ad eius pedes prostrati veniam pro iniquis hominibus exorabant; dicentes: *Obsecramus Domine ne efficiamur nos causa interitus eorum, qui pro salute hominum huc missi sumus, vt viuificaremus mortuos, non vt viuentes occidamus. Itaq; cum diu aspersi puluere, prouoluti pedibus Ducis iacerent, mirabatur tanta lenitate & mansuetudine animi, pro impijs supplicaße.* Hæ quidem erant, in nascentis Ecclesiæ initio, Apostolorum artes exercitationesq; virtutum, vt nihil quicquam omitterent, quo animos paganorum conciliarent, atq́ue ad veram religionem allicerent; vt copiose lib. 1. de Potestate coactiua Pontificis cap. 6. disseruimus. Quam instituti rationem episcopi, cum infidelitatis mõstra ex hominum animis propulsabant, in agendo & faciendo secuti sunt, ne nouo exemplo populos à maiorum moribus & modo deducerent. Quod Symeonem

nem Seleuciæ Episcopum fecisse legimus, qui Saporem Persarum regem primum Christianis rebus studiosum adorauit, eundem deinde fidei hostem ac perduelem neglexit. Cuius rei extat exemplum apud Cassiodorum lib. 3. historiæ tripartitæ cap.2. *Symeon, cum ante Saporem regem ad torquendum introduceretur, neq; regis conspectum timuit, nec adorauit. Pro qua re vehementius efferatus rex, inquisiuit cur non adoraret, quippe quòd prius facere consueuerat. Ad quē Symeon: prius quidem non vinctus adducebar, vt negarem veri Dei culturam, & nihil in hoc dubitans, quæ sunt solemnia regis implebam; nunc autem fas non est hoc agere. Veni namque pro nostro dogmate & pietate decertaturus.* Hæc Cassiodorus ex Socrate. Ergo quamdiu spes fuit reges nostram religionem suscipere, aut eam minimè aspernari voluisse; ante quam Episcoporum dignitatem & munus didicissent, ab eisdem Episcopis omni officij & studij genere colebatur: neglecta vero religione, negligebatur quoque regum honores, quibus illi paulatim ad nostram fidem pertrahebantur. Conglutinatis tamen postmodum animis, & virtutis & fidei pietate, & summa officijs Episcoporum constituta necessitudine; cognitaq; eorū & virtutum & religionis dignitate, tunc quidem Reges non ab Episcopis adorari, sed è contra illis sponte omnia & honoris & studij officia rependere, & inclinare ceruices, & colla submittere, & de geniculis adorare volue-

runt. Quod planè ex B. Nili exemplo, vt apud B. Bartholomęum monachum legimus, aperte constat. *Ad quem cum Imperator Otho accessisset, ei cum cruce obuiam perrexit, magnaque humilitate, ac pietate Cæsarem veneratus est, ac in coenobium introduxit. vbi cognita viri pietate ac religione, passus non est Imperator se à Nilo adorari: sed contra Cæsar coronam in eius manu deponens, ab eo benedictionem postulauit.* Quare vix persuaderi posum Aimoinium veterem Gallorum scriptorem, præter omnium auctorum fidem, qui eisdem Caroli temporibus floruerunt, affirmare voluisse, Carolum à Pontifice maximo dimissis in terram genibus, suppliceq; dextra adoratum; sed potius salutatū aut renunciatum Imperatorem. Qua significatione plerosq; antiquorum vsos fuisse compertum est, veluti Constantinum. L. 2. de Fabri. C. lib. 12. & Zenonem L. sancimus C. de consul. & non spargen. pecunia eodem libro: vt annotauit Prateius, qui eodem sensu & significatione verbum hoc adorare, apud græcos vsurpatum memorat. Sic legati ad vestigia accessisse dicuntur, id est, magna cum humilitate Pontificum epistolas exhibuisse Imperatori, vt huius studij & officij causa illius animum ad veram rationem allicerent, & fluctuantem in vera fide & religione confirmarent. Quod eo consilio fecisse Gregorium, in multis epistolis ad Imperatorē Mauricium arbitramur.

Ergo

Ergo recte ſenſus Aimoinij cõſtat, poſt clamorem & conſonam vocem multitudinis, eiſdẽ votis & precibus, more maiorum à Pontifice Romano in auguratum, renunciatum, ſeu ſalutatum fuiſſe Imperatorem; vt eum maiori ſtudio coleret mnltitudo, in quem Pontificis auctoritas tanta beneficiorum teſtificatione acceſſiſſet.

DE LEVATIONE
SEV PORTATIONE
ROM. PONTIFICIS.

IOSEPHO STEPHANO
Epiſcopo Veſtano Auctore.

AD ANTONIVM CARAFAM
Cardinalem Ampliſſimum.

ILLVSTRISS. ET REVERENDISS.
D. Antonio Cardinali Carafæ.

Vmquam de alijs tam magnifice & ſplendide dici potuit Cardinalis, quin id virtus tua, religio, doctrina, animi deniq; magnitudo non ſuperet. Vnum hoc tamen, inter ſumma omnium virtutum ornamēta precipuum, ac ſingulare in te ſitum arbitror; quod ad benefaciendum & ornandum, tum, quę eſt tua pietas, ad iacentes ac afflictos leuandos, natus eſſe videaris. Quę cum ſæpe beneficio expertus ſim meo, ne immemor eſſem, neue tua in me officia benigne collata ſilentio obtegerem, munus hoc, craſſo, vt aiunt, filo contextum, neq; enim aliud ex meo rudi ingenio proferre potui, tibi offero. Exiguum ſane opus, & tuis in me beneficijs indignum, ſed eius tenuitatem tuę humanitatis magnitudo ſubleuabit, ornabit auctoritas. Vale. Veſtis 16. Kalen. Aprilis. 1587.

Tuæ amplitudini deditiſſimus.

Ioſephus Epiſcopus Veſtanus.

DE

DE LEVATIONE SEV PORTATIONE ROM. PONTIFICIS.

CVR ROMANVS PONTIFEX humeris deferatur.

On est alienum ab ijs quæ diximus, vt de leuatione Pontificis disseramus. Nã veteres rerũ scriptores, vt aliquẽ in Regem vel Imperatorẽ electum significent, leuatum dicũt; ita Claudianum loquutum arbitror:

Sed mox cum solita miles te voce leuasset.

Fuit vero id moris, non barbararum tantũ gentium, sed ipsorum quoq; Romanorum, vt quem Imperatorem facerent, eum in altum tollerent, & in humeros efferrent. A. Marcellinus lib. 22. de Iuliano à Gallicanis militibus renunciato; *impositus*, ait, *scuto pedestri, & sublatus eminens, populo silente Augustus renunciatus, iubebatur diadema proferre.* Corn. Tac. lib. 20. *impositusq; scuto, more gentis, & sustinentiũ humeris vibratus, dux eligitur.* De Gothis Cassiod. lib. x. epist. 31. *Indicamus parẽtes nostros Go*

thos

thos inter procintuales gladios, more maiorum scuto suppoſito, regalem nobis contuliſſe, preſtãte Deo dignitatem, vt honorem arma darent, cui bella opinionẽ pepererant. Ado Viennenſis de Clotharij filijs ſcribens: *Sigibertum contra Chilpericum fratrem profectum à Francis more gentis, clipeo impoſitum, regem eſſe conſtitutum.* Capitolinus in Gordianis: *propere ventum eſt ad oppidum Tyſdrum, inuentusq; ſenex venerabilis iacens in lectulo, qui circunfuſus purpura, humi ſe abiecit, ac detrectans eleuatus, & Imperatorem ſe appellari paſſus eſt.* Herodianus lib. 7. *Erat puer quidam infans ex Gordiani filijs natus, nomen aui referẽs, hunc ſubmiſſis quibuſdam, afferri ad ſe iuſſerunt, qui cum domi ludibundum offendiſſent, impoſitum in humeros, per mediam ferebant multitudinem, plebi oſtentantes, ac nepotulum Gordiani dictitantes, vocantesq; eum nominatim, populo acclamante, & conſpergente puerum frondibus.*

Eiſdem quoq; temporibus non modo principes leuabantur, ſed etiam Vrbis præfecti, vt ſuum faſtigium altius tollerent, carpento vehebantur; & eos iam aduentare, publica voce præconis denunciabatur. Symmachus lib. 1. *præcedebat præco aducnire præfecturam vbiq; denuncians.* Caſſiodorus lib. 6. form. 4. *Carpento veheris per nobilem plebem, publica te voce comitantur; fauores gratiſſimi conſona tecum voce procedunt.*

Pontifices vero Romani qui in ęterna vrbe ſummam auctoritatem diuinitus gerunt,

vt suam dignitatem ostenderent, olim vehicu lis per vrbem deferebantur, circunspectè vesti ti, vt A. Marcellinus lib. 27. in Damasi & Vrsi cini contentione, narrauit: *Neque ego abnuo, ostentationem rerum considerans vrbanarũ, huius rei cupidos ob impetrandum quod appetunt, omni contentione laterum iurgari debere: cum id adepti futuri sint ita securi, vt ditentur oblationibus matronarum, procedantque Pontifices vehiculis insidentes, circunspecte vestiti, epulas curantes profusas adeo vt eorum conuiuia regales superent mensas.* Quo planè tempore infelix ille Prætextatus iam consul designatus, cum Episcopatus amplitudinem consulatui prætulisset, homo quidem sacrilegus & idolorum cultor, solebat, vt ait Hieronymus tom. 2. epistola ad Pammachium, *ludens B. Papæ Damaso dicere; facite me Romanæ vrbis Episcopum, & ero protinus Christianus.* Ex quibus verbis liquido constat, in vrbe, Romani Pontificis dignitatem, etiam principum virorum oculos pellexisse, cum omnes reipub. magistratus huic vni magistratui cederent: vt Cassiodorus lib. 10. per varias epistolas docuit.

Fuisse verò veterum sacerdotum morem, vt carpento ob muneris amplitudinem veherentur, auctor est Tacitus lib. 12. *Suũ quoq;*, ait, *Agrippina altius tollere, & carpento capitolium ingredi, qui mos sacerdotibus, & sacris Druidibus antiquitas concessit, venerationem augebat fœminæ.* Id planè virginibus in vsu fuisse, liquido

ex

ex Artemidoro lib. 1. de insomnijs constat, & præcipue vestalibus, quæ comitatu & pompa ministrorum circumfusa lecticæ, publicè deducebantur: vt narrat S. Ambrosius lib. 1. epist. ad Valentinianum.

Romani vero Pontifices præter vehicula & carpenta, quibus publice per vrbem deferebātur, gestatoriam quoque sellam habuere; quā lecticarij homines, suis humeris sustinebant.

Quod præter Euuodij locum, in V. Synodo, vbi Apostolicæ confessionis sellam fuisse commemorat; ex ordine Romano vetustissimo, ante Gelasium papam conscripto, satis in aperto est; vbi sic legitur: *Cum vero ecclesiam introierit Pontifex, non ascendit continuo ad altare, sed prius intrat secretarium sustentatus à diaconibus, qui eum susceperunt de sellari descendentem.* & alibi: *Diacones eum descendentem de sellario accipiunt obuijs, vt aiunt, manibus: vbi dum venerit & in sella sua sederit, diacones salutato Pontifice egrediuntur de secretario.* & alibi: *Sellam Pontificis cubicularius laicus deportat, vt parata sit, dum in sacrario venerit.* paulò post: *Pontifex prius intrat in secretariū sustentatus a Diaconibus, qui eum susceperant de Sellario descendentem, vbi dum venerit sedet in sella sua.* Hæc eadem ordo Romanus multis in locis, & eisdem fere verbis inculcat.

Quid vero sit sellare, licet à multis dubitatum hactenus fuerit, credo tamen, ni fallor, huius vocis lucē inuenisse, cū in veteri glossario

hæc

hæc uox, ex greco aperta significatione explicetur. δίφρος, Sella, διφροφόρος, Sellarius. Hæc glossarium. διφροφόρος, apud probatę fidei auctores, ferentes sellas curules dicuntur, quemadmodum δίφρος, apud Plutarchum in Galba, & in Problematibus Romanis, sellam curulem significat. In Etymologico græco. *δίφρος, dicitur, παρὰ τὸ δύο φέρειν, quod à duobus deferatur, estq. genus sellæ vel Regij throni atq. consensus, apud Menandrum, & Homerum. sic διφροφόροι, sunt illi qui sellas curules deferunt, vt moris erat apud Persas, teste Herodiano, apud quos eæ gestationes in vsu fuerunt, quæ à duobus lecticarijs fierent....*

Constat igitur Pontificem maximũ à Sellarijs, id est, lecticarijs hominibus per urbem, in Sellari, id est, in sella curuli insigni delatum fuisse, & ab eo descendentem obuijs manibus, ut ait ordo Romanus, exceptum. Quod multorum Pontificum exemplis aperte demonstrari potest. Nam Stephanus II. ut refert Platina, & Franciscus Ioannetus cap. 90. humeris in Basilicã Constantianã, & inde Lateranã delatus est: Et Hadrianus II. Lateranensem ecclesiam a clero & proceribus deportatus; ut habetur dist. 63. cap. *Cũ Hadrianus secundus ad Romanum pontificatum ab ecclesia Dei genitricis Dominæ nostræ quæ dicitur ad præsepe, traheretur ad Lateranense patriarchium; certatim a clero & proceribus, & plebe deportatus est.*

Leo etiam VIII. cum summus & uniuersa-

lis

lis papa Romanę Ecclesiæ tertio fuisset acclamatus, ad Lateranense palatium, *secundum consuetudinem cum laudibus ducitur*, ut ait Liutprandus lib. 6. cap. 11. *& certo tempore, in Ecclesia S Petri ad summum sacerdotium, facta consecratione attollitur*. Gregorius IX. gēmis auroq; circumtectus, ad Lateranum ducitur.

Quod plane cuiquam mirum uideri nō debet, cum ab Esaia hæc Pontificum celebris gestatio prædicta iam fuerit, cap. 49. *& afferent filios tuos in vlnis, & filias super humeros portabunt*. ea quidem causa, quia in magno pretio à mundi principibus futuri erant ecclesię præsides, nec aliquod honoris, studij, officijque genus, ab illis prætermissum, quod ecclesię magistratibus consonum uideretur. Accidit huc ideo Pontificem in altum deferri oportere, ut populum ouesq; Christi sibi creditas circunspicere, eisq; fausta præcatione benedicere; & populi rursum illum in sublimi loco pręsidentem commode spectare, & ex uultu pastorem possent agnoscere: ut inde protestationem fidei conciperent maximam, quoties aspicerēt Christi Vicarium, & Petri in eo quasi throno gloriæ successorem.

DE CORONATIONE ROM. PONTIFICIS LIBER.

AD ANTONIVM CARDINALEM Carafam.

Vream Coronam omnes principes, vt imperij maiestaté ostenderent, honoris causa capite gestarunt. Primum Dauid, qui ante Homerum & omnes veteres scriptores regnauit, coronam auream vt lib. 2. Reg. cap. 12. legimus; talenti pondere, gemmis preciosissimis illuminatam, ex vrbe Ammonitarum, quam bello subegerat, gestandam sibi sumpsit. *Congregauit*, inquit scriptura, *Dauid omnem populum, & profectus est aduersum Rabbath, cumq; dimicasset, cepit eã. Et tulit diadema regis eorum de capite eius, pondo auri talentum, habens gemmas pretiosissimas, & impositũ est super caput Dauid.* Cyaxares Medorum Rex (vt scribit Zonaras tom. 1.) filiam pulcherrimam ad Cyrum misit cum aurea corona, quam capiti imposuit, & totam Medicam

cam prouinciam pro dote dicauit. Romani in triumpho auream coronam deferebant, vt Gellius est auctor: quod profecto absurdum videretur, cum historici omnes, lauro, Imperatorem qui triumphum agebat, redimitum & ornatum memorent; nisi nos Tertullianus in Corona militis, ab hac dubitatione eximeret: *Triumphi*, inquit, *laurea folijs struitur, aduersus lamniscis inauratur lamulis*. Plinius lib. 21. cap. 3. lamniscatas coronas siue radiatas, folijs aureis & argenteis constructas, fuisse memorat. Zonaras tom. 11. triumphi pompam describẽs, duas coronas inter triumphandum gestari refert, lauream vnam quam victoribus imponebant, auream alteram gemmis radijsq; interpolatam, quam publicus minister, qui eodem curru vehebatur, supra caput Imperatoris tenebat; de qua Iuuenalis Satyra 10.

Tantum orbem, quanto ceruix non sufficit vlla,
Quippe tenet sudans, hãc publicus, et sibi consul
Ne placeat, curru seruus portatur eodem.

Hanc vero radiatam coronam colori arcus cælestis similem fuisse, vt diuinitatis specimen indicaretur; auctor est Velleius Paterculus lib. 2. de Octauio Cæsare loquens: *Aduentanti Romam immanis amicorum occurrit frequentia, et cũ intraret vrbem, solis orbis super caput eius curuatus, æqualiter rotũdatusq; in colorẽ arcus, uelut corona tãti mox viri capiti imponẽs cõspectus est*. Suetonius in Aug. cap. 94. *Videre visus est filiũ*

mortali specie ampliorem, cum fulmine & sceptro, exuuijsq. Iouis Opt. Max. ac radiata corona super laureatum currum, bissenis equis candore eximio trahentibus Plinius in paneg. *Horum vnũ si prę stitisset alius illi iam dudum radiatum caput, & media inter Deos sedes auro staret, aut ebore.* Incertus auctor Panegyrici Maximiano dicti: *Trabeę vestræ triumphales, & fasces consulares, & sellę Curules, & hæc obsequiorum stipatio, & fulgur, & illa lux diuinum verticem claro orbe complectens, vestrorum sunt ornamẽta meritorum pulcherrima & augustissima.* Latinus etiam Pacatus in Panegyr. *Olim seueri credidere maiores Castoras geminos albentibus equis, et stellatis apicibus insignes, puluerem cruoremque Thessalicum aquis Tyberis abluentes.*

Coronas etiam capitibus statuarũ additas fuisse, Ammianus Marcellinus lib. 17. de obelisco loquens. *Ei sphera superponitur ahænea aureis laminis nitens: qua confestim vi ignis diuini contacta, ideoque sublata facis imitamentum, in figura æreum ibidem in auro imbracteatum, veluti abundanti flamma canentis.* Ibidem lib. 25. *Maximiani statua Cęsaris locata in vestibulo regiæ, amisit repentè spheram æneam formatam in speciem poli quam gestabat.* Ex quibus planè testimonijs collegit Lazius lib. 9. Commentariorum Reipub. Romanæ, fluxisse apud maiores nostros morem illum, quo sanctorum imagines in templis cum solari corona formantur; præsertim cum ijs radiatis

tis coronis splendidiores appareant, diuinitatisque specimen occulis intuentium exhibeant. Sed licet curiosius inde petitam consuetudinem fingendi formandique radiatos sacrarum imaginum vertices, absurdum videri non debeat; magis tamen veritati consonũ arbitror, ab ipsomet lumine quo sæpe sanctorum facies enitebat', hanc consuetudinem descendisse; nam vt ait Abdias lib. 5. & Eusebius lib. 2. historiæ, sæpe Apostolos ingens lux circumfulsit vt eam nullus aspectus ferre posset, exemplo Moysi, cuius facies ex Dei congressu fulgebat.

Ergo vt ad institutum regrediar, olim Persarum Reges tiaram rectam capite gestabant, quam στέφανον νικητήριον appellat Zonaras. Apud quos lex erat (vt ait Dion Chrysostomus oratione 1. de libertate & seruitute) vt capitalis esset is, qui eam sibi capiti imponeret. Gentium quoque sacerdotes coronas capitibus de ferebant vt decus illud ostenderent, quod maxime ad sacerdotij præsidium splendoremque spectare videretur. Vnde veteres admirati sunt sacerdotem Comanorum in Ponto, cui, vt à Strabone litteris proditum est; maximus secundum regem honos habebatur, & regiũ diadema gestare licebat. Præterea in Emesa vrbe Pheniciæ, sacri viri qui sacerdotio fungebantur tunicas intextas, manicatas, ad talos vsque demissas deferebant, & capite coronam pretiosorum lapidum, variegatis coloribus

fulgentem, honoris causa gestabant. Quem ornatum Antoninus Cæsar, qui ex Solis sacerdote, militis turba, Imperator Romanorum electus est, inter serias grauesque causas retinuit, vt Herodianus lib. 5. testatur: *Antoninus Cæsar ex Syria profectus, Nicomediæ hiemauit, & statim cultum patrij numinis celebrare cæpit: purpura auroque redimitus, coronas sustinens ad tiaræ modum, auro, lapillisque præciosis insignitas, forma habitus inter Phœnicum stolam, &* Medorum *amictum*. Postea vero Constantinopolitani Imperatores inter triumphandum, hoc ornamenti genus vsurparunt, quod tuphum, dixere, vt in vita Basilij Porphirogeniti legimus. κατήγαγε θρίαμβον αἰνιωθεὶ ὀρθία, ἣν τοῦφαν καλεῖ, id est, *Triumphum duxit tiara recta, quam illi tuphum appellant*. Sed illud nonnulli recentiorum Calyptram dicunt, auctore Nicephoro Gregora lib. 6.

Nostri vero Pontifices maximi, cum duplicem personam sustineant, duplici etiam, dignitatis causa, corona ornantur, vt Innocentius III. Serm. 3. de coronatione Pontificis, confirmauit: *Ecclesia sponsa non nupsit vacua, sed dotem mihi tribuit absque præcio præciosam, spiritualium plenitudinem, & latitudinem temporalium: magnitudinem, & multitudinem vtrorumque. In signum spiritualium, contulit mihi mitram,* (loquitur enim

de se

de se Innocentius Papa) *in signum temporalium, dedit mihi coronam, mitram pro sacerdotio, coronam pro regno, illius me constituens in vicarium, qui habet in vestimento, & fœmore suo scriptum, Rex Regum et Dominus dominantium.* Apoc. 9.

Sed age nunc de mitra, & de regia corona aliquid dicamus, vt quantum Ecclesiasticis moribus hæc ornamenta accommodata videantur, breuiter explicemus.

Mitra igitur apud Suidam, ἀνάδεσμος κεφαλῆς, capitis redimiculum dicitur, & l. 28. ff. de auro & argen. legat. vt explicat Brissonius. Apud Eusebium libr. 2. capit. 1. πέταλον, siue lamina nominatur, qua Iacobus frater Domini ornatus est, quam primum ab Apostolis in Episcopum Hierosolymitanum fuit consecratus. Quod plane ornamenti genus licet ab Aaron, & eius filijs originem duxerit, postea tamen in ecclesiam translatum est, vt eo omnes, omnium fere nationum episcopi, vterentur. Polycrates Ephesinus laminam gestauit, vt ait Eusebius lib. 3. cap. 31. cum Ephesi sacerdotio fungeretur. Alij quoque Pontifices omnia fere sacerdotum veterum ornamenta, talarem tunicam, stolam seu ποδήρη, cœlestem gloriæ coronam, hoc est, Mitram, apud Eusebium libr. 10. cap. 4. gestabant, vt ornatiores & insigniores apparerét,

& de ijs plura Amalarius, Rabbanus, & alij grauissimi auctores docuerunt.

Sed hæc quidem quæ de mitra dicuntur, multorum hominum consensione recepta ac cõprobata sunt; quæ vero de regno seu regia corona explicari debẽt nõnullis sunt tenebris inuoluta, quę pro ingenij tenuitate dissoluã.

Primum igitur omnes communi sententia existimant, hoc ornamenti genus, à Constantino magno originem duxisse, vt ex actis B. Syluestri colligitur. Quam sententiam omnes Pontifices amplectuntur, vt Leo ix. epist. aduersus præsumptionem Michaelis cap. 13. & Innocentius III. ser. 1. de B. Siluestro confirmauit: *Constantinus secedens Byzantium, coronam capitis sui voluit B. Syluestro conferre, sed ipse pro reuerentia clericalis coronæ, vel vtilitatis causa, noluit eam portare. Veruntamen pro diademate regio, vtitur auri frigio circulari*: & paulò post: *Romanus itaq; Pontifex in signum Imperij, vtitur regno, & in signum Pontificij, vtitur mitra; sed mitra semper & vbiq; vtitur, quia Pontificalis auctoritas est prior, & dignior, & diffusior quàm Imperialis.* Arbitror tamẽ coronã illã, siue diadema quæ sola cingebat tempora (cuius Plutarchus in vita magni Pompeij meminit, & in vetustissimis numismatibus exprimitur,) ob reuerentiam clericalis coronæ, à Syluestro Pontifice reiectam fuisse; cum dedecus videretur, raso capiti diadema imponere, vel apertũ & ad cutem vsq; detõsum; vitta purpurea cingere. At verò

Sylue-

Syluester Pontifex Phrygium circulare gestādum sibi sumpsit, id est, Phrygiam tiaram, vt Iuuenalis Satyra. 6. ait;

Et Phrygia vestitur bucca tiara.

Vel illud ornamentum ex Phænicia, vel ex Phrygia vsurpatum, amborū enim idem erat ornatus; quia Phryges, vt Herodianus est auctor, à Phænicibus origenem duxerunt. Phrygium enim ornatum atq; depictum dicitur, & Phrygia vestis picta, eiusq; artifices Phrygiones appellantur, apud Non. Marcellum. Hoc vero Phrygium ex auro confectum, circularique forma preditū, idem cum tiara recta est; vt ex eisdem S. Syluestri actis tamquam ex certissimis tabulis constat. Nam cum omnia ornamenta enumerasset Imperator, quæ dono contulerat Pontifici Syluestro, & in Prygij vocem incidisset, fortasse multis obscuram, eam explicauit, vt omnibus innotesceret, de qua re eloqueretur. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ φρύγιον τουτέστι καλυπτρὰν ἢ τὴν μίτραν, ὁμὴν ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπώμιον, ἤγουν, τὸ λῶρον, ὅπερ εἰώθε τὸ βασίλειον περικυκλοῦν αὐχένα, *Similiter*, inquit, *& Phrygium, nempe tegmen capitis siue mitram; atque super humerale, nēpe Lorum quod imperatoris collum solet obnubere.* Ergo constat mitrā dictā fuisse Phrygiū & à Loro distinctā; cū mitra propria Phrygū, esset, vt poeta:

Et tunicę manicas, & habent redimicula mitræ.

Sed codex quidam latinus satis vetustus habet, *Pileum, vel mitram, Phrygium: nec non & super humerale, videlicet lorum.* vt notat Aug. Eu-

gubinus de donatione Constantini.

Theodorus Balsamon has voces parum distinguens, multis errandi ansam præbuit. Qui cum Phrygium & lorum obscure cõfunderet, nescio quã inde recẽtiores opinionẽ excogitarunt de pallio, quo Archiepiscopi, Rom. Pontificis auctoritate, induuntur; quasi Phrygium idem esset cum pallio & loro: quę minus aptè videntur conuenire historiæ, quã Nicephorus lib. 14. cap. 34. de B. Cyrillo cõscripsit. Est. n. lorũ idẽ fortasse cũ stola & pallio, quod Alexãdrini Patriarchæ ex collo defuncti accipere consueuerant, vt narrat Liberatus cap. 20. sui Breuiarij, & Ant. Augustinus in Epitome Iuris veteris lib. 2. tit. 3. Phrygium tamen nihil quicquam commune habet cum pallio; vt ex veteri pictura S. Cyrilli Alexandrini, qui Phrygium à Celestino acceperat, luce clarius perspicitur.

Alij auctores non ad Constantinum, sed ad Clodoueum huius coronę originem reuocãt, vt ex Segeberto Anno Domini 550. colligere contendunt. *Clodoueus rex*, ait Segebertus, *ab Anastasio imperatore codicillos de consulatu, & coronam auream cum gemmis, & tunicam blacteam accepit, & ea die consul, & Augustus appellatus est. Ipse vero Rex misit Romam sancto Petro coronam auream cum gemmis, quæ regnum appellari solet.*

Aimoinius lib. 1. capite 24. idem prorsus

ſus affirmat, & Anaſtaſius bibliothecarius ſub Hormiſda Pontifice, multa dona B. Petrum accepiſſe teſtatur. Apud quem Conſtantinũ II. Pont. Max. Anno 766. in S. Petro coronatum legi, & Philippum I. Papam, eodem anno, conſecrationem & coronationem accepiſſe. Sed veteres ſcriptores conſecrationis nomine coronationis ritum amplectuntur: nam cum multi Carolum Magnum in Imperatorem cõſecratum referunt, eum populi applauſu coronatum fuiſſe ſignificant, & ſub ea voce, etiam coronationis ritum intelligunt. Vnde facile colligi poterit, coronationem Pontificis à priſcis temporibus originem duxiſſe: cum anno 683. ſub Agathone I. & Benedicto II. fuerit abrogata conſuetudo, qua pecuniam pro conſecratione Pontificis dare, vel aſſenſum conſecrandi & coronandi ab Imperatore expectare oportebat. Eugenius II. Anno 824. 11. Kal. Iunij, coronatus eſt. Benedicto Anno 855. corona impoſita. Formoſus I. papali corona, Anno 891. inſignitus. Sed poſt Clementem II. Anno 1044. auctore Panuino, omnes Pontifices coronationis inſignia acceperunt: vt inde veriſſimè ab Iſaia cap. 61. vaticinatione prędictum agnoſcamus, ſacerdotes veſtimentis ſalutis indutos, & quaſi ſponſos corona decoratos fuiſſe. Quem locum aperte Aquila tranſtulit, ἱερατευμένος στεφάνῳ, id eſt, eum conſtitutum eſſe Pontificem

qui

qui in ea sacra dignitate, coronam capite deferret. *Erit*, inquit, cap. 12. *in die illo, vocabo puerum meum Eliachim, filium Elchiæ, & induam illum stola, & coronam dabo ei.* Corona symbolum est Imperij, stola signum œconomiæ, quæ varia est in domo Domini. Subiungit Propheta ex interpretatione Eusebij, *Imperium & œconomiam tradam in manus Eliachim*, vt cum omni auctoritate & potestate preesset Pontificatui, in regno Iuda. Sic in Apocalypsi cap. 14. filius hominis corona aurea insignitus, nube innixus apparuit. & cap. 19. Verbum Dei equo albo insidiens, & multis diadematibus (quibus se suosq; coronaret) decoratus visus est à Ioanne; ea quidem causa (vt ait Anselmus) quia ob summam sapientiam, quæ per aurum exprimitur, victoriam de omnibus reportauit, & suo fidei Imperio subegit. Sic etiam Pontifex maximus, qui omnibus auctoritate præest, gẽtes, populos, tribus, & nationes sua auctoritate subiecit; vt Christi potestati subiugaret. Qua de re meritè triplicem coronam capiti aptauit Pontifex maximus, vt se alijs regibus gloria, auctoritate, rebus gestis, superiorem ostenderet.

Ex LXX. interp.

Post omnes Pontifices, nostro seculo Paulus II. qui maximè ornamẽta Pontificia excoluit, Regnum gemmis, auroq; distinctum mirum in modum decorauit, cum omnibus alijs dignitate antecederet. Quare vt meo munere defunctus videar, Cæsar Costa (libro I

varia-

variarum ambiguitatum, cap. 1. solũ huius rei veritatẽ quasi per transennã aspexit. Nã neq; triplex corona, à tribus illis, quas ipse existimauit causis, duxit originem, neq; ad titulimy sticam significationem reuocari debet; cum hæ rationes parum ponderis & auctoritatis obtineant apud illos, qui veritatem per se ipsam inquirunt.

IOSEPHI STEPHANI EPISCOPI VESTANI.

ORATIO PHILIPPI II. nomine habita.

AD SIXTVM QVINTVM Pont. Max.

CVM primum Dei immortalis beneficio ac munere, & huius ſacri Senatus iudicio atque conſenſu BEATISSIME PATER, ſummam hãc totius Eccleſiæ prouinciam te ſuſcepiſſe cognouit PHILIPPVS HISPANIARVM Rex Catholicus, gratulatus eſt orbi, cuius ad ſalutem electus fuiſti; gratulatus religioni, cui reddes priſtinam dignitatem; gratulatus Italiæ, quam in otio & quiete ſeruabis; gratulatus prouincijs, quas ab hæreticorum vaſtatione laceratas, in hoc ruentis ad deteriora, ſæculi curſu defendes; denique gratulatus Hiſpaniæ, in qua multarum prouincia-

ciarum opes ac præſidia conquieſcunt. Quæ omnia cum ſumma ſint, nullum credo lumen erit tam præſtantis ingenij, nulla tam copioſa ad dicendum & ornandum oratio, quæ publicam hanc lætitiam, omnium oculis animiſque conceptam poſſet exprimere, niſi tuus iſte conſpectus multo ornatiſſimus me ad ſpem dicendi erigeret, & hęc totius orbis alacritas campum latiſſimum daret, vt in eo liberius excurram. Nam cum dies feliciſſimus orbi terrarum illuxerit, in quo te Deus ſummus ad beatũ huius ECCLESIAE culmen euexit, ſalutarem quidem vniuerſis, & optabilem principatũ, hoc præclaro SIXTI nomine auſpicatus es; quo excitatis ad memoriam ſuperioris ętatis omnibus ordinibus, vſque adeo ex illius recordatione, carus populis, carus principibus exiſtis, vt omnes non ſolum titulo, ſed vitæ quoque honeſtate ac magnitudine animi, magnos illos atque excelſos huius nominis Pontifices, ſibi redditos iudicent. Amat certè multitudo maiorum honeſtatem, conciliant principum animos vel felicia illa auſpicia, quibus ſolent inaugurari Põtifices; permouet mentes ac voluntates ſanctiſſimorum hominum recordatio: quæ cum à te & nomine & moribus renouatur, iam quidem illos in ſanctorum cœtu ac numero repoſitos huius nominis Pontifices, tui cauſa nobis præſentes, ac propitios credimus.

Quod felix auſpicium, præter veterem con

ſue-

ſuctudinem ab Hiſpaniæ regibus repetitam ac relatam, etiam fuit in cauſa, quam ob rem PHILIPPVS potentiſſimus Rex, vt ſuę dignitati, & huius ſanctæ Sedis amplitudini reſponderet, huc Illuſtriſſimum & Excellentiſſimum virum IOANNEM Fernandez de Velaſco magnum Caſtellę Comeſtabilem, Ducem Frias, ac Regij cubiculi Præfectum, maiorum quidem ſuorum laude præſtantem, ſed magis in hanc ſanctam Sedem pietatis ſtudio inflammatum tranſmiſerit, vt in credibilem illam quam cepit ex tui electione voluptatem, ille tam quam præſens, per hunc ſuum Oratorem exprimeret.

Habent enim Hiſpaniarum Reges & cum eis vniuerſa prouincia, præter militarem virtutem ac laudem, qua maxime nobilitantur, inſitam ac quaſi innatam fidei pietatem, per quam omnia ſuſcepta conſilia ad hanc ſanctam referunt Sedem, vt in ea tamquam in firmiſſimis totius regni viribus ac munimentis inſiſtant. Quæ pietas [a] cum à Iacobo primum & Paulo Apoſtolorum columnis, tum deinde à [b] ſeptem ſanctiſſimis viris, quos B. Petrus Apoſtolorum princeps ex hac Vrbe de fide & pace legauerat in Hiſpaniam, fuiſſet inducta & illata, vſque adeo altius radices agere, & Antherij, Lucij, Sixti ſecundi, Melchiadis & aliorum Pontificum epiſtolis & inſtitutis propagari cœpit, vt numquam in ea prouincia hęreſes ortæ, ſed aliunde inuectę, numquam impie-

[a] Iſidorus de uita & morte ſanct. cap. 71. 73. & 83

[b] Greg. vij. in regeſto.

pietatis monſtra, quæ eius ſumma laus eſt, aut ibi nata, aut excitata fuerint. Intulit quidem [c] ex Aegypto in Hiſpaniam Marcus quidam Memphi ortus, ſuperſtitionem Priſcilliani exitiabilem ſecretis quibuſdam arcanis occultatam. Ex Narbonenſi prouincia [d] Vigilantius plurima apud Calagurrim & Barchinonam inuexit incommoda. Irruit pręterea ex [e] vltimo littore Oceani, & dirempta frigoribus plaga, gens a rerum natura bene relegata, ſtolida viribus & indomita feritate, quę cum vaſtitatem agris, ſolitudinem iuuentuti, periculū prouinciæ ac pene exitium attuliſſet, plurimos quoq; impuritatis errores intulit.

Sed licet hæc recordatio in hac communi lętitia nōnihil animos commouere videatur, decet tamen illorum temporum acerbitates quaſi pendente manu contingere, vt noſtrorum hominnm uirtutem ac religionem exploratius indicare poſſimus. Ergo non defuere ea tēpeſtate pijſſimi Reges, qui coactis huius ſanctę Sedis auctoritate quamplurimis ſynodis, illam dedecoris maculam hoſtili ferirate ſuſceptam, delerent, & errores ex animis eriperent. Aſpexit tunc clementiſſimus Deus placido vultu noſtram Hiſpaniam, quam non ſolum ſanctiſſimorū epiſcoporum, qui in ea floruerunt inſtitutis illuſtrauit, ſed etiam nouorum hominum illuuie paulo collapſam, epiſtolis Cyritij, Hormiſdæ, Gregorij, quas in Hiſpaniām tranſmiſerant, breui reſtituit.

c *Seuerus Sulpicius lib. 2. hiſt. Hieronymus cap. 64 in Eſaiam.*

d *Gennad. c. 35. Hieronymus.*

e *Iſidorus in chronico Gothorum.*

Iam

S. Eulogius, & Rodericus Toletanus.

Iam quidem tunc cursu tranquillo, à pijs ductoribus gubernabatur, iam pacata & restitũta prouincia Romanę religioni colla submiserat, cum de repente ingens procella, ac sæuus turbo transmarinæ feritatis, illam subita tempestate peruertit. Dici vix potest, quanta celeritate hostes omnia conuulserint, quibus etiam viribus Hispaniæ generosa propago, constituto Pelagio rege, è montuosis & asperis locis, quidquid hostium in ea prouincia erat, paulatim non aliena regũ ope ac viribus, sed sua virtute fugauerit, submouerit, expulerit, deleuerit. Semper enim Hispania à multis nationibus afflicta, abundè magnas calamitates pertulit, semper etiam à suis hostibus se ipsam eripuit atque seruauit.

Nicephorus Gregoras lib. 4.

Sed quemadmodũ seueri patres filijs quos diligunt seueriores ac tristiores sunt, vt per experimẽta laborũ excitẽt ad gloriam, ita Deus Opt. Max. Hispaniam plurimis laboribus & difficillimis tẽporibus exercuit, vt eam huius sanctæ Sedis pręsidio, & auctoritate multarum gentium & prouinciarum aptaret imperio. Quod cũ iam antea sub Petro, & Ildefonso aditum in varias prouincias aperuisset, & à Ferdinando rege Catholico in vastissimas noui orbis regiones late propagaretur, tandẽ CAROLVS Quintus felicissimus Imperator, eas Hispaniæ rebus, & fortunarum & dignitatis accessiones fecit, quas omnes nunc sub vno PHILIPPO Catholico Rege conspicimus. De quo

cum

cum aliquid dicturus ſim, faciam profecto id, quod ſolent ſitus terrarum pictores, qui breui ac rudi deſcriptione, totius orbis imaginem ac magnitudinem amplectuntur.

Sed quod nunc ego dicēdi genus inſtituto, cum ſummas ex ſumma rerũ copia & magnitudine patiar difficultates? Nam quis vmquã regum poſt hominum recordationem, maiorẽ Hiſpano nomini peperit gloriam? Quis vel per legatos plura bella confecit? Quis plures vrbes partim vi, partim obſidione cepit? Quis hæreticos vt Romanæ fidei reſtitueret, maiori conatu expulit, eiecit, oppreſſit? Quis vltra terminos rerum, metasq; naturæ huius ſanctæ Sedis fidem extendit, vt ad illos primæ lucis incolas, & in ipsũ ſi quod Soli cubile eſt, Euãgelij prędicatio feſtinaret? Calcauit, calcauit iam tumentes ac ſæuiētes vndas omnes Oceani, iam PHILIPPI potentiam maris vnda contremuit: iam ab eo victa elemēta ceſſerũt.

Sed mitto nunc nauigationes, pugnasq; nauales: prætereo expugnationes oppidorum, & prouinciarum fidei potiſſimum cauſa ſuſceptas: venio ad ea quæ noſtra ſunt, ideſt, Hiſpaniæ propria, quæ quia præſentia, & quaſi omnium manibus iactata & excuſſa, breui commemoratione percurram. Adiecit igitur, vel potius ſuæ ditioni reſtituit Luſitanię Regnum ampliſſimum, quod ex legitimo & hereditario iure ſuſcepit, omniaque impedimenta virtute induſtriaque ſuperauit. Oceanum præterea incurſione præpeditũ ac præcluſum aperuit,

N Orien-

Orientem cũ Occidente coniunxit,& cęli terræ q;marginibus suum imperium terminauit: Hæc quidem summa ac felicissima sunt, illud tamen in maximā suæ felicitatis partem ducit PHILIPPVS,quod teSIXTVM QVINTVM felicem Pontificem viderit,à quo totius orbis salus,Hispaniæ vero decus & ornamentũ prouinciarum omniũ incolumitas expectãda est.

Enimuero si rerum memoriam vltimā repetamus, semper sub huius nominis Põtificibus multa Hispaniæ fausta & fortunata acciderũt. Nam sub SIXTO primo,cum imperium teneretHadrianus Augustus Italicæ inHispania ortus, illa secũdissimis auspicijs vaticinatio a fatidica puella prænunciata, veritatē obtinuit, oriturum quandoque ex Hispania principem dominumque rerum.

Metaphrastes. Prudētius Peristepha. Sub Sixto secũdo,qui Hispanos epistolis instituit, Laurentius martyr non solum Hispaniam, in qua ortus & educatus erat, nobilitauit,sed etiam hic Romę proprij sanguinis prodigus,monstrosis Dijs fidei iugũ imposuit. Cuius quidem erga S. SIXTVM PONT. pietas, fletus,studium mortis intentius, ne a parentis latere diuelleretur,satis aperte indicabant, futuros aliquando Hispanos, qui nullas defugerent vitæ dimicationes,vt hanc sanctam Sedē proprio cruore defenderent. Sub Sixto tertio, Turismundus HispaniæRex Attilam, qui omnia humana atque diuina impurissimo scelere commaculauerat,ea aggressus est virtutē, vt illius delerit exercitum. Sixtus Quartus, Ca- Isid.in chr. Goth. Era. 467.

tho-

tholicum nomen quod nostrorum Regum est proprium,& in concilijs Toletanis institutum, & ab Ildefonso primo propagatum; huius sanctæ Sedis auctoritate, Ferdinando & Elizabethæ ad indicandã eorũ fidei pietatem, confirmauit; Sanctæ Inquisitionis officium instituit, sub quo non patitur Hispania illos fluctus & turbines, quibus multæ prouinciæ, magna & miserrima fortunarum & fidei naufragia pertulerunt. Quid igitur ab Optimo & religiosissimo Põtifice,& vitæ sanctitate,& doctrina mirabili expectandum erit? Quid nũc a PHILIPPO sub tali Pontifice, & virtutis & laudis exigendum? Habes, habes SIXTE QVINTE PHILIPPVM Laurentij imitatorem, cui templa amplissima erigit, huius sanctæ Sedis & tui nominis studio inflammatum, alterũ Constantinum, alterũ Theodosiũ, vt pro fide & religione opes vitãq; profundat: Habes hic genu nixũ, a te diuina atq; cælestia oracula postulantẽ, qui vt suę religionis & fidei studio satisfaciat, tuę paternę pietati, phos suos oratores, CVLTVM, OBSEQVIVM, REVERENTIAM ET OBEDIENTIAM, quam Catholici Principes huic S. Sedi exhibere solẽt, sũmo studio exhibet, sũma pietate defert, tibiq; legitimo B. Petri Apostolorum principis successori, se suaq; omnia regna, prouincias, opes amplissimas sua spõte submittit atq; offert, vt semper id quod modo pollicetur, eximia ac singulari virtute perficiat.

Ab hoc loco vsq; in fine Oratores genuflexi pe[r]stiterunt.

DIXI.

ANTONII BVCCAPADVLII Secretarij Apoſtolici, Sanctiſſ. D.N. Six ti V. nomine reſponſio.

DE tota hac legatione, multis nominibus celeberrima, & PHILIPPI Regis Catholici legantis maieſtate, & Legati dignitate, & orationis verborum ſententiarũq; grauitate, ſic ſtatuit S. D.N. Vere a ſapientibus traditum eſſe, a perfectiſſima facultate atque habitu, perfectiſſimam quoque actionem exiſtere. Non fuit contentus PHILIPPVS communi Chriſtianorum Regũ more teſtificari ſuam perpetuã erga Sedem Apoſtolicam, Romanumq́; Pontificem obedientiam litteris, legatione, oratione, ſed, vt eſt eximia quadam pietate, & non tam veteri, maiorumq́; ſuorum perpetuo, ſemperq́; retento nomine & titulo, quàm ſuo ipſius merito & zelo vere Catholicus, voluit ad ea, quæ ſibi eſſent procum cæteris communia, ſuam quoque propriam & ſingularem huius obedientiæ declarandæ rationem accedere. Itaque ad eas, quas modo recitaui litteras, addidit has quoq; alteras, a ſcriba ſuo iuſſu confectas & conſignatas, curauitq́; vt extarent paterentq; omnibus ad pietatis memoriam ſempiternam. Quibus litteris ſic profitetur, velle ciuitates, prouincias, regna & quidquid vbique terrarum imperij poſſidet, ab Oriente Sole ad occidentem,

S. D.

S. D. N. SIXTO V. posterioribusque Romanis Pontificibus obedire; quod idem in superioribus semper voluit egitque. Neque hoc sibi minus gloriosum ducit Catholicus Rex, quam grauissimum longissimumque bellum suis in prouincijs catholicæ fidei retinendæ ac tuendę causa sustinere; extra enim causam nullum iamdiu esset in Belgis bellum. Sed recusat Rex eos pacatos habere, qui insitas cum Romana catholicaq; Ecclesia inimicitias gerunt: neq; patitur eos suos dici, qui recusant esse secum Romano Pontifici Christi Vicario subiecti. Fruatur Catholicus Rex quamdiutissime suo hoc tam proprio, tamque excellenti bono; habenti, hoc est Dei beneficijs recte, atq; ad ipsius Dei gloriam, vt oportet vtenti, largiatur idem Deus ampliora; vt abundet, affluat in dies magis opibus, potentia, gloria, omni denique pietatis fructu, atque omni felicitate. Hæc Regi precatur S. D. N. & hoc tempore in accipienda, vna cum his venerabilibus fratribus suis S. R. E. Cardinalibus, tam alacri illius obedientia, & antea precatus est, nec deinceps cessabit.

INDEX
EORVM, QVAE NOTATV DIGNA VIDEBANTVR.

A

ado-

C

detu-

D

apud

Henri-

L

lau-

M

N

O

Phry-

BIBLIOTECA U
SEVI

R

S

Valen-

V

FINIS TABVLAE.

pag.2.lin.28. hanc verò consuetudinem apud Græcos maxime viguisse, docet Lucianus de Saltatione. καὶ Ἰνδοὶ ἐπειδὰν ἕωθεν ἀναστάντες προσεύχωνται τὸν ἥλιον, οὐχ ὥσπερ ἡμεῖς τὴν χεῖρα κύσαντες. Indi quidem cum mane surgunt, solem adorant, nō tamen quemadmodum nos inter adorandū facimus, osculantur manū.

pag.6.lin.24. Id quoq; veterum sacerdotibus familiare fuit; Apuleius lib.2. de Asino: Et cum dicto iuuenem quempiam linteis amiculis intectum, pedesq; palmeis baxeis indutum, adusq; raso capite produxit in mediū. Cuius diu manus deosculatus, & ipsa genua cōtingens, miserere, ait, sacerdos; miserere per cælestia sidera.

pag.117.lin.25. Ac sic aggeratis (inquit Apuleius.lib.2.) in cumulum stragulis, & effultis in cubitum, subrectusq; in torum, porrigit dexteram, & instar oratorum conformat articulum: duobusq; infimis conclusis digitis cæteros eminentes, porrigit, & infesto pollice, clementer subringens, infit.

pag.125.lin.8. Meletium Antiochenum episcopum, quē Theodosius Imper. per somnium sibi coronam imperii aptātem aspexerat, ne ex facie quidem notum, tamen ex specie quam animo retinebat, agnouit, & veneratus est: quē officii causa osculatus, eius deinde oculos, pectus sacrum, caput, & tandem manus amplectitur; vt Theodoritus lib.5.cap.6.ita descripsit: Theodosius ad magnū Meletium cęteris omnibus relictis accurrit: & veluti filius patris amātissimus, diu admodum paterno aspectu frui cupit, eumque complecti, oculos, labra, pectus, caput, & dexteram, quæ coronam ei imposuerat, osculari cœpit.

pag.132.lin.27. sed hic honor etiam inter alios, obuio facto magistratui exhibebatur, vt omnes aut equo aut curru descenderent. Arnobius lib.7.vt si quispiam viso potentissimi nominis, atque auctoritatis viro, via decedat, assurgat, caput reuelet, vehiculoq; desiliat: tum deinde salutet, acclinis ancillę, aut serui pauibundas trepidationes imitatus. Apuleius li.4 Floridorum: Si quem inter ea cōspicantur ex principalibus viris nob lem hominem, bene consultum, bene cognitum, quamquam oppido festinant, tamen honoris eius gratia cohibent cursum, releuant gradum, retardant equum: & illico in pedes desiliunt.

ERRATA SIC CORRIGE.

Pag. 6. lin. 10. pro genna, leg. genua.
p. 12. l. 8. Caſſadoro, Caſſiodoro.
p. 13. l. 21. Bellizarius, Belliſarius.
p 17. l. 26. tamqu. tamquam.
ibid. alienema, aliena.
p. 22. l. 3. cellam, ſellam.
p 23. l. 6. vbi, adde ille.
p. 25. l. penult. ornarent, ornaret.
p. 26. l. 3. purpuræ, purpureæ.
p. 26. l. 25. ſiue, ſine.
p. 27. l. 29. purpurum, purpureum.
ibid. l. 24. quod, vt.
p. 36. l. 1. ſignificet, ſignificat.
p. 39. l. 2. dele poſt.
ibid. l. 3. anea, ante.
p. 59. Augarus, Abgarus.
p. 62. l. penult. S. Paulinus, Paulinus.
ibid. l. vlt. paratam, partam.
p. 66. l. 3. primum, nam.
p. 67. l. 4. flectibus, fletibus.
p. 74. l. 18. atque pedes, atque ad pedes.
p. 76. l. 18. exaudiri, exaudire.
p. 78. l. 20. iubeqatur, iubebatur.
ibid. l. 28. cinernm, cinerum.
p. 27. l. 21. omnes, omnibus.
p. 80. in arg. c. x. exculandos, exoſculandos.
p. 83. l. 29. Trinęo, Irenęo.
p. 87. l. 19. manuſcriptis, manuſcripti.
p. 88. l. 6. vbi proiectus. Proiectus.
p. 89. l. 10. uix, nixi.
p. 89. l. penult. &, vt.
p. 92. l. 29. vbi promittit, promitens.
p. 96. l. 16. ſignificauit, ſignificauit.
p. 99. l. 18. ante. ſufragijs, adde, eorum.
ibid. l. 20. eſt, ea.
p. 102. l. 2. Gedrenus, Cedrenus.
ibid. l. 10. arſpicia, auſpicia.
p. 104. l. 14. inſcriptum, inſculptum.
p 106. l. 21. abruperunt, deturbarunt.
p. 109. l. 12. conuocarurur, conuocatur.
p. 12. l. 10. edipſi, vt ipſi.
p. 112. l. 28. ieflamato, inflammato.
p. 113. l. 26. Ptimũ, primum.
p. 114. l. proſeſeſſum, ſedile.
p. 129. l. 5. & l. vlt. poſtratus proſtratus.
p. 131. l. 29. id, in.
p. 133 l. 7. prediſſequa, pediſſequi.
p. 137. l. 12. inſignis, inſignijs
ibid l. 3. ſolus, ſolius.
p. 143. l. 19. patruũ, patrum
p. 144 l. 21 inculpi, inſculpi
p. 150. l. 25. ennararunt, enarrarunt.
p. 150. l. vlt. ab, ad.
p. 161. l. vlt. Pontificis, Pontifici.
p. 163. l. 3. locis, loci.
p. 165. l. 21. negligebatur, negligebantur.
p. 173. l. vlt. inneniſſe, inueniſſe.
p. 286. l. 13. inſidiens, inſidens.

cõtesta. ꝛ ibi multa scribunt de materia.

Questio. clxxxvij.

Jtẽ fuit q̃sitũ: si archidyacon⁹ alicu⁹ ecclesie possit suũ archidyaconatũ visitare de iure cõmuni. Conclusuꝫ fuit ꝙ nõ: ita tꝫ Inno. i. c. i. de offi. archi. ꝛ host. in summa. Idẽ collec. i. c. cũ ex officij. eo. ti. in fi. de ꝑscriptiõibus. idẽ guillel. de monte. in. c. ij. de censibus. in clemen.

Adde siccul. idem tenentem in alleg. c. i. et. c. mandamus de offi. archi. de quo vide ꝑ arch. in. §. archidyaconus. xciiij distin. et aliquid. ꝑ Siccul. in. c. cum contingat. de foro cõpe. vbi dicit ꝙ iuriditio que cõpetit archid. potius eis competit iure specialiꝙ̃ communi nisi in illis que enumeratur in. c. ad hec. §. in quadam. de offi. archi. in quibus verum est ꝙ archidyacon⁹ fundat suam intentionem de iure cõi. no. siccu lũ alleg. c. cum cõtngat. ꝛ in. c. lꝫ. de peñ. Adde de mulis in repertorio super. ver. archidyacon⁹ vbi tenere. videtur ꝙ de iure licet archidycaconus non possit visitare abbatias ꝛ priorat⁹ cõ

... x. est verũ in officio in causa implorato. vt iudex fidem nõ adhibeat testibus vel instrumẽtis falsis: sed ea repellat vt falsa: vel de officio quo testes eius aures reuerberantes punit extra ordinem. vt no. in. l. nullũ. C. de testi. vel quo punit crimẽ negociũ principale contingẽs. vt no. per eundẽ Salice. in. l. vbi. in vlti. q. C. de fal. qꝛ tale officiũ non durat pluſꝙ̃ actio intentata. l. iiij. C. depositi. sec⁹ aũt in officio nobili per qđ iudex vult inquirere de falso ad fineꝫ puniendi. qđ ꝑdicta glo. asserit durare in. xxx. ann. qđ an sit verum ꝙ duret vſqꝫ ad. xxx. ann. ꝛ Bar. ꝛ Salice. in alleg. l. querela. dicunt glo. predictaꝫ nõ esse verã: qꝛ officium iudicis inquirentis succedit loco accusatiõis. vt qualiter ꝛ qñ in. ij. de accusatio. ff. de muneri. ꝛ honori. l. rescripto. §. si quis accusatorem non habens sicut ergo accusatio tolliť. xx. annis. vt dicta. l. querela. ita eodem modo iudicis officiũ. preterea tex. ibi loquitur generaliter: querela. cũ falsi est siue de hoc querelam facit pars siue iudex: ꝛ ita dicit bart. vbi. s̃. sic de facto respondisse. Et in alijs criminibus dicit Salice. vbi. s̃. ꝙ vſqꝫ ad illud tempus inq̃ri poterit q̃ accusatio poterit institui: ꝛ nõ vltra ꝑ iura. s̃. alleg. hec procedunt de iure

tusspolia tus nō re stituit fal lit in casi bus posi tis p̄ do. feli. in .c. delegari ō rescri.

petit reuocari missionē bonorū. ⁊ tunc possit nō obstāte tali exceptione excōi- catiōis. vt i. d. §. fi. ⁊. l. se. ⁊. §. q̄ remissiōez eiusdē. l. ⁊. l. si pupillus. §. i. ff. de priuile. credito. Aut venit principaliter p̄ viam actionis ⁊ p̄uocando ad iudiciū impe- trādo tale monitoriū ⁊ tūc repellit̄ dicta exceptiōe: sic intelligit̄. l. in trib⁹. ff. de iu di. quā. l. dicit bar. eē factā hac de cā vi- de spe. in ti. de cōtuma. §. fi. v̄. sed pone re⁹ passus missionē. Et cū talis ipetrās tale monitoriū principaliter p̄uocet ad iudiciū repellit̄ exceptione excōicatio- nis. vide Inno. in. c. pastoralis. in fi. de appel. quomodo petenti se restitui ob- stat exceptio excōmunicationis.

¶ Idem Inno. in. c. cum nostris. de cōces. p̄bē. tenet glo. in. c. in noīe dn̄i. xxiij. distin. idē gl. in c. dilectus. de rescrip. i. idē glo. ⁊ ibi siccul. in. c. ex insinuatione. de p̄cu, vbi tenent q̄ qn̄ excōi-

pos. Decisum fuit p̄ p̄ia p̄te q̄ non te nent. nec obstat. l. si cognatis q̄ꝛ loquit̄ p̄ verba indefinite p̄lata. idē i. l. si serui- tus. Nec ob. l. fi. C. que res pig. obl. pos. que loquitur per v̄bū ⁊ participiū ⁊ per p̄nomē meū: q̄ꝛ ibi agit̄ de modico p̄iu- dicio. scz de obligatiōe. in nostro aūt ca su de magno scz de trāslatiōe dn̄i scđm Cy. ibidē ⁊ butriga. plene. Itē nō ob. l. si quis filiab⁹. ff. de test. tute. q̄ꝛ inter da re tutorē ⁊ legatuz dimittere maxia est differētia vt ponit glo. in. d. l. q̄ filiabus ff. de lega. i. vbi videt̄ tex. de ista q̄ōne ⁊ per illā. l. fuit decisum in capella.

¶ Et vide ibi bar. qui dicit q̄ in tutelis ius in- terpretatur in dubio q̄ testator voluerit proui- dere posthumo. vt dicta. l. si quis filiabus. et in- stitu. qui dari tuto. pos. §. penul. ⁊ fi. Sed in le- gatis non ita de facili interpretatur. ideo quia si cogitasset se plures filios habuisse nō fecisset tot legata: que ratio in tutela cessat ideo in le-

na que impediunt ordinis executionẽ vel bene ficij retẽtionẽ. etiã post penitẽtiã peractã et in istis nõ obstat pscriptio tpis deuiamus eñ in istis a regulis iuris. vt in. c. inquisitiõis, d accu. Et rõ in illis est euidẽtissima. ⁊ sic põt intelligi opi. Uincen. ab eodẽ siccul. in. d. c. licet relata. q voluit q̃ fm canones actio criminalis nõ clau datur tempore. xx. annorũ. iij. q. iiij. ecce. vbi di citur q̃ vndecũq; crimina claruerint puniẽda sunt. fa. glo. in. c. admonere. xxxiij. q. ij. Ista eñ peccata nõ alleuiant tpe. immo efficiuntur gra uiora dicto. c. fi. de cõsue. in alijs vero nõ sic im pedientibus tolletur directa accusatio ... pre fixo a iure ciuili. cũ non reperiamus contrariũ de iure canonico. arg. c. i. de no. ope. nuncia. ⁊. c. auctoritate. de cõcessi. pben. lib. vi. Sʒ respectu penitentie peragẽde semp põt impeti. ⁊ sic põt intelligi glo. in. d. c. admonere. fm alium intel lectũ q; crimina nõ debent remanere impunita de collu. dete. c. crimina. c. vt fame. de sen. excõ. xxv. di. c. qualis. ⁊. c. super eo. de rapto. Et scdm hmõi distinctionem intelligerem predictam de cisionem nostram que de iure ciuili nõ videtur procedere per superius alleg.

Questio. clxxxix.

Item fuit quesitũ. An excõicat... ...[illegible] possit impetrare monitionem super rebus ablatis. vel possit petere re uocari ...

restitui possessionẽ offerẽdo cautionem de stã do iuri iste debet audiri. vt in. c. quoniam fre quenter. §. i alijs. vt lit. nõ cõte. alle. spe. vbi. s. vide nelũ. de sanc. ge. in tra... bãnitis. prima parte secũdi tpis. q. lxiiij. qui videtur ...em in effectu tenere in bannito sicut bar. Adde glo. in c. qm̃ multos. xi. q. iij. que dicit q̃ excõicato petẽ ti restitutiõem cõiugis nõ obstat exceptio excõi cationis. Similiter de cõsuetudine in foro secu lari pñtis regni non admittitur excõicationis exceptio qd est cõtra. c. decernimus. de sen. excõ. li. vi. An aũt bãnitus possit petere in inte. resti. vide nelũ. vbi supra questione. lxix. Et adde hic que scripsi supra deci. i.

Questio. cxc.

Item fuit q̃situ: Quidã legauit cui libet ex oib⁹ filiolis suis decẽ. testamẽ to facto vixit magno tpe ⁊ plures filio los fecit ⁊ habuit nõ mutato testamẽto decessit. quo mortuo veniũt filioli facti post testamẽtũ ⁊ voluit habere legata scʒ decẽ ab heredib⁹: heredes dicũt q̃ ...tenẽtur. q; testator solũ intellexit de ...iolis existẽtibus tpe testamenti p. l. si ita. ff. de auro ⁊ ar. le. ⁊. l. q̃ filiabus. ff. de leg. i. cũ similibus. maxime q; pnomina

q̃ excõica

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm